

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ
ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ Ε. Ε».**

.....

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΟΛΓΑ ΤΣΟΛΚΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1. Η διαχρονική αντιμετώπιση του κατηγορούμενου μέχρι τη δίκη: Σύντομη ιστορική αναδρομή στην ευρωπαϊκή εξέλιξη της «θέσης» του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία σελ. 8-10
2. Η δικονομική θέση του υπόπτου/κατηγορουμένου στη σύγχρονη ευρωπαϊκή ποινική δικονομία την οποία συνθέτουν πλέον ο ενιαίος δικαιοϊκός χώρος της Ε.Ε και οι διατάξεις της ΕΣΔΑ σελ. 10-12
3. Συνοπτική αναφορά στο αντικείμενο και τους προβληματισμούς της παρούσας μελέτης σελ. 12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

I. ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

1. Ο ύποπτος της προκαταρκτικής εξέτασης σελ. 13-15
2. Η λήψη της ιδιότητας του κατηγορουμένου σελ. 15-17

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΠΟΙΝΔ

1. Το κατηγορητικό σύστημα και η σχέση των δικονομικών δικαιωμάτων με την αρχή της νομιμότητας στο χώρο της ποινικής δικονομίας σελ. 17-20
2. Δικαιώματα υπόπτου κατά την προκαταρκτική εξέταση σελ. 20-26
3. Δικαιώματα συλληφθέντος κατά την αστυνομική προανάκριση σελ. 26-31
4. Δικαιώματα κατηγορουμένου κατά την κύρια ανάκριση σελ. 31-42
5. Προσωρινή κράτηση, αρχή της αναλογικότητας και δικαιώματα κατηγορουμένου σελ. 42-47
6. Δικαιώματα του κατηγορουμένου ενώπιον δικαστικών συμβουλίων προ της έκδοσης του βουλεύματος (τέλος της προδικασίας) σελ. 47-48

III. Η ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΕΝΩΣΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

1. Η επιρροή της ΕΣΔΑ στην διαμόρφωση αλλά και την προστασία των ως άνω δικαιωμάτων (αρ. 28 Σ και αρ. 171 ΚΠοινΔ) σελ. 48-50
2. Η επιρροή του Ευρωπαϊκού Δικαίου στη διαμόρφωση των δικονομικών δικαιωμάτων στην ποινική διαδικασία σελ. 50-51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΘΕΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

I. ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΩΣ ΘΕΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων (άρθρο 3) σελ. 51-52
2. Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 5) σελ. 52-64

- Το δικαίωμα ενημερώσεως του συλληφθέντος περί των λόγων συλλήψεώς του (άρθρο 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ)

- Δικαίωμα του συλληφθέντος ή του κρατουμένου να παραπεμφθεί σύντομα ενώπιον δικαστικού λειτουργού και να δικαστεί εντός λογικής προθεσμίας (αρ. 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ)

- Το δικαίωμα προσφυγής κατά της νομιμότητας της κράτησης και το δικαίωμα αποζημίωσης σε περίπτωση παράνομης κράτησης (άρθρο 5 παρ. 4 και 5 ΕΣΔΑ)

II. Η ΧΡΗΣΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΕΣΔΑ

1. Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη σελ. 65-66
2. Δικαίωμα πληροφόρησης της ακριβούς κατηγορίας σελ. 66-69
3. Δικαίωμα υπεράσπισης και ευλόγου χρόνου για την προετοιμασία της σελ. 69-72
4. Δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων σελ. 72-73

III. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 13 ΕΣΔΑ. ΤΟ «ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ»

1. Άρθρο 13 και άρθρο 6 ΕΣΔΑ σελ. 73-74

2. Άρθρο 13 ΕΣΔΑ και Τεκμήριο αθωότητας	σελ. 74-75
---	------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΥΡΩΕΝΩΣΙΑΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

I. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΩΣ ΑΠΟΡΡΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως ΧΕΑΔ σελ. 75-77
2. Η αμοιβαία αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων και το ζήτημα της συμβατότητας της με τις θεμελιώδεις αρχές του εγχώριου ποινικού δικονομικού δικαίου σελ. 77-78
3. Η επικείμενη ίδρυση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής και οι αμφιλεγόμενες συνέπειές της σε επίπεδο δικονομικών δικαιωμάτων υπόπτου/κατηγορουμένου σελ. 78-81
4. Οι πρόσφατες οδηγίες της Ε.Ε στον τομέα των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένουσελ. 81-83

II. Η ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΚΑΙΟΘΕΣΙΑ

ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ 2010/64/ΕΕ ΚΑΙ 2012/13/ΕΕ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ 4236/2014

1. Τα νέα άρθρα 233, 236^A, 238^A, 238B ΚΠοινΔσελ. 83
2. Το νέο άρθρο 101 ΚΠοινΔ και οι θεωρητικές αντιδράσεις που επέφερε σελ. 84
3. Το έγγραφο των δικαιωμάτων του συλληφθέντος: η νέα διαδικασία επί αυτοφώρου συλλήψεως σελ. 84-85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

II. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΝΤΑΛΜΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΚΖΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΝΑ ΟΔΗΓΗΘΕΙ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

1. Τα δικαιώματα του εκζητούμενου κατά τη διαδικασία του Ε.Ε.Σ προστατεύονται και από την ΕΣΔΑ; σελ. 85-90

2. Η ιδιότητα του εκζητούμενου ως αποφασιστικό κριτήριο για την ορθή ερμηνεία του παραπάνω ζητήματος σελ. 90-92
3. Τα δικονομικά δικαιώματα του εκζητουμένου στη διαδικασία εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ. σύμφωνα με το ν. 3251/2004 σελ. 92-96

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ σελ. 96-98

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ. 99-100

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στόχος της παρούσας είναι να παρουσιάσει όσο το δυνατόν πληρέστερα τη διαμόρφωση του πλέγματος προστασίας των δικονομικών δικαιωμάτων του υπόπτου και του κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στο πλαίσιο των αρχών της ΕΣΔΑ και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να επίτευξη του ως άνω στόχου είναι αναγκαίο να καταδειχθεί πώς διατυπώνονται στο κείμενο του νόμου αλλά και πώς διαπλάθονται, νομολογιακώς, θεμελιώδεις έννοιες όπως (ενδεικτικά) δίκαιη δίκη, δικαίωμα ακροάσεως, δικαίωμα υπεράσπισης, δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Κατά συνέπεια, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η επισήμανση της επιρροής που έχουν δεχτεί οι σχετικές εσωτερικές διατάξεις τόσο από τα άρθρα 3, 5, 6 και 13 της ΕΣΔΑ όσο και από την ενσωμάτωση των 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ και 2013/48/ΕΕ οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περαιτέρω, δε, η παράθεση και ο σχολιασμός τόσο της εθνικής νομολογίας όσο και της νομολογίας του ΕΔΔΑ και του Δ.Ε.Ε καθιστούν σαφέστερη την οριοθέτηση, στην πράξη, της δυνατότητας του υπόπτου και του κατηγορουμένου να προσφύγουν αποτελεσματικά κατά της παραβίασης των εν λόγω δικαιωμάτων τους. Τέλος, γίνεται αναφορά στην προστασία του εκζητούμενου κατά τη διαδικασία εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ενώ ιδιαίτερη μνεία γίνεται ως προς τη σχέση της εν λόγω διαδικασίας με τις επιταγές της ΕΣΔΑ αλλά τη διάκριση της έννοιας του εκζητουμένου από την αντίστοιχη του κατηγορουμένου.

SUMMARY

The objective of this study is to present as sufficiently as possible the configuration of the legislative guarantees regarding the protection of the rights of the suspect or the accused during the penal pre-trial process, according to the provisions of the Greek code of criminal procedure, the provisions of the European Convention on Human Rights and the law of the European Union. In order to accomplish this objective it is necessary to present the manner in which fundamental concepts, such as the right to a fair trial, the right to be heard, the right of the suspect/accused to defend himself in person or through legal assistance, the right to personal liberty and security, and the right to an effective national remedy, are formed in the text of the criminal provisions but also the molding they receive through the jurisprudence's precedent. Thus, it's of crucial importance to highlight the influence that not only the articles 3, 5, 6 and 13 of the European Convention of the Human Rights, but also the 2010/64/EU, 2012/13/EU και 2013/48/EU directives, exercise to the relevant national criminal provisions. Furthermore, the citation and commenting of the jurisprudence/precedent of both the Greek Criminal Courts and the European Court of Human Rights offer a clearer image of the true potential of the suspect/accused to appeal efficiently against the violation of these specific rights of his. At last, the context of this study includes an analysis of the protection that the requested person is entitled to, during the execution of the European arrest warrant, whilst at the same time it also includes the analysis of the relation between the terms "accused" and "requested person" and the compatibility between this specific surrender procedure and the principles of the European Convention of the Human Rights.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1. Η διαχρονική αντιμετώπιση του κατηγορούμενου μέχρι τη δίκη: Σύντομη ιστορική αναδρομή στην ευρωπαϊκή εξέλιξη της «θέσης» του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία

1.1.-Είναι γεγονός ότι η ιστορική συνέχεια κάθε επιστήμης επιβάλλει την έρευνα των θεσμών και των μεθόδων της μέσα στο χρόνο.¹ Υπό αυτή την έννοια, μια σύντομη επισκόπηση των βασικών χαρακτηριστικών που «συνόδευσαν» την ιδιότητα κάποιου ως *κατηγορουμένου*, κατά τη σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία θα ήταν ιδιαιτέρως χρήσιμη στο να καταδείξει την εξέλιξη των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται σε κάποιον στον οποίο αποδίδεται κάποια στιγμή της ζωής του η, ως άνω, ιδιότητα. Εξάλλου, η «θέση» του κατηγορουμένου κατά την πρόοδο της ποινικής διαδικασίας, μέχρι και την εμφάνισή του στο ακροατήριο για τεθεί στην τελική κρίση του Δικαστηρίου, είναι μια διαδικασία μέσα από την οποία φωτίζονται και αναδεικνύονται, διαχρονικά, όχι μόνο η (προφανής) νομική διάσταση των μηχανισμών της ποινικής διαδικασίας αλλά και οι κοινωνιολογικές και ηθικές προεκτάσεις που λαμβάνει το ζήτημα της αντιμετώπισης του πολίτη-κατηγορουμένου από την εκάστοτε Πολιτεία.-

1.2.Κατά το **Μεσαίωνα**, η εφαρμοζόμενη, από την εκάστοτε έννομη τάξη, ποινική διαδικασία εναντίον του κατηγορουμένου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το ίδιο βάνανυση και σκοτεινή ως και η γενικότερη κοινωνική και πολιτική όψη της εν λόγω ιστορικής Περιόδου. Οι αρχές της – τότε – ποινικής δικονομίας είχαν οδηγήσει στην εφαρμογή του *εξεταστικού συστήματος* σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, σύμφωνα με το οποίο το ίδιο πρόσωπο, εν προκειμένω ο δικαστής, αρκούσε και για να υποστηρίξει την κατηγορία και για να υποστηρίξει τον κατηγορούμενο και την απόφαση επί της ενοχής ή της αθωότητας του τελευταίου να διατυπώσει.² Υπό τις άνω προϋποθέσεις, ασφαλώς, ο κατηγορούμενος δεν υπείχε παρά τη θέση του **αντικειμένου** της ποινικής διαδικασίας και του μέσου απόδειξης της κατηγορίας σε βάρος του³, δίχως να απολαμβάνει ούτε καν τα στοιχειώδη (όπως τα αντιλαμβανόμαστε σήμερα) δικαιώματα. Το κυριότερο, δε, αποδεικτικό μέσο για την στοιχειοθέτηση της κατηγορίας εναντίον του ήταν η ομολογία, η οποία μπορούσε βεβαίως να του αποσπαστεί και κατόπιν **βασανιστηρίων** (ήταν εξάλλου θεσμοθετημένη μέθοδος)⁴, γεγονός που δεν άφηνε και πολλά περιθώρια σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου (όπως ξέρουμε σήμερα), ενώ η αξία του κάθε αποδεικτικού μέσου ήταν προκαθορισμένη, τυποποιημένη. Ήτοι, δεν εφαρμοζόταν, η λεγόμενη, σήμερα, αρχή της ελεύθερης και ηθικής εκτίμησης των αποδείξεων, αλλά αυτή των «νομικών

¹ Βλ. *Μπάκα Χρ.*, Η θέση του κατηγορουμένου τις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1983, σελ. 15.

² Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, Ο Συνήγορος, μια παράδοση κατάκτηση του πολιτισμού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σελ. 51-52

³ Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, οπ. ανωτ., σελ. 52

⁴ Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, οπ. ανωτ., σελ. 52

αποδείξων».⁵ Πρακτικά, συνεπώς, εάν ο κατηγορούμενος ομολογούσε, κατόπιν βασανιστηρίων, ή εάν υπήρχε στη δικογραφία μια μαρτυρική κατάθεση η οποία τον ενοχοποιούσε, αρκούσε για να κηρυχθεί ένοχος, δίχως να έχει ο ίδιος το οποιοδήποτε δικαίωμα να προσβάλλει ή να σχολιάσει το εν λόγω αποδεικτικό μέσο και δίχως να έχει ο κατήγορος – δικαστής τη δυνατότητα να το εκτιμήσει σύμφωνα με την κρίση του. Ας μην ξεχνάμε, εξάλλου, ότι την Περίοδο εκείνη καθιερώθηκε από την Ηγεσία της Καθολικής Εκκλησίας ο θεσμός της *Ιεράς Εξέτασης* (επισημοποιήθηκε το 1484), η οποία ήταν, ουσιαστικά, σε επίπεδο ποινικής δικονομίας, η εφαρμογή της αυστηρότερης μορφής του *εξεταστικού συστήματος*, ενώ κατά το ανακριτικό στάδιο είναι προφανές ότι αφενός επιβάλλονταν τα βασανιστήρια, αφετέρου ο κατηγορούμενος δεν είχε δικαίωμα σε συνήγορο, η συμμετοχή του οποίου, με εξευτελιστικούς όρους ωστόσο, επιτρεπόταν μετά την ανάκριση⁶.

1.3.- Η ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του κατηγορουμένου άρχισε να αναδεικνύεται από τους μεγάλους διανοητές του Διαφωτισμού (τέλη 17^{ου} και αρχές 18^{ου} αιώνα). Ανανεωμένη και ωθούμενη από τις επαναστατικές νομικές θεωρίες (κυρίως) των Beccaria, Thomasius, Voltaire και Montesquie, η ποινική δικαιοσύνη αρχίζει να εκλαμβάνει τον κατηγορούμενο ως **υποκείμενο**, πλέον, της ποινικής διαδικασίας, έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντικρούσει την αποδιδόμενη κατηγορία.⁷ Είναι τότε, δε, που καθιερώθηκε η παραδοχή ότι πρέπει να είναι διαφορετικό εκείνο το όργανο που ασκεί την ποινική δίωξη, εκείνο που υπερασπίζεται τον κατηγορούμενο και εκείνο το οποίο αποφασίζει επί της ενοχής ή όχι.⁸ Είναι δε ίσως η σπουδαιότερη συνειδητοποίηση στην ιστορία της νομικής επιστήμης.-

1.4.- Ακόμη και στην προ-επαναστατική Γαλλία του 18^{ου} αιώνα και πριν την εξάπλωση του στοχασμού και κυρίως του αυξανόμενου προβληματισμού των, ως άνω, φιλοσόφων, η δικονομική θέση του κατηγορουμένου ήταν πολύ δυσμενής.⁹ Η δικονομική του μεταχείριση ήταν σε άμεση συνάρτηση με την κοινωνική του θέση, καθιστώντας τις (λιγιστές) προστατευτικές, για τον κατηγορούμενο, δικονομικές διατάξεις ανύπαρκτες εάν ο τελευταίος ήταν ταπεινής καταγωγής.¹⁰ Αξιοσημείωτη κρίνεται και η δυνατότητα φυλάκισης **χωρίς την έκδοση εντάλματος σύλληψης**, κατόπιν απλά εισαγγελικής πρότασης, ενώ σε περίπτωση έκδοσης του, τελικά, ο κατηγορούμενος **δεν είχε δικαίωμα να λάβει γνώση των αποδεικτικών στοιχείων** βάσει των οποίων είχε κινηθεί εναντίον η ποινική δίωξη, είχε, ωστόσο, το δικαίωμα **αντίκρουσης** (opposition) και **έφεσης** (appel) κατά του εν λόγω εντάλματος¹¹.

⁵ Βλ. Μαγκάκη Γ., οπ. ανωτ., σελ. 52

⁶ Βλ. Μαγκάκη Γ., οπ. ανωτ., σελ. 55

⁷ Βλ. Μαγκάκη Γ., οπ. ανωτ., σελ. 59

⁸ Βλ. Μαγκάκη Γ., οπ. ανωτ., σελ. 60

⁹ Βλ. Μπάκα Χρ., οπ. ανωτ., σελ. 27.

¹⁰ Βλ. Μπάκα Χρ., οπ. ανωτ., σελ. 29.

¹¹ Βλ. Μπάκα Χρ., οπ. ανωτ., σελ. 35,36.

1.5.-Αξιο επισήμανσης, εξάλλου, είναι ότι το **δικαίωμα σε συνήγορο** όχι μόνο δεν θεωρούνταν δεδομένο για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου αλλά αντιθέτως συχνά αντιμετωπιζόταν ως αιτία για υπερβολική καθυστέρηση και ανωμαλία στην πρόοδο της ποινικής διαδικασίας, για αυτόν ακριβώς το λόγο η επίκληση τυχόν δικονομικών ακυροτήτων ήταν ανατεθειμένη μόνο στους **συγγενείς** του κατηγορουμένου.¹² Η, τότε, διαστρεβλωμένη αντίληψη περί της *αρχής της μυστικότητας* της ποινικής διαδικασίας, στερούσε, έστω και τυπικά, από τον κατηγορούμενο το δικαίωμα να **λάβει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας** που είχε σχηματιστεί εναντίον του (στην πράξη ωστόσο καμπτώταν συχνά η εν λόγω απαγόρευση), ενώ τα μόνα δικονομικά μέσα υπεράσπισης που διέθετε ήταν οι **αναβλητικές ενστάσεις** και οι **ενστάσεις αναρμοδιότητας** αλλά και το **δικαίωμα να προτείνει μάρτυρες** για την ενίσχυση των λόγων απαλλαγής του, κάτι που, ωστόσο, έπρεπε να το δηλώσει **επιτόπου**, χωρίς να προβλέπεται η οποιαδήποτε προθεσμία!¹³.-

1.6.-Μετά την Γαλλική επανάσταση επήλθε η ουσιαστική και πρακτική ανατροπή του υφιστάμενου καθεστώτος της ποινικής δικονομίας, σε όφελος του κατηγορουμένου. Πράγματι, με την κωδικοποίηση της νέας γαλλικής ποινικής δικονομίας του 1808, διαμορφώθηκε, βαθμιαία, το σύστημα το οποίο γέννησε το θεσμό της Εισαγγελίας, της πλέον θεμελιώδους μεταβολής στη δομή της ποινικής δικαιοσύνης.¹⁴ Έτσι, καταργήθηκε σταδιακά το αυστηρό και μονοπρόσωπο εξεταστικό σύστημα και πλέον η ποινική δίωξη και η στήριξη της κατηγορίας ανατέθηκε στον Εισαγγελέα, ενώ η κρίση επί της ενοχής και η δικανική απόφαση ανατέθηκε στον Δικαστή. Εξίσου θεμελιώδης υπήρξε και η κατάργηση του συστήματος των *νομικών αποδείξεων*, το οποίο αντικαθίστατο, πλέον, με την αρχή της *ελεύθερης εκτίμησης* των αποδεικτικών μέσων εκ μέρους του Δικαστή.¹⁵ Ως Απότοκο όλων αυτών, ο θεσμός του συνηγόρου υπεράσπισης απέκτησε ουσιαστική υπόσταση, ο κατηγορούμενος αναβαθμίστηκε σε υποκείμενο της δίκης ενώ η ποινική διαδικασία τέθηκε υπό την ισχύ των *αρχών της δημοσιότητας, της προφορικότητας και της αμεσότητας*¹⁶.-

2. Η δικονομική θέση του υπόπτου/κατηγορουμένου στη σύγχρονη ευρωπαϊκή ποινική δικονομία την οποία συνθέτουν πλέον ο ενιαίος δικαιοσύνης χώρος της Ε.Ε και οι διατάξεις της ΕΣΔΑ

2.1.-Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, φτάσαμε σταδιακά στην δόμηση μιας σύγχρονης, αναβαθμισμένης και ασύλληπτα αξιοπρεπέστερης ποινικοδικονομικής αντιμετώπισης του κατηγορουμένου στο στάδιο της ποινικής **προδικασίας** (καθώς μόνο αυτό το στάδιο προσεγγίζουμε στην παρούσα). Η ευμενέστερη αυτή αντιμετώπιση είναι κατάκτηση η οποία επιτεύχθηκε μέσα από ένα σταδιακά ενοποιούμενο ευρωπαϊκό

¹² Βλ. *Μπάκα Χρ.*, οπ. ανωτ., σελ. 66

¹³ Βλ. *Μπάκα Χρ.*, οπ. ανωτ., σελ. 79 επ.

¹⁴ Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, οπ. ανωτ., σελ. 60

¹⁵ Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, οπ. ανωτ., σελ. 61

¹⁶ Βλ. *Μαγκάκη Γ.*, οπ. ανωτ., σελ. 61, 62

πλέγμα δικονομικών δικαιωμάτων τα οποία είναι σε θέση να απολαύει ο κατηγορούμενος. Ως πυλώνες αυτής της δικονομικής αναβάθμισης της θέσης του κατηγορουμένου πρέπει να αναγνωριστούν οι διατάξεις της ΕΣΔΑ (κυρίως) αλλά και του δικαίου της Ε.Ε (μέσω και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων) που συνθέτουν μια σύγχρονη και πληρέστερη ευρωπαϊκή δικαιοταξία στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Πρόδηλο είναι, συνεπώς, ότι η, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, απόπειρα ενιαίας αποτύπωσης και προστασίας των **θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων** επέφερε με τη σειρά της και την ενίσχυση των **δικονομικών**, σε ποινικό επίπεδο, **δικαιωμάτων** του κατηγορουμένου. Εξάλλου, ως έχει ορθώς διατυπωθεί και στο παρελθόν, η ποινική δικονομία δεν είναι τίποτε άλλο παρά «εφαρμοσμένο συνταγματικό δίκαιο» και «σεισμογράφος της συνταγματικής τάξης», καθώς είναι το κατεξοχήν πεδίο στο οποίο κρίνεται η αποτελεσματική (ή μη) εφαρμογή των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και τις διεθνείς Συμβάσεις¹⁷.-

2.2.-Η ΕΣΔΑ, οι γενικές αρχές του δικαίου της Ε.Ε (κατά τη Συνθήκη της Λισαβόνας) και ο **Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε** συνυπάρχουν πλέον ως ταυτόχρονη και πολυεπίπεδη δικλείδα προστασίας των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Έννοιες όπως *δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, αρχή της ακροάσεως, απαγόρευση βασανιστηρίων, δικαίωμα παράστασης με συνήγορο σε κάθε διαδικαστική πράξη* κτλ (τις οποίες θα αναλύσουμε εκτενώς στα αντίστοιχα κεφάλαια παρακάτω) αποτελούν αναντίρρητα και αυτονόητα πλέον εγγυήσεις του κατηγορουμένου, ορισμένες από τις οποίες μπορεί να προϋπήρχαν ως αυτοτελή δικαιώματα στα περισσότερες εθνικές έννομες τάξεις στην Ευρώπη, προβλεπόμενα, ωστόσο, σήμερα, από **υπερεθνικές** διατάξεις (πχ αρ. 6 ΕΣΔΑ ή οδηγία με ποινικό περιεχόμενο) δεν μπορούν να αποκλειστούν με διάταξη (τυχόν μεταγενέστερου) εθνικού νόμου, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 Σ υπερισχύουν κάθε άλλης αντίθετης εσωτερικής διάταξης. Εξάλλου, βάσει των υπερεθνικών αυτών κανόνων παρέχεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο αφενός να τα επικαλεστεί και να τα αξιοποιήσει οπουδήποτε και εάν ασκηθεί η ποινική δίωξη εναντίον του (είτε εντός της Ε.Ε, είτε εντός Ευρώπης γενικότερα σε ό, τι αφορά την ΕΣΔΑ), αφετέρου δε, στην περίπτωση προσβολής των δικονομικών εγγυήσεων της ΕΣΔΑ, να προσφύγει στο **ΕΔΔΑ** (αρ. 34 ΕΣΔΑ), εφόσον εξαντλήσει, ωστόσο, όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας στη χώρα του χωρίς να δικαιωθεί.-

2.3.-Ας σημειωθεί ότι οι, συνταγματικού χαρακτήρα, αρχές του αρ. 6 παρ. 1, 2 και 3 ΣυνθΕΕ, σύμφωνα με τις οποίες η Ε.Ε αναγνωρίζει τα δικαιώματα και τις αρχές που περιέχονται στο ΧΘΔΕΕ και την ΕΣΔΑ, τα οποία με τη σειρά τους αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ε.Ε, ενισχύουν τα θεμέλια αυτής της «ενιαίας» ισχύος των θεμελιωδών κανονιστικών αρχών και δικαιωμάτων που διέπουν –

¹⁷ Βλ. *Roxin*, *Strafverfahrensrecht*, 25^η έκδ., παρ. 2, σελ. 9, όπως παραπέμπεται από *Ανδρουλάκη Ν*, *Οι θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 3^η έκδοση, 2007, σελ. 36-37 και

ως οφείλουν - την άσκηση και τη νομιμοποίηση της διεθνικής ποινικής εξουσίας στον ευρωπαϊκό χώρο¹⁸.-

3. Πεδία προβληματικής της παρούσας μελέτης

3.1.- Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, θέσπιση και η προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων του υπόπτου και του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία, τα ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, καθώς και οι δυνατότητες προσφυγής των προσώπων αυτών στις αντίστοιχες δικαστικές αρχές σε περίπτωση προσβολής τους.

3.2.- Εκκινώντας (κεφάλαιο δεύτερο), γίνεται αναφορά στη θέση του υπόπτου και του κατηγορούμενου στην ποινική προδικασία και του τρόπου με τον οποίο η τελευταία έχει δομηθεί στην εγχώρια έννομη τάξη. Θα επιχειρηθεί, ακόμη, η αποτύπωση των θεμελιωδών αρχών εκ των οποίων πηγάζουν στην πράξη τα επιμέρους δικαιώματα του κατηγορουμένου, ποιά είναι αυτά, σε κάθε στάδιο της προδικασίας, σύμφωνα με τον ΚΠοινΔ αλλά και ο τρόπος με τον οποίο οι αντίστοιχες ελληνικές διατάξεις έχουν αφομοιώσει την επίδραση του δικαίου της ΕΣΔΑ και της Ε.Ε. Στη συνέχεια (κεφάλαιο τρίτο), ακολουθεί η προσέγγιση του πλαισίου προστασίας του κατηγορουμένου το οποίο διαμορφώνεται από τις διατάξεις της ΕΣΔΑ, αποδίδοντας έμφαση βεβαίως στο κυρίαρχο άρθρο 6 της Σύμβασης και το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη, το οποίο αποτελεί το θεμέλιο για τα περισσότερα εκ των επιμέρους δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, ως συναντώνται στην ελληνική ποινική δικονομία.

3.3.- Ακολούθως (κεφάλαιο τέταρτο), διερευνάται η διαμόρφωση των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία βάσει του Ευρωπαϊκού δικαίου και της εφαρμογής της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (ως απόρροια των άρθρων 82-89 της ΣυνθλΕΕ, ως μετονομάστηκε η Συνθήκη της Ρώμης μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας). Ειδικότερα, επιχειρείται να αναλυθεί πως οριοθετούνται πλέον τα δικονομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου στον ενιαίο ποινικό χώρο της ΕΕ αλλά και τα όρια της ποινικής εξουσίας της ΕΕ σε σχέση με την ποινική εξουσία των εθνικών έννομων τάξεων των κρατών-μελών. Περαιτέρω, θα γίνει λόγος για τις έντονες θεωρητικές αντιδράσεις που ακολούθησαν την ψήφιση του ν. 4236/2014, ο οποίος ενσωμάτωσε τις οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ στην ελληνική ποινική έννομη τάξη.

3.4.- Τέλος (κεφάλαιο πέμπτο), προσεγγίζονται οι επιταγές όσο και οι ιδιομορφίες που παρουσιάζει η Απόφαση-πλαίσιο σταθμός, στην Ευρωπαϊκή δικαιοταξία, το Ευρωπαϊκό Ένταλμα σύλληψης, όσον αφορά την ιδιότητα του εκζητούμενου, τα δικονομικά δικαιώματα που του απονέμονται και τη σχέση της με τις αρχές της ΕΣΔΑ.

¹⁸ Βλ. Meyer, *Demokratieprinzip und Europaisches Strafrecht*, 2009, 113, Braum, ZIS 2009, σελ. 420 επ. , Μυλωνόπουλος Χ. ΠοινΧρ ΞΑ' σελ 81 επ, ως παραπέμπονται από Τσόλκα Ο. σε πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ Ποινικό Δίκαιο και Θεωρία του δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2013-2014.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ι. ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

1. Ο ύποπτος της προκαταρκτικής εξέτασης

1.1.-Με τους ν. 3160/03 και 3346/05 επήλθαν σημαντικές τροποποιήσεις στον ΚΠοινΔ, ιδίως κατά το στάδιο της προδικασίας. Ειδικότερα, με τους ως άνω νόμους ο θεσμός της *προκαταρκτικής εξέτασης* (αρ. 31, 43 και 47 ΚΠοινΔ) αναβαθμίστηκε σημαντικά έτσι ώστε να αποτελέσει στο εξής «ανάχωμα» για άσκοπες και άστοχες ποινικές διώξεις, αποτελώντας πλέον καθαρά στάδιο της *ποινικής* και όχι της διοικητικής διαδικασίας. Διενεργείται δε, όχι με στόχο την απόδειξη της ενοχής ή της αθωότητας του κατηγορουμένου (στοιχεία τα οποία κρίνονται μόνο από το δικαστήριο της ουσίας) αλλά την διαπίστωση της ύπαρξης ή μη των λεγόμενων **επαρκών ενδείξεων ενοχής**, υπό την έννοια ότι πρέπει να κριθούν επαρκείς για την μετέπειτα κίνηση της ποινικής δίωξης¹⁹.

1.2.-Υπό το προηγούμενο καθεστώς, στην κρίση του ΕισΠλημ ετίθετο μόνο η έγκληση ή μηνυτήρια αναφορά. Συνεπώς, μη δυνάμενος να εξετάσει σε βάθος την ουσιαστική βασιμότητα της, κινούσε την ποινική δίωξη εφόσον αυτή δεν ήταν καταφανώς παράλογη ή νομικώς αβάσιμη.²⁰ Η δυνατότητα διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης προβλεπόταν, ο ύποπτος ωστόσο **δεν διέθετε δικαιώματα ανάλογα του κατηγορουμένου**, ενώ η κατάθεση που τυχόν θα έδινε δεν μπορούσε να αποτελέσει μέρος της, μετέπειτα σχηματισθείσας, ποινικής δικογραφίας αλλά παρέμενε στο αρχείο της Εισαγγελίας²¹, ειδάλως ανέκλυτε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (αρ. 171 παρ. 1δ! ΚΠοινΔ). Είχε υποστηριχθεί πάντως και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία, η διάταξη του αρ. 72 ΚΠοινΔ {«*την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά (...) και εκείνος που αναφέρεται στην μήνυση, την έγκληση (...)*»}, η οποία, ωστόσο, έχει τροποποιηθεί σήμερα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι και υπό το προγενέστερο καθεστώς της προαιρετικής διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης, ο ύποπτος δικαιούταν (ή έστω έπρεπε να δικαιούται) να ασκήσει όλα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία.²²

1.3.-Οι ως άνω τροποποιήσεις έχουν καταστήσει πλέον υποχρεωτική τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για όλα τα κακουργήματα αλλά και τα πλημμελήματα αρμοδιότητας του Τριμελούς Πλημ/κείου, ενώ σε ό, τι αφορά αυτά του Μον/λους δεν έχει πάψει να ισχύει το προγενέστερο καθεστώς ευχέρειας του

¹⁹ Βλ. Παπανδρέου Π., Η προκαταρκτική εξέταση, ΠοινΔικ 2/2006, σελ. 191-192

²⁰ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 3^η έκδοση, 2007, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 283

²¹ Βλ. Ανδρουλάκη Ν., ως ανωτ., σελ. 284

²² Βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2^η έκδοση, 1998, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ 301

Εισαγγελέα Πλημ/κων να κινεί την ποινική δίωξη κατά του μηνυομένου/εγκαλουμένου δι' απευθείας κλήσης του στο ακροατήριο. Στόχος του **v.3160/03** για την ως άνω υποχρεωτική διενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης στα συγκεκριμένα αδικήματα υπήρξε²³ τόσο η διασφάλιση της προστασίας της προσωπικότητας των πολιτών από προπετείς μηνύσεις και αναφορές, όσο και η σοβαρή ελάφρυνση στην προδικασία και στα ακροατήρια. Η σημαίνουσα διαφορά μεταξύ των δύο μοντέλων μεταχείρισης ενός υπόπτου είναι ότι ενώ για τον ύποπτο της προκαταρκτικής εξέτασης ο ΕισΠλημ αναζητά την ύπαρξη **επαρκών ενδείξεων** ενοχής, αντιθέτως στην «fast track» διαδικασία της απευθείας παραπομπής του στο ακροατήριο, ο τελευταίος αρκείται σε **απλές** ενδείξεις ενοχής, κατά το παλαιό μοντέλο διαβάθμισής τους²⁴. Κατά συνέπεια, η διεύρυνση των περιπτώσεων υποχρεωτικής διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξ ορισμού **δικονομικό πλεονέκτημα** για τον ύποπτο, διότι απαιτούνται **περισσότερες και ποιοτικότερες** ενδείξεις ενοχής του για να του αποδοθεί η ιδιότητα του κατηγορουμένου.-

1.4.-Εξάλλου, ο περιορισμός του αριθμού των διενεργούμενων προανακρίσεων δεν υπήρξε η μόνη αιτία θέσπισης του νέου αυτού καθεστώτος της αναβάθμισης τόσο της προκαταρκτικής εξέτασης ως κύριο στάδιο (πλέον) της ποινικής προδικασίας, όσο και των δικαιωμάτων του υπόπτου (βλ. κατωτέρω) κατά τη διενέργειά της. Καταλυτική υπήρξε και η επίδραση των διατάξεων της **ΕΣΔΑ**, καθώς κρίθηκε αναγκαία η προσαρμογή της ισχύουσας εγχώριας ποινικής νομοθεσίας στη **νομολογία** του **ΕΔΔΑ**²⁵.-

1.5.-Πρακτικά, η νέας μορφής υποχρεωτική προκαταρκτική εξέταση απαιτεί ολόπλευρη διερεύνηση της ουσιαστικής βασιμότητας της κατηγορίας στην οποία εδράζεται μια έγκληση ή μήνυση, ενώ εάν κινηθεί η ποινική δίωξη στα κακουργήματα και τα πλημμελήματα Τριμ. Πλημ/κειου χωρίς την διενέργειά της, επέρχεται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας λόγω μη νόμιμης κίνησης της ποινικής δίωξης, κατ' άρθρο 171 παρ. 1 εδ β! ΚποινΔ.²⁶ Κατά συνέπεια, όσον αφορά αδικήματα Τριμελούς Πλημ/κειού, η κίνηση της ποινικής δίωξης με την παραγγελία διεξαγωγής προανάκρισης μοιάζει πια περιττή, εφόσον η προκαταρκτική εξέταση παρέχει τις απαραίτητες **επαρκείς** ενδείξεις ενοχής²⁷, εκτός εάν δεν προκύπτει, μετά το πέρας της τελευταίας, η ακριβής ταυτότητα του φερόμενου ως δράστη. Βεβαίως, εφόσον το πλημμέλημα της ως άνω περίπτωσης κρίνεται *ιδιαιτέρως σοβαρό*, είναι επίσης δυνατό να παραγγελθεί η διενέργεια προανάκρισης προκειμένου να ληφθεί η **απολογία** του κατηγορουμένου.²⁸

²³ Βλ. Εισηγητική έκθεση ν. 3160/03 «Επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις»

²⁴ Βλ. Παπανδρέου Π., ως ανωτ., σελ. 192

²⁵ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 3346/05 «Επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις»

²⁶ Βλ. Παπανδρέου Π., ως ανωτ., σελ. 192

²⁷ Βλ. Παπανδρέου Π., ως ανωτ., σελ. 192

²⁸ Βλ. Μπρακουμάτσο Π., ΕγκΕισΠρωτΠειρ, ΠοινΧρ ΝΓ', σελ 1018 επ.,

1.6.-Αναφορικά, δε, με τις (επιτρεπόμενες) ανακριτικές πράξεις κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης, αμφιλεγόμενο κρίνεται μέχρι και σήμερα το εάν επιτρέπεται η διεξαγωγή έρευνας, καθώς από τη στιγμή που ο ύποπτος δεν έχει λάβει σύμφωνα με το νέο άρθρο 72 ΚΠοινΔ την τυπική ιδιότητα του κατηγορουμένου, η τυχόν διεξαγόμενη έρευνα σε βάρος του (λ.χ. στην οικία του ή στην επαγγελματική του στέγη) έχει κριθεί – υπό το προηγούμενο τουλάχιστον καθεστώς – ότι προσέβαλλε την αρχή της ειδικότητας, η οποία επιβάλλει τη ρητά και ειδικά προβλεπόμενη στο νόμο εκάστοτε **δικονομική προσβολή**, όπως αυτή του *ασύλου της κατοικίας* και του *απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής*²⁹. Κατά συνέπεια, εφόσον η προκαταρκτική εξέταση δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις στις οποίες ρητά επιτρέπεται κάθε είδους ανακριτική πράξη, σύμφωνα με το άρθρο 251ΚΠοινΔ, τότε η έρευνα κρίνεται ανεπίτρεπτη κατά τη διάρκειά της, προσβάλλεται με ποινή απόλυτης ακυρότητας.-

1.7.-Υπό το πρίσμα του αναβαθμισμένου καθεστώτος της προκαταρκτικής εξέτασης, πέραν της ως άνω άποψης, υποστηρίζεται πλέον και η αντίθετη, κατά την οποία και η *κατάσχεση* αλλά και η *έρευνα* είναι επιτρεπτές κατά την προκαταρκτική εξέταση διότι **α)** η νέα προκαταρκτική στοχεύει στη συλλογή *επαρκών ενδείξεων*, γεγονός το οποίο καθιστά πλέον απαραίτητη τη συλλογή και εξέταση όσο το δυνατόν περισσότερων αποδεικτικών στοιχείων και **β)** με την αναβαθμισμένη ιδιότητά του, ο ύποπτος πλέον έχει όλα τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, μεταξύ αυτών και της λήψεως γνώσης της πλήρους δικογραφίας, οπότε θα ήταν αντίθετο στην *αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας* να μην δύναται και ο πταισματοδίκης (και κυρίως ο εισαγγελέας) να κάνει χρήση **όλων** ανακριτικών πράξεων σε βάρος του³⁰.-

2. Η λήψη της ιδιότητας του κατηγορουμένου

2.1.-Μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης, ή της αυτεπάγγελτης αστυνομικής προανάκρισης, ο ΕισΠλημ καλείται να κρίνει εάν προέκυψαν ή όχι επαρκείς ενδείξεις για την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του προσαγόμενου, ενώπιόν του, προσώπου. Σημειωτέον, βέβαια, ότι οι επαρκείς ενδείξεις αφορούν τα κακουργήματα και τα πλημμελήματα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημ/κειού, αντιθέτως για τα αδικήματα αρμοδιότητας Μονομελούς Πλημ/κειού, για την παραπομπή με απευθείας κλήση στο ακροατήριο ο ΕισΠλημ αρκείται και σε απλές ενδείξεις³¹. Είναι, δε, το χρονικό αυτό σημείο ρητής άσκησης ποινικής δίωξης εκ μέρους της κατηγορούσας αρχής (άρθρο 43 ΚΠοινΔ), που σηματοδοτεί την λήψη, από τον ύποπτο, της ιδιότητας του κατηγορουμένου. Συγκεκριμένα, το άρθρο 72 ΚΠοινΔ ορίζει ότι: «*Την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά εκείνος εναντίον του οποίου ο εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη και εκείνος στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη*».

²⁹ Βλ. Μαργαρίτη Λ., ΚΠοινΔ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος 1^{ος}, εκδ. ΝοΒ, 2012, σελ. 109

³⁰ Βλ. Μαργαρίτη Λ., ως ανωτ., σελ. 109-110

³¹ βλ. Παπανδρέου Π., Η προκαταρκτική εξέταση, ΠοινΔικ 2/2006, σελ. 191 επ.

2.2.-Το περιεχόμενο της ως άνω διάταξης διαμορφώθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο μετά την τροποποίηση του ν.3346/05, καθώς πρωθύστερα την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτούσε, ήδη, όποιος αναφερόταν στην μήνυση (μηνυτήρια αναφορά) ή στην έγκληση ως μηνυόμενος ή εγκαλούμενος αντίστοιχα. Με τη χρονική αυτή μετάθεση της λήψης της ιδιότητας του κατηγορουμένου, θα μπορούσε *prima facie* να υποστηριχθεί ότι περιορίζεται και ο χρόνος κατά τον οποίο αποδίδονται σε αυτόν τα δικαιώματα που συνοδεύουν την εν λόγω ιδιότητα. Ωστόσο, με την παροχή και στο πρόσωπο του *υπόπτου* των βασικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου (ως θα αναλύσουμε παρακάτω), ο νομοθέτης φρόντισε να αντισταθμίσει αυτήν ακριβώς την επιδείνωση στην δυνατότητα υπεράσπισης και αντίκρουσης των κατηγοριών ενός απλού εγκαλούμενου, πριν του αποδοθούν επίσημες κατηγορίες³².

2.3.-Η λήψη της ιδιότητας του κατηγορουμένου, παρότι δεν αποτελεί, αντικειμενικώς, ένα ευχάριστο γεγονός για την καθημερινότητα κάποιου, εντούτοις, από καθαρά ποινικοοικονομικής έποψης, συνδυάζεται με την επίσημη έναρξη της προστασίας του και της (τυπικά έστω) ισότητάς του ενάντια στην κατηγορούσα αρχή. Έκτοτε, δε, είναι που ενεργοποιούνται υπέρ του τα δικαιώματα που προβλέπονται στον ΚΠοινΔ (αρ. 100-105). Εξάλλου, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ως απόδοση κατηγορίας νοείται **η επίσημη γνωστοποίηση προς το άτομο από την αρμόδια αρχή ότι τούτο έχει διαπράξει ένα αδίκημα το οποίο κολάζεται ποινικώς**. Ειδικότερα στην υπόθεση *Eckle κατά Γερμανίας* και κατά την δημοσιευθείσα, στις 15-7-85, απόφαση του, το ΕΔΔΑ δέχτηκε τα εξής (παράγραφος 73)³³ «*"Charge" (...) may be defined as "the official notification given to an individual by the competent authority of an allegation that he has committed a criminal offence", a definition that also corresponds to the test whether "the situation of the [suspect] has been substantially affected*».-

2.4.-Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, κατά το εδ. β! του άρθρου 72 ΚΠοινΔ, την ιδιότητα του κατηγορουμένου μπορεί να την αποκτήσει κάποιος και κατά τη διάρκεια κύριας ανάκρισης. Η εφαρμογή του παρόντος εδαφίου, άλλωστε, συνδέεται και με τη διάταξη του άρθρου 250 παρ. 1 ΚΠοινΔ κατά την οποία «*Ο ανακριτής έχει το δικαίωμα και οφείλει να επεκτείνει τη δίωξη σε όλους όσους συμμετείχαν στην ίδια πράξη. Δεν μπορεί όμως να επεκτείνει την ποινική δίωξη και σε άλλη πράξη, έστω και αν είναι συναφής*». Έτσι, η παραπάνω διάταξη δίνει το ορισμό του *in rem* χαρακτήρα της ποινικής δίωξης ή καλύτερα της απουσίας περιορισμού σε ότι αφορά το *in personam*. Με άλλα λόγια, αν ασκηθεί λ.χ. ποινική δίωξη σε δύο κατηγορούμενους για την κατηγορία της ληστείας και κατόπιν ο ΕισΠλημ παραγγείλει κύρια ανάκριση για την εξέταση των δύο εν λόγω κατηγορουμένων από τον Ανακριτή, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν δύναται (και μάλιστα υποχρεούται) να επεκτείνει την, ήδη ασκηθείσα, ποινική δίωξη και σε βάρος τυχόν τρίτου ή και τέταρτου συμμετόχου στη ληστεία, ο οποίος θα

³² βλ. *Μαργαρίτη Μ.*, Ερμηνεία ΚΠοινΔ, Σάκκουλας, 2008, σελ. 165

³³ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Eckle"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-57476"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

προκύψει από τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία θα εισφερθούν κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης. Μπορεί, συνεπώς να απαγγείλει κατηγορία και κατά προσώπου/ων τα οποία δεν αναφέρονται καν ούτε στο διαβιβαστικό της Ασφάλειας προς τον Εισπλημ ούτε στην Εισαγγελική παραγγελία και των οποίων η (πιθανή) εμπλοκή τους σε μια απόθεση ανέκυψε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης.-

2.5.- Η εν λόγω επέκταση, μάλιστα, της ποινικής διώξεως συντελείται αυτομάτως, δίχως να απαιτείται να διενεργηθούν εκ νέου τα προηγούμενα στάδια της προδικασίας για τους νέους κατηγορούμενους, ενώ το αυτό δέχεται και η νομολογία του ΑΠ. Ειδικότερα, η **ΑΠ 860/09**³⁴ καταλήγει στο ότι «*Επομένως, αν κατά την διάρκεια της ανάκρισης αποκαλυφθεί ότι στην πράξη συμμετείχαν και άλλα πρόσωπα πέραν των τυχόν αναφερομένων στην εισαγγελική παραγγελία, ο ανακριτής έχει όχι μόνο τη δυνατότητα, αλλά και την υποχρέωση να επεκτείνει και επ'αυτών τη δίωξη, χωρίς να απαιτείται γι' αυτό η άσκηση συμπληρωματικής διώξεως, ούτε φυσικά και η διενέργεια νέας προκαταρκτικής εξέτασης κατά το άρθρο 43 παρ. 1 εδ. β' ΚΠΔ, αφού η κίνηση της ποινικής δίωξης, με παραγγελία για κυρία ανάκριση, γίνεται από τον Εισαγγελέα με βάση τα στοιχεία που έχει από την προκαταρκτική εξέταση ή από την αυτεπάγγελτη προανάκριση ή από την ένορκη διοικητική εξέταση*»³⁵. Αντιθέτως, εάν κατά την κύρια ανάκριση ανακαλυφθούν και άλλες αξιόποινες πράξεις, τότε ο Ανακριτής οφείλει να ενημερώσει τον εισαγγελέα για να ασκηθεί από εκείνον νέα ποινική δίωξη.-

2.6.- Τέλος, μόλις που πρέπει να επισημανθεί ότι η ιδιότητα του κατηγορουμένου διατηρείται ωστόσο εκδοθεί αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα ή αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση ή αθωωτική απόφαση (άρθρο 73 ΚΠοιΔ). Μόνη περίπτωση αμετάκλητης απόφασης η οποία δεν εμποδίζει την ανάκτηση της ιδιότητος του κατηγορουμένου από το ίδιο πρόσωπο είναι εκείνη η οποία κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη εναντίον του, λόγω έλλειψης ή παρατυπίας της έγκλησης ή της μήνυσης εάν η τελευταία ασκηθεί εκ νέου νομότυπα (άρθρο 58 ΚΠοινΔ).-

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΥΠΟΠΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΠΟΙΝΔ

1. Το κατηγορητικό σύστημα και η σχέση των δικονομικών δικαιωμάτων με την αρχή της νομιμότητας στο χώρο της ποινικής δικονομίας

1.1.- Η ποινική δίωξη στον Ελληνικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας είναι βασισμένη στο σύγχρονο κατηγορητικό σύστημα, το οποίο αποτελεί κληροδότημα του γαλλικού μοντέλου οργάνωσης της ποινικής δίκης. Η αρχή στην οποία δομείται το εν

³⁴ βλ. επίσημη ιστοσελίδα Αρείου Πάγου:

http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=VGmK9DkG4VwqFb0rIYoYXxmWGxN6fm&apof=860_2009

³⁵ βλ., ακόμη, *ΣυμβΠλημΡοδ 15/06*, ΠοινΔικ 6/2006, σελ. 738 και *ΣυμβΠλημΑθ 3572/0*, σε Τραπ.Νομ.Πληρ. ΔΣΑ-Ισοκράτης

λόγω σύστημα είναι η διάκριση μεταξύ δικαστικής και εισαγγελικής αρχής. Άλλως, ο δικαστής μπορεί να δικάσει μόνο τις αξιόποινες πράξεις για τις οποίες έχει ασκηθεί ποινική δίωξη από την (διακριτή) εισαγγελική αρχή³⁶. Η θεμελιώδης εγγύηση για τον κατηγορούμενο, στα πλαίσια της κίνησης της ποινικής δίωξης από ξεχωριστή και ανεξάρτητη Αρχή, ήτοι την Εισαγγελική, είναι η οριοθέτηση της κατηγορίας, καθώς καλείται ο ίδιος να αντικρούσει συγκεκριμένη και ρητή κατηγορία, την οποία έχει πληροφορηθεί εγκαίρως³⁷. Περαιτέρω, με την ίδρυση και τη λειτουργία της Εισαγγελικής Αρχής, ως θεσμού που ταυτόχρονα εκλήθη να εγγυηθεί την εκδίκαση της εκάστοτε κατηγορίας από δικαστές ανεξάρτητους της στοιχειοθέτησης και της απόδοσής της στον κατηγορούμενο, αναγνωρίστηκε η αρχή τόσο της νομιμότητας όσο και της σκοπιμότητας στην κίνηση της ποινικής δίωξης από το ΕισΠλημ.-

1.2.-Η διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές αρχές εντοπίζεται στην υποχρέωση (ή μη) άσκησης της ποινικής δίωξης από τον ΕισΠλημ εφόσον είναι δυνατή η τυπική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών μιας μήνυσης ή έγκλησης με συγκεκριμένο κανόνα δικαίου που τυποποιεί ποινικό αδίκημα³⁸. Ο δικαιοπολιτικός στόχος της καθιέρωσης της αρχής της νομιμότητας υπήρξε η ενδυνάμωση και διευκόλυνση της αρχής της αυτεπάγγελτης δίωξης των εγκλημάτων εκ μέρους της πολιτείας³⁹ (αρ. 36 ΚΠοινΔ) ούτως ώστε να μην βρίσκει πρόσφορο έδαφος στη συνείδηση των πολιτών η αυτοδικία και η λαϊκή δίωξη των εγκλημάτων, ως ίσχυε σε παλαιότερες κοινωνίες. Η κυριαρχία της αρχής της νομιμότητας έναντι εκείνης της σκοπιμότητας στην ελληνική ποινική δίκη προκύπτει κατά βάση από το άρθρο 43 παρ. 1 ΚΠοινΔ, σύμφωνα με την οποία «*Ο εισαγγελέας, όταν λάβει τη μήνυση ή την αναφορά, κινεί την ποινική δίωξη*». Είναι σαφές, λοιπόν, ότι ο νομοθέτης δεν αφήνει ιδιαίτερα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας στην εισαγγελική αρχή ως προς το εάν πρέπει να ασκεί την ποινική δίωξη βάσει της εκάστοτε έγκλησης που εξετάζει (αρχή της σκοπιμότητας). Ωστόσο, η εν λόγω διάταξη μοιάζει να αφήνει περιθώρια κάμψης της αρχής της νομιμότητας εφόσον συγκριθεί με την αντίστοιχη προϊσχύουσα (ήτοι πριν την αντικατάσταση της παρ. 1 του αρ. 43 ΚΠοινΔ με το αρ. 5 ν.3160/03) η οποία όριζε ότι «*ο εισαγγελέας, όταν πάρει την μήνυση ή την αναφορά, είναι υποχρεωμένος να κινήσει ποινική δίωξη*».

1.3.-Στην πραγματικότητα, η αποδοχή των πλεονεκτημάτων μιας απaráβατης ή έστω κατά κύριο λόγο εφαρμογής της αρχής της νομιμότητας στην κίνηση της ποινικής δίωξης είναι παγιωμένη, κάποιες φορές, ωστόσο, με επιφυλάξεις, οι οποίες αφορούν στην περιττή ποινικοποίηση αδιάφορων μικροϋποθέσεων οι οποίες φτάνουν τελικά να απασχολούν τα ακροατήρια.⁴⁰ Εντούτοις, αντικείμενο εξέτασης της παρούσας ενότητας δεν είναι τόσο η αναζήτηση της πλέον κατάλληλης επιλογής μεταξύ των δύο ως άνω αρχών κίνησης της ποινικής δίωξης, ιδίως σε σχέση με το μόνιμο πρόβλημα υπερφόρτωσης των ποινικών δικαστηρίων, όσο η σχέση της τελευταίας με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και πιο συγκεκριμένα, με το τεκμήριο αθωότητας.-

³⁶ βλ. Παπαδόπουλο Κ., Η ποινική δίωξη πριν και μετά τον Ν. 4055/2012, ΠοινΔικ 7/2012, σελ. 650 επ.

³⁷ βλ. Παπαδόπουλο Κ., ως ανωτ.,

³⁸ βλ. Παπαδόπουλο Κ., ως ανωτ.,

³⁹ βλ. Παπαδαμάκη Α., Ποινική Δικονομία, η δομή της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 2006, σελ. 244

⁴⁰ βλ. Ανδρουλάκη Ν., Θεμελιώδεις έννοιες ποινικής δίκης, Σάκκουλας, 2007, σελ. 67

1.4.-Ειδικότερα, μέχρι τις τροποποιήσεις του ν.3160/03, η ύπαρξη κάποιου αρχικού βαθμού υπονομίας αρκούσε για να κινηθεί η ποινική δίωξη σε βάρος του υπόπτου, ήτοι ο ΕισΠλημ θα έπρεπε να είναι απολύτως βέβαιος για το νόμο ή ουσία αβάσιμο της μήνυσης/έγκλησης για να την αρχειοθετήσει⁴¹. Αυτό, δε, εξακολουθεί να ισχύει (ακόμη και μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις) στα αδικήματα αρμοδιότητας μονομελούς πλημ/κειου όπου ο κατηγορούμενος παραπέμπεται με απευθείας κλήση (κλητήριο θέσπισμα) στο ακροατήριο έστω δυνάμει απλών ενδείξεων ενοχής. Κατά συνέπεια, διαπιστώνουμε ότι μια τέτοια άσκηση ποινικής δίωξης αντιστρέφει το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου: εν αμφιβολία-παραπέμπεται! Εξάλλου, κάτι τέτοιο είναι γεγονός ακόμη και υπό το καθεστώς των επαρκών ενδείξεων (κακουργήματα-πλημμελήματα τριμελούς πλημ/κειου), ωστόσο σε αυτή την περίπτωση μειώνεται αποφασιστικά ο βαθμός των αμφιβολιών, διότι με την προηγηθείσα προκαταρκτική εξέταση επεκτείνονται ουσιαστικά οι διερευνητικές ενέργειες του εισαγγελέα, ενώ εισφέρονται στην κρίση του κρίσιμα (συχνά) αποδεικτικά στοιχεία που επιταχύνουν το δικανικό συλλογισμό προς την κατεύθυνση της πιθανότατης ενοχής (κίνηση ποινικής δίωξης-άρθρο 43 παρ. 1 ΚΠοινΔ) ή της αδιαμφισβήτητης αθωότητας (αρ. 43 παρ. 2 και αρ. 47 παρ. 1 και 2 ΚΠοινΔ) του κατηγορουμένου.-

1.5.-Αλλωστε, η υποστηριχθείσα άποψη⁴² ότι η κρίση του εισαγγελέα περί άσκησης ποινικής δίωξης θα έπρεπε να περιβάλλεται και γραπτής αιτιολογίας (περί της ύπαρξης των απαιτούμενων, απλών ή επαρκών, ενδείξεων ενοχής) και όχι να στηρίζεται σε μια απλή παράθεση των άρθρων του ποινικού κώδικα τα οποία παρέβη ο κατηγορούμενος, αν και θα προσέδιδε μια επιπλέον εγγυητική δικλείδα στον τελευταίο, παρ' όλα αυτά δεν εφαρμόζεται στην πράξη. Αντιθέτως, προς όφελος του εν δυνάμει κατηγορουμένου είναι η πρόβλεψη του αρ. 43 παρ. 4 ΚΠοινΔ⁴³, η οποία προστέθηκε με το **ν. 4055/2012**, κατά την οποία κάθε μήνυση ή αναφορά η οποία υποβάλλεται ανωνύμως ή με ανύπαρκτο όνομα τίθεται κατευθείαν στο αρχείο, με ανάλογη εφαρμογή της παρ. 2 του αυτού άρθρου, ήτοι την ανάγκη έγκρισης της εν λόγω αρχειοθέτησης και από τον εισαγγελέα εφετών. Υπέρ του εγκαλούμενου είναι, επίσης, και η απαίτηση για *συνοπτική, απλά, αιτιολογία* στην διάταξη του εισαγγελέα με την οποία απορρίπτεται η έγκληση του εγκαλούντος (αρ. 47 παρ. 1 ΚΠοινΔ, ως τροποποιήθηκε με το ν.4055/2012) σε αντίθεση με την προγενέστερη διάταξη του αυτού άρθρου που έκανε λόγο περί υποχρεωτική έκδοση *αιτιολογημένης* διάταξης. Τέλος, ακόμη μια τροποποίηση του εν λόγω άρθρου η οποία ετέθη υπέρ του μηνυόμενου (υπόπτου) είναι μη κοινοποίηση της ως άνω απορριπτικής διάταξης στον εγκαλούντα. Στην πράξη βέβαια, συνήθως ο εκάστοτε εγκαλών παρακολουθεί τακτικώς την πορεία της εγκλήσεώς του και κατ' αυτόν τον τρόπο ενημερώνεται άμεσα περί τυχόν απορρίψεως της, έτσι ώστε να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του εισαγγελέα εφετών (άρθρο 48 ΚΠοινΔ). Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, ωστόσο, ο νομοθέτης (δια του ν. 4055/2012), επιχειρώντας να απαλλάξει τον μηνυόμενο (και κυρίως τις δικαστικές αρχές), αλλά και να αποθαρρύνει τον δύστροπο εγκαλούντα, από εμφανώς αβάσιμες

⁴¹ βλ. Ανδρουλάκη Ν., Θεμελιώδεις έννοιες ποινικής δίκης, Σάκκουλας, 1994, σελ. 232

⁴² βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, 2007, σελ. 287

⁴³ βλ. Παπαδόπουλο Κ., ως ανωτ.

αιτιάσεις, υποχρεώνει τον τελευταίο να πληρώσει παράβολο 300 € για την παραδεκτή άσκηση της εν λόγω προσφυγής.

1.6.-Συμπερασματικώς, λεκτέα τα εξής: οι προϋποθέσεις κίνησης της ποινικής δίωξης συνεπάγονται την αντιστροφή του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου, υπό την έννοια ότι πρέπει ο εισαγγελέας (ή ο δημόσιος κατηγορος στα πταίσματα) να είναι απολύτως βέβαιος περί της αβασιμότητας της εγκλήσεως για να μην τον παραπέμψει. Σε κάθε, δε, περίπτωση αμφιβολιών, ο ύποπτος προβιβάζεται (ή καλύτερα υποβιβάζεται) σε κατηγορούμενο. Προφανώς, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι επειδή αφθονούν οι προπετείς εγκλήσεις, η σωστή προστασία των μηνυόμενων/υπόπτων είναι η στροφή των εισαγγελικών αρχών στην αποχή από τη δίωξη. Ωστόσο, με δεδομένο ότι η αρχή της νομιμότητας καθιστά συχνότερη αυτή την αντιστροφή της αρχής *in dubio pro reo* και καθώς οι εισαγγελείς σπανίως απέχουν από την ποινική δίωξη κατά του εκάστοτε εγκαλούμενου ή προσαγόμενου ενώπιόν του, φοβούμενοι την κατηγορία περί *υπέρβασης εξουσίας* (αρ. 239 ΠΚ, κύρωση περί παραβίασης της αρχής της νομιμότητας), ίσως στο πεδίο της ελαφράς (έστω) παραβατικότητας θα ήταν προτιμητέα μια αναβάθμιση της αρχής της σκοπιμότητας από το ανενεργό καθεστώς υπό το οποίο βρίσκεται επί του παρόντος, σε μια εφαρμόσιμη και λειτουργική εναλλακτική οδό στην άσκηση της ποινικής δίωξης⁴⁴.

2. Τα δικαιώματα του υπόπτου κατά την προκαταρκτική εξέταση

2.1.-Υπό το νέο καθεστώς της υποχρεωτικής προκαταρκτικής εξέτασης έλαβε χώρα και η αναβάθμιση της θέσης του υπόπτου κατά το στάδιο αυτό της ποινικής διαδικασίας. Στον ύποπτο αποδίδεται πλέον η ιδιότητα του *οιονεί κατηγορούμενου* καθώς η ουσιαστική λειτουργία της προκαταρκτικής εξέτασης απαιτεί τη δυνατότητα του εισαγγελέα να έχει **πλήρη γνώση των θέσεων και των δύο πλευρών** (εγκαλούντος-εγκαλουμένου), έτσι ώστε να αποτραπεί η άσκηση ποινικής δίωξης χωρίς επαρκή στοιχεία⁴⁵. Εξάλλου, (ως προεξετέθη) στο νέο άρθρο 72 ΚΠοινΔ (ως τροποποιήθηκε με το αρ. 7 ν.3346/2005) αποδίδεται ρητά πλέον η τυπική ιδιότητα του **κατηγορουμένου** σε εκείνον «εναντίον του οποίου ο εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη» και σε εκείνον «στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη». Συνεπώς, παρότι πριν βρεθεί ενώπιον του εισαγγελέως ή του ανακριτή κανείς δεν επέχει ακόμη την τυπική ιδιότητα του κατηγορουμένου, διαθέτει, ως θα διαπιστώσουμε, τα ανάλογα δικαιώματα.

2.2.-Μετά τις παραπάνω νομοθετικές τροποποιήσεις, ο **ύποπτος**, ήτοι ο μηνυόμενος ή εγκαλούμενος μέχρι το παρόν στάδιο, έχει την «πολυτέλεια» να αξιοποιήσει τα πλήρη δικαιώματα του **κατηγορουμένου** προς όφελος της υπεράσπισής του, χωρίς ωστόσο να βαρύνεται με μια ήδη ασκηθείσα ποινική δίωξη σε βάρος του. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 2 ΚΠοινΔ, ο **εγγράφως εξηγών** έχει το δικαίωμα να *παρίσταται με συνήγορο*, να *αρνηθεί εν όλω ή εν μέρει την παροχή εξηγήσεων* και να λάβει *προθεσμία 48 ωρών* για την παροχή τους, η οποία συνήθως παρατείνεται κατόπιν

⁴⁴ βλ. Παπαδόπουλο Κ., ως ανωτ.

⁴⁵ βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 3346/05, ως ανωτ.

αιτήματός του κληθέντος για εξηγήσεις, να λαμβάνει αντίγραφα του συνόλου της δικογραφίας, να προτείνει μάρτυρες προς εξέταση και να προσαγάγει δικά του αποδεικτικά μέσα για αποτελεσματικότερη αντίκρουση των κατηγοριών (βλ. αντιστοίχως αρ. 100, 101, 102, 104ΚΠοινΔ). Στο ως άνω δικαίωμα του υπόπτου να προσάγει αποδεικτικά μέσα της επιλογής του, εκτός από την προσκομιδή εγγράφων, τα οποία αποτελούν και το συνηθέστερο αποδεικτικό μέσο που εισφέρεται στους πταισματοδίκες (μαζί με τους μάρτυρες), εμπίπτει και τυχόν αίτημά του για αξιοποίηση έτερου αποδεικτικού μέσου, λχ. διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, η αποδοχή του οποίου, ωστόσο, εναπόκειται στην κρίση του πταισματοδίκη (αρ. 183 ΚΠοινΔ). Έτσι, τυχόν απόρριψη ανάλογου αιτήματος από τον πταισματοδίκη που διεξάγει την προκαταρκτική εξέταση δεν παραβιάζει το δικαίωμα που προβλέπει το άρθρο 31 παρ. 2 εδ. δ΄. Σχετικώς αποφάνθηκε το **ΣυμβΠλημΒολ 50/2010**⁴⁶, το οποίο σε περίπτωση προσφυγής υπόπτου στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο λόγω άρνησης διενέργειας πραγματογνωμοσύνης από τον πταισματοδίκη, δέχτηκε τα εξής: «*Εν προκειμένω, η σιγή απόρριψη του αιτήματος των κατηγορουμένων για τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης από τον Πταισματοδίκη δεν επέφερε ακυρότητα των επακολουθηθεισών πράξεων της προδικασίας και συνεπώς πρέπει ο λόγος αντιρρήσεως των κατηγορουμένων, δια του οποίου ζητείται μόνον η απαγγελία της ακυρότητας πράξεων της προδικασίας και όχι η άρση της διαφωνίας με σκοπό τη διενέργεια κατάλληλης πραγματογνωμοσύνης, να απορριφθεί(...). Η, δε, άρνηση του πταισματοδίκη δεν επάγεται ακυρότητα της προδικασίας ούτε θεμελιώνει λόγο αναιρέσεως κατά του βουλεύματος από τους περιοριστικά αναφερόμενους στο άρθρο 484 ΚΠΔ*». Ορθώς έκρινε το εν λόγω δικαστικό συμβούλιο καθώς η, δυνητικώς αποδιδόμενη, διατύπωση της διάταξης του άρθρου 183 ΚΠοινΔ («*οι ανακριτικοί υπάλληλοι ή το δικαστήριο **μπορούν** αυτεπαγγέλτως ή με αίτηση κάποιου διαδίκου ή του εισαγγελέα να διατάζουν πραγματογνωμοσύνη*») προσδίδει με σαφήνεια έναν **αναιρετικώς ανέλεγκτο χαρακτήρα** στην κρίση του προανακριτικού υπαλλήλου επί της αποδοχής ή απόρριψης ενός τέτοιου αιτήματος. Η μόνη περίπτωση υποχρεωτικής πραγματογνωμοσύνης, ήτοι μη δυνατότητας αρνήσεως σε αντίστοιχο αίτημα, είναι προς στήριξη της κρίσεως ότι ο κατηγορούμενος είναι τοξικομανής⁴⁷.

2.3.-Επίσης, ο ενεργών την προκαταρκτική έχει υποχρέωση να ενημερώσει τον εξεταζόμενο για τα παραπάνω δικαιώματά του (βλ. παρακάτω, αναλόγως, για το στάδιο της ανάκρισης, αρ. 103ΚΠοινΔ). Το ως άνω δικαίωμα πληροφόρησης του υπόπτου εκτείνεται και σε κάθε διαδικαστική πράξη την οποία διενεργεί ο πταισματοδίκης και αφορά άμεσα τον εξεταζόμενο. Έτσι, κατά το **ΣυμβΑΠ 2167/07**, ιδρύθηκε απόλυτη ακυρότητα της προδικασίας εκ προσβολής υπερασπιστικού δικαιώματος (αρ. 171 παρ. 1 εδ. !) λόγω της *μη γνωστοποίησης στον ύποπτο των στοιχείων του διορισθέντος πραγματογνώμονα σε προκαταρκτική εξέταση*, η εν λόγω, δε, ακυρότητα δεν θεραπεύεται από το γεγονός ότι στη συνέχεια ο, μετατραπείς σε κατηγορούμενο, ύποπτος έλαβε γνώση της άκυρης αυτής πραγματογνωμοσύνης. Εξάλλου, κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 273 παρ. 1 εδ. γ΄ (αρ. 31 παρ. 2 ΚΠοινΔ), είναι

⁴⁶ ΠοινΔικ 4/2010, σελ. 430

⁴⁷ (βλ. ΑΠ 393/88 ΠοινΧρ ΛΗ, σελ. 62

υποχρεωτικό να του επιδίδεται νομίμως η κλήση του για την παροχή εγγράφων εξηγήσεων είτε για τυχόν συμπληρωματική του κατάθεση. Για αυτό το λόγο, δε, έχει δικαίωμα να διορίσει και αντίκλητο. Κατά συνέπεια θεωρείται ότι δεν έχει περατωθεί νομίμως η προκαταρκτική εάν δεν έχει κλητευθεί νομίμως ο ύποπτος, ιδρυμένης απόλυτης ακυρότητας⁴⁸. Αντίθετη θέση, ωστόσο, απαντά στην απόφασή του ΑΠ 1131/09⁴⁹, κατά την οποία «δεν δημιουργήθηκε απόλυτη ακυρότητα λόγω παραβίασης των δικαιωμάτων του υπόπτου στην περίπτωση που ο τελευταίος αν και δεν κλητεύθηκε νομίμως ή και καθόλου για παροχή εξηγήσεων και εξέτασή του ανωμοτί (...), είχε τη δυνατότητα να προβάλλει τους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του στο στάδιο της ανάκρισης που επακολούθησε».

2.4-Η ως άνω απόφαση του ΑΠ δημιουργεί ερωτηματικά καθώς το να συγχωρείται δικονομικά μια σαφής παραβίαση του **δικαιώματος ακροάσεως** του υπόπτου, του πιο θεμελιώδους δικονομικού δικαιώματος κατά την ποινική διαδικασία, με την αιτιολογία ότι (εφόσον τίθεται περίπτωση κακουργήματος) οι απόψεις του και οι ισχυρισμοί του θα ληφθούν υπόψη ούτως ή άλλως στην τυχόν κύρια ανάκριση που θα ακολουθήσει, δεν συνάδει ούτε με το γράμμα ούτε με το πνεύμα των διατάξεων που θεσπίζουν τα δικονομικά δικαιώματα του ύποπτου. Ο ύποπτος θεωρείται πλέον *οιονεί κατηγορούμενος* λόγω του ότι διαθέτει όλα τα αντίστοιχα δικαιώματα προς υπεράσπισή του. Το γεγονός αυτό δεν συνεπάγεται, ωστόσο, ότι είναι ήδη τυπικά κατηγορούμενος, διότι δεν έχει ασκηθεί (ακόμη) σε βάρος του ποινική δίωξη. Η κλήτευσή του για κατάθεση εγγράφων εξηγήσεών είναι η δικονομική εγγύηση στην οποία ενσωματώνεται το δικαίωμα ακροάσεώς του από τον προανακριτικό υπάλληλο και τον εισαγγελέα στον οποίο έχει χρεωθεί η σχηματισθείσα σε βάρος του ποινική δικογραφία. Με τις *έγγραφες εξηγήσεις*, τα *έγγραφα* και τους *μάρτυρες* που θα προσκομίσει ο ύποπτος έχει τη βάσιμη πιθανότητα να δημιουργήσει την βεβαιότητα στον εισαγγελέα πλημ/κων ότι δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης σε βάρος του. Συνεπώς, εάν τελικώς η μηνυτήρια αναφορά ή η έγκληση αρχειοθετηθεί (αρ. 43 και 47 ΚΠοινΔ), τότε δεν θα ασκηθεί καν ποινική δίωξη εις βάρος του, δεν θα έχει αποκτήσει ποτέ την ιδιότητα του κατηγορουμένου και κυρίως δεν θα έχει χρειαστεί να υποστεί τον κοινωνικό στιγματισμό της ιδιότητας αυτής. Επιπλέον, στην περίπτωση που έχει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, δεν θα αναγκαστεί να υποστεί την, εφαρμοζόμενη στον δημόσιο τομέα, δυνητική θέση σε *αργία* όσο διαρκεί σε βάρος του η διαδικασία της ποινικής δίωξης. Το ως άνω μέτρο προβλέπεται από το νεοπαγές πειθαρχικό δίκαιο δημοσίων υπαλλήλων, το οποίο κωδικοποιήθηκε με το νόμο 4057/2012, το άρθρο 104 του οποίου προβλέπει ότι: «*Αν συντρέχουν λόγοι δημόσιου συμφέροντος ή υπηρεσιακοί λόγοι μπορεί να τεθεί σε αργία ο υπάλληλος κατά του οποίου:* α) *έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για αδίκημα, το οποίο μπορεί να επισύρει την έκπτωση από την υπηρεσία με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 103 και προκειμένου για το αδίκημα της παράβασης καθήκοντος, εφόσον έχει παραπεμφθεί στο ακροατήριο, β) έχει ασκηθεί πειθαρχική δίωξη, γ) υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις για άτακτη διαχείριση, η οποία στηρίζεται σε έκθεση της προϊσταμένης*

⁴⁸ έτσι ΣυμβΠλημΑθ 3572/07 και ΣυμβΠλημΧαλκ. 203/07, σε ΤραπενομΠληρ. ΔΣΑ-Ισοκράτης

⁴⁹ ΠοινΔικ 2010, σελ. 822

αρχής ή του αρμόδιου επιθεωρητή και δ) εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης και ήρθη η προσωρινή κράτηση ή αντικαταστάθηκε με περιοριστικούς όρους».-

2.5.-Από την άλλη πλευρά, εάν κλητευθεί νομότυπα και δεν εμφανιστεί να καταθέσει, είναι αναντίρητο ότι η διαδικασία περατώνεται και χωρίς τις έγγραφες εξηγήσεις του⁵⁰. Γι αυτό το λόγο, άλλωστε, σε αντίθεση με τον ανακριτή κατά τη διάρκεια κύριας ανάκρισης (αρ. 272 ΚΠοινΔ), οι προανακριτικοί υπάλληλοι, έστω και αν είναι δικαστικοί λειτουργοί (εν προκειμένω πταισματοδίκης), δεν μπορούν να εκδώσουν *ένταλμα βίαιης προσαγωγής* προκειμένου να προσέλθει αναγκαστικά ο ύποπτος για να εξεταστεί. Κάτι τέτοιο, εξάλλου, θα στερούταν και νοήματος από την στιγμή που ο ύποπτος έχει το δικαίωμα *σιωπής*⁵¹, ως προεξετέθη, επιπλέον, δε, ο πταισματοδίκης δεν έχει δικαίωμα επιβολής περιοριστικών όρων (ως ο ανακριτής) τυχόν προσαγωγή του, συνεπώς, δεν θα προσέφερε τίποτε παραπάνω στην προώθηση της διαδικασίας⁵². Έχει διατυπωθεί, ωστόσο, και η αντίθετη άποψη⁵³, σύμφωνα με την οποία σε συγκεκριμένες ειδικές περιπτώσεις, όπως όταν ο ύποπτος καλείται να δώσει δείγμα της γραφής ή της υπογραφής του σε γραφολογική πραγματογνωμοσύνη ή να εξεταστεί κατ' αντιπαράσταση με άλλο μάρτυρα, ο πταισματοδίκης μπορεί να εκδώσει ένταλμα βίαιης προσαγωγής.

2.6.-Ωστόσο, το πλέον θεμελιώδες, αν και με αντιρρήσεις εκ μέρους της θεωρίας⁵⁴, δικαίωμα του υπόπτου, με βάση το άρθρο 31 παρ. 2 ΚΠοινΔ, είναι αυτό της υποχρεωτικά *ανωμοτί* εξέτασής του, το οποίο και καθιστά υποχρεωτική την αρχειοθέτηση τυχόν προηγηθείσας **ένορκης** εξέτασής του. Το ίδιο ισχύει όμως και με τυχόν έγγραφη εξέτασή του χωρίς την παρουσία συνηγόρου. Πράγματι, ο ύποπτος αν και δεν φέρει την ιδιότητα του κατηγορουμένου ακόμα, έχει το απόλυτο δικαίωμα να εξεταστεί χωρίς όρκο, στοιχείο που του επιτρέπει να αρνείται κάθε κατηγορία και να μην εισφέρει γεγονότα και στοιχεία που τον αυτοενοχοποιούν, δίχως έννομες συνέπειες. Πριν τεθεί σε ισχύ ο ν.3160/03 δεν υπήρχε τέτοια πρόβλεψη, ο ύποπτος κατέθετε στην προκαταρκτική εξέταση ως μάρτυρας, ήτοι ενόρκως, τυχόν δε ανωμοτί εξέτασή του (συνήθως κατά τη διάρκεια αστυνομικής προανάκρισης, βλ. παρακάτω, υπό ενότητα 3) δεν λαμβανόταν υπόψη σε κανένα στάδιο της προδικασίας καθώς ίδρυε διπλή ακυρότητα, τόσο *σχετική* με βάση το άρθρο 218 παρ. 1 εδ. β' ΚΠοινΔ, όσο και *απόλυτη* με βάση το άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠοινΔ⁵⁵. Μετά τις προεκτεθείσες τροποποιήσεις, η ως άνω ανωμοτί κατάθεση του υπόπτου έπαυε να απομακρύνεται από τη δικογραφία και να τίθεται στο αρχείο, αντιθέτως έγινε επιτρεπτή η λήψη της στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης, με την προοπτική να μπορεί νομίμως να αξιοποιείται

⁵⁰ βλ. και ΕγκΕισΑΠ 1/09, επίσημη ιστοσελίδα Αρείου Πάγου).

⁵¹ βλ. Κονταξή Α., ΚΠοινΔ, συνδυασμός θεωρίας και πράξης, Σάκκουλας, 4^η έκδοση, 2006, σελ. 445

⁵² βλ. Μαργαρίτη Μ., Ερμηνεία ΚΠοινΔ, Σάκκουλας, 2008, σελ. 525-526

⁵³ βλ. Τσιρίδη Π., σε Μαργαρίτη Λ., ΚΠοινΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 112

⁵⁴ βλ. Συμεωνίδη Δ., Το δικαίωμα του υπόπτου να λαμβάνει γνώση όλων των εγγράφων στην προκαταρκτική εξέταση. Συγχρόνως ορισμένες σκέψεις για τη νέα μορφή της προκαταρκτικής εξέτασης υπό το πρίσμα του ν. 3160/03, ΠοινΧρ ΝΕ

⁵⁵ βλ. Συμεωνίδη Δ., ως ανωτ., σελ. 5

αποδεικτικά στη συνέχεια της διαδικασίας⁵⁶. Οι αντιρρήσεις της θεωρίας εκφράστηκαν υπό το ενδιάμεσο καθεστώς πριν την ισχύ του νόμου 3346/05, σύμφωνα με το οποίο ο ύποπτος δεν είχε δυνατότητα πλήρους γνώσης όλης της δικογραφίας. Έτσι, διατυπώθηκε η άποψη ότι ενώ πριν την αρχική αναβάθμιση της προκαταρκτικής εξέτασης, κάθε ανωμοτί κατάθεση του υπόπτου ετίθετο στο αρχείο ως άκυρη, η, υπό το ν. 3160/03, «*πρώιμη απολογία*» του υπόπτου μπορεί πλέον να αποτελέσει κομμάτι της δικογραφίας και να αξιοποιηθεί σε βάρος του μεταγενεστέρως, παρότι δόθηκε χωρίς να γνωρίζει ο τελευταίος όλα τα στοιχεία για τα οποία ελέγχεται η τυχόν ποινική ευθύνη του⁵⁷. Κατά συνέπεια, υπό το παρόν καθεστώς, ανάλογες ενστάσεις δεν βρίσκουν έρεισμα από τη στιγμή που ο ύποπτος καλείται να καταθέσει, **υποχρεωτικά ανωμοτί**, αφού έχει προηγηθεί η επισκόπηση και μελέτη του συνόλου της σχηματισθείσας σε βάρος του δικογραφίας, ήτοι βρίσκεται σε θέση να αντικρούσει κάθε ενοχοποιητικό στοιχείο.

2.7.-Κατόπιν των ανωτέρω, προκύπτει ότι το θεμελιακό δικαίωμα της σιωπής και της μη αυτοενοχοποίησης παρέχεται και στον ύποπτο της προκαταρκτικής. Προστατεύεται, δε, με ποινή απόλυτης ακυρότητας σε περιπτώσεις που αρχικώς έχει καταθέσει **ενόρκως** (ως μάρτυρας), αλλά κατά την πρόοδο της έρευνας της υπόθεσης κατέστη κατηγορούμενος.⁵⁸ Υπάρχουν, ωστόσο, ζητήματα τα οποία μέχρι προσφάτως δεν είχαν ξεκαθαριστεί απόλυτα από τον Άρειο Πάγο, όπως το εάν το εν λόγω δικαίωμα ισχύει και σε αμιγώς διοικητικές έρευνες ή το εάν μπορεί να κριθεί ως αυτούσια ένορκη κατάθεση έγγραφο λχ. υπεύθυνης δήλωσης, ενοχοποιούσας τον μετέπειτα κατηγορούμενο⁵⁹ Σύμφωνα με την πρόσφατη νομολογία⁶⁰, ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι η μετέπειτα αποδεικτική αξιοποίηση (λχ. από τον ανακριτή ή το δικαστήριο) των μαρτυρικών καταθέσεων του υπόπτου παραβιάζει το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησής του, ακόμη και αν λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια ένορκης διοικητικής εξέτασης, διότι με το ν.3160/03 η διαδικασία αυτή εξομοιώθηκε με την προκαταρκτική εξέταση. Προγενεστέρως, ωστόσο, είχε κρίνει και το αντίθετο⁶¹, ότι δηλαδή δεν παράγει ακυρότητα ή μετέπειτα αξιοποίηση μαρτυρικής κατάθεσης κατά τη διάρκεια Ε.Δ.Ε. Πιο προσφάτως⁶², ο ΑΠ έκρινε ότι το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης προστατεύεται ακόμη και για καταθέσεις που δίδονται στα πλαίσια έρευνας του ΣΔΟΕ, θεμελιώνοντας το όχι μόνο στο άρθρο 31 παρ. 2 ΚΠοινΔ αλλά και στο άρθρο 223 παρ. 4 ΚΠοινΔ ως και στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (δικαίωμα σε δίκαιη δίκη).

2.8.-Κατά συνέπεια, είναι φανερό ότι η διάταξη του άρθρου 31, ως και εν γένει όλη η νομοθετική αναβάθμιση της προκαταρκτικής εξέτασης και της θέσης του υπόπτου κατά τη διεξαγωγή της, είναι αποτέλεσμα της ανάγκης προσαρμογής τους στις

⁵⁶ βλ. Συμεωνίδη Δ., ως ανωτ., σελ. 7

⁵⁷ βλ. Συμεωνίδη Δ., ως ανωτ., σελ. 8-15

⁵⁸ βλ. Τσιρίδη Π., ως ανωτ., σελ. 118

⁵⁹ Σύμφωνα με την ΑΠ 810/08, ΠοινΔικ 08/1407, δεν εξομοιώνεται με μαρτυρική κατάθεση

⁶⁰ ΑΠ 1450/07 (ΠοινΧρ 08, σελ 32), ΑΠ 730/07 (ΠΛογ 07, σελ. 452) και ΑΠ 2374/07 (ΠραξΛογ ΠΔ 08, σελ. 47),

⁶¹ ΑΠ 1589/05 (βάση δεδομένων ΝΟΜΟΣ)

⁶² ΑΠ 2521/08 και ΑΠ 133/09 (ΠοινΧρ 09, σελ. 410)

αρχές τις ΕΣΔΑ και τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Ως θα εξετάσουμε και ενδελεχέστερα στο αντίστοιχο κεφάλαιο, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι για την ισχύ και προστασία του δικαιώματος της μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου δεν απαιτείται ούτε να έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, ούτε να διεξάγεται κατ' ανάγκη ποινική διαδικασία (ως χαρακτηρίζεται πλέον η προκαταρκτική εξέταση). Αντιθέτως, το ως άνω δικαίωμα προστατεύεται ακόμη και στα πλαίσια μιας καθαρά διοικητικής διαδικασίας συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων⁶³. Η εν λόγω θέση του ΕΔΔΑ προκύπτει από σειρά αποφάσεων του, τις οποίες θα εξετάσουμε παρακάτω στο αντίστοιχο κεφάλαιο.-

2.9-Το ζήτημα των δικονομικών προϋποθέσεων υπό τις οποίες διεξάγεται μια διοικητική διαδικασία είναι όντως αρκετά αμφιλεγόμενο. Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τις έρευνες των οργάνων του ΣΔΟΕ, σύμφωνα με τη **Γνωμοδότηση Εισ. Πρωτ. Θεσ. 15/2004** «καθορίστηκε η αρμοδιότητα των υπαλλήλων του ΣΔΟΕ ως **ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων** κατά το άρθρο 34 και 33 του ΚΠΔ, οι οποίοι **έχουν δικαίωμα να ενεργούν** (σε σχέση με τα εγκλήματα της υλικής τους αρμοδιότητας), **πέραν των θεσπισμένων από τον ως άνω νόμο ειδικών ανακριτικών πράξεων** (ελέγχους μεταφορικών μέσων, καταστημάτων, αποθηκών και άλλων χώρων, έρευνες εγγράφων και λοιπών στοιχείων, επαγγελματικών χώρων, κατασχέσεις, ανακρίσεις και συλλήψεις προσώπων) **και αυτές τις ειδικές ανακριτικές πράξεις οι οποίες προβλέπονται από ειδικές διατάξεις, αλλά και από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας**». Υπό αυτή την έννοια, οι έρευνες του ΣΔΟΕ, έχουν εκτός από διοικητικό και ποινικό χαρακτήρα, άρα ο εξεταζόμενος υπέχει την ιδιότητα του υπόπτου και κατά συνέπεια πρέπει να προστατεύεται το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης του. Ορθώς, λοιπόν, ο Άρειος Πάγος (με τις προεκτεθείσες αποφάσεις του) διέγνωσε απόλυτη ακυρότητα λόγω αξιοποίησης προανακριτικών καταθέσεων των μετέπειτα κατηγορουμένων, οι οποίες δόθηκαν στα πλαίσια έρευνας του ΣΔΟΕ. Η ερμηνεία του ζητήματος καθίσταται δυσχερέστερη σε περίπτωση κατά την οποία το μετέπειτα αξιοποιηθέν στοιχείο δεν είναι αυτούσια η κατάθεση του υπόπτου αλλά οι πράξεις ελέγχου και τα πορίσματα των φοροελεγκτικών αρχών ή τα επιδειχθέντα φορολογικά έγγραφα των ελεγχόμενων φυσικών ή νομικών προσώπων, λ.χ. οι φορολογικές δηλώσεις, έγγραφα και κινήσεις που αφορούν τραπεζικές καταθέσεις κτλ. Με την ΑΠ 1713/06 (NoB 07/443) κρίθηκε ότι ακόμη και η έμμεση συνεκτίμηση κατάθεσης η οποία εμπεριέχεται σε αναγνωσθείσα στο δικαστήριο πορισματική αναφορά του ΣΔΟΕ, αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου όταν ακόμη υπείχε την ιδιότητα του υπόπτου. Το ίδιο έχει κριθεί από το ΕΔΔΑ σχετικά με άρνηση φορολογούμενου να προσκομίσει στοιχεία περί των τραπεζικών του λογαριασμών στις φοροελεγκτικές αρχές⁶⁴. Εν προκειμένω, όσο ιερή και αν είναι η προστασία τέτοιων θεμελιωδών δικαιωμάτων όσων έρχονται αντιμέτωποι με την ποινική διαδικασία σε βάρος τους, η υπερέκταση του δικαιώματος της μη αυτοενοχοποίησης σε περιπτώσεις όπου η αντικειμενική υπόσταση ποινικών αδικημάτων στοιχειοθετείται ή ελέγχεται αποκλειστικά από τα ίδια τα έγγραφα (φορολογικές δηλώσεις, καταστατικά εταιρειών, τραπεζικά στοιχεία, υπεύθυνες δηλώσεις κτλ), η άρνηση προσκομιδής τους από τον

⁶³ Βλ. *Τσιρίδη Π.*, ως ανωτ., σελ. 120

⁶⁴ βλ. απόφαση *Funke κατά Γαλλίας* (25-2-93), παρ. 44, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["funke"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-57809"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

ελεγχόμενο δεν θα έπρεπε να εμπίπτει στο δικαίωμά του να μην αυτοενοχοποιηθεί, εκτός εάν είναι εφικτό τα πειστήρια αυτά να εντοπιστούν και να εξεταστούν αυτεπαγγέλτως.

2.9.-Τέλος, επισημαίνεται ότι η προκαταρκτική εξέταση διεξάγεται σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζουν τα άρθρα 240 και 241 ΚΠοινΔ (έγγραφος τύπος ανάκρισης και μη δημοσιότητα). Αναφορικά με τις παραπάνω, αναλόγως εφαρμοζόμενες στην προκαταρκτική, συνθήκες διενέργειας της ανάκρισης, το μόνο που ίσως πρέπει να επισημανθεί είναι ότι η μη τήρησή τους και ιδίως η *παραβίαση της αρχής της μη δημοσιότητας* κατά την προκαταρκτική (αρ. 31 παρ. 2 εδ. α! και αρ. 241 ΚΠοινΔ) δεν παράγει απόλυτη ακυρότητα, εκτός εάν κριθεί σε συγκεκριμένη περίπτωση ότι προσβάλλει το *δικαίωμα υπεράσπισης* του υπόπτου (αρ. 171 παρ. 1 ΚΠοινΔ) (παρακάτω, κατά την ανάλυση των δικαιωμάτων σε στάδιο ανάκρισης θα δούμε τέτοια περίπτωση).-

3. Τα δικαιώματα του συλληφθέντος/κατηγορουμένου κατά την αστυνομική προανάκριση

3.1.-Σε περίπτωση αυτοφώρου πλημμελήματος ή κακουργήματος, αλλά και σε περίπτωση που από την καθυστέρηση δημιουργείται άμεσος κίνδυνος για την διαλεύκανση μιας υποθέσεως, διενεργείται η λεγόμενη *αστυνομική προανάκριση* (άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠοινΔ), η οποία διεξάγεται από τις αστυνομικές αρχές πριν δοθεί η σχετική παραγγελία του ΕισΠλημ για την κίνηση της ποινικής δίωξης.-

3.2.-Κατά την εν λόγω διαδικασία ο συλληφθείς (και όχι ακόμα τυπικά κατηγορούμενος) εξετάζεται με βάση τη διαδικασία των άρθρων 273 και 274 ΚΠοινΔ, ενώ του παρέχονται (πλέον) τα δικαιώματα που αναφέρονται στα άρθρα 103 και 104 ΚΠοινΔ, ήτοι η *παράστασή* του ενώπιον του προανακριτικού υπαλλήλου με *συνήγορο*, η *ανακοίνωση των εγγράφων* που υπάρχουν εναντίον του (εάν ήδη υπάρχουν), η *προθεσμία* για την κατάθεσή του και η *εξήγηση* των ανωτέρω δικαιωμάτων εξαρχής από τον προανακριτικό υπάλληλο (άρθρο 105 ΚΠοινΔ). Αξίζει να σημειωθεί ότι τα εν λόγω δικαιώματα παρασχέθηκαν στον συλληφθέντα με το ν. 2408/96, ο οποίος αντικατέστησε το παλαιό άρθρο 105 ΚΠοινΔ, με στόχο να αντιμετωπιστεί η συχνή παραβίαση των δικαιωμάτων του κατά τη διάρκεια της αυτόφωρης διαδικασίας που ελάμβανε χώρα μέσα στις κατά τόπους Αστυνομικές Διευθύνσεις ή τμήματα, ιδίως μέσω του αποκλεισμού του από τον συνήγορό του⁶⁵. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την *μαρτυροποίηση* του συλληφθέντος κατηγορουμένου, ήτοι η κατάθεσή του γινόταν *ενόρκως*.

3.3.-Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι το άρθρο 105 ΚΠοινΔ, όπως ίσχυε πριν από την αντικατάστασή του με το άρθρο 2 παρ. 2 εδ. α' του ν. 2408/1996, όριζε ότι στις περιπτώσεις αυτόφωρου εγκλήματος, για το οποίο ενεργείται

⁶⁵ Βλ. *Μαργαρίτη Μ.*, Ερμηνεία ΚΠοινΔ, Π.Ν., Σάκκουλας, 2008, σελ. 215

προανάκριση χωρίς παραγγελία του εισαγγελέα, ο κατηγορούμενος μπορεί να στερηθεί τα δικαιώματα που προβλέπονται στα άρθρα 100 παρ. 1, 2 και 4, 101, 102 και 103 ΚΠοινΔ, **εκτός από το δικαίωμα να παρίσταται με συνήγορο**, αν κατά την κρίση εκείνου που ενεργεί την προανάκριση βλάπτεται από την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών το έργο της ανάκρισης για την ανακάλυψη της αλήθειας. Εξάλλου, η ΟΛΑΠ 2/99 (ΠΧ ΜΘ 811) ανέφερε χαρακτηριστικά επί του ζητήματος: «*Με την αντικατάσταση αυτή του άρθρου 105 ΚΠΔ με τον παραπάνω ν. 2408/96, που ισχύει από 4.6.1996, σκοπήθηκε, όπως από την εισηγητική έκθεση του νόμου αυτού προκύπτει, να τερματισθεί το απαράδεκτο καθεστώς της παραβίασεως των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου στη διάρκεια της αυτεπάγγελτης ("αστυνομικής") προανακρίσεως, που **συνίσταται κυρίως στην απαγόρευση της επικοινωνίας του με συνήγορο** πριν από την εξέτασή του ως "μάρτυρα", γεγονός που θάλπει, κατά κοινή πείρα, την πρακτική αυθαίρετων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και δημιουργεί αρνητική προδιάθεση σε βάρος των αστυνομικών οργάνων*» Πρέπει να σημειωθεί, δε, ότι το απαραβίαστο της εν γένει επικοινωνίας του κατηγορούμενου με το συνήγορό του είναι (ως θα αναλυθεί στο αντίστοιχο κεφάλαιο) απόρροια των αρχών του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. β! της ΕΣΔΑ.-

3.4.- Σε κάθε περίπτωση, σήμερα η **αξιοποίηση** κάθε ένορκης εξέτασης του συλληφθέντος καθίσταται, πλέον, **άκυρη**, ενώ κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 31 παρ. 2 εδ. β' ΚΠοινΔ, τέτοιου είδους κατάθεση τίθεται στο **αρχείο** της εισαγγελίας και **δεν αποτελεί καν στοιχείο της δικογραφίας**. Εάν παρ' όλα αυτά τεθεί στο σώμα της δικογραφίας ποιά δικονομική συνέπεια επέρχεται;

3.5.- Η κατά παράβαση του άρθρου 105 ΚΠοινΔ εξέταση του υπόπτου προανακριτικά ιδρύει αναντίρρητα ακυρότητα (άρθρο 170 παρ. 1 ΚΠοινΔ), καθώς ορίζεται ρητώς με την διατύπωση της εν λόγω διάταξης, δεν είναι, ωστόσο, το ίδιο ξεκάθαρο αν το αυτό ισχύει και αναφορικά με το προαναφερθέν ζήτημα της μετέπειτα χρήσης της προανακριτικής ένορκης ή ανωμοτί έγγραφης εξέτασης του (αναλογική εφαρμογή αρ. 31 παρ. 2 εδ. β! ΚΠοινΔ). Πράγματι, η ως άνω διάταξη δεν απαγγέλει ρητά ακυρότητα της **ενσωμάτωσης** μιας τέτοιας κατάθεσης στο σώμα της δικογραφίας (...). Έτσι, σύμφωνα με την νομολογία του ΑΠ, εάν η δικογραφία του κατηγορουμένου φτάσει στον ανακριτή ή στο ακροατήριο περιέχουσα την τυχόν κατάθεσή του κατά την αυτεπάγγελτη προανάκριση που ακολούθησε τη σύλληψή του (διενεργηθείσα από την αστυνομία, από το ΣΔΟΕ κτλ.), δεν παράγεται δίχως άλλο ακυρότητα (βλ. ΑΠ 599/03 και 622/03). Αντιθέτως, η αξιολόγησή της ως ένδειξη ενοχής του μετέπειτα κατηγορουμένου, είτε κατά την κύρια ανάκριση είτε στο ακροατήριο, αποτελεί απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 εδ δ!) και, κατά συνέπεια, ιδρύει τον κατά το άρθρο 510 παρ. 1 εδ α! λόγο αναίρεσης του βουλεύματος ή της απόφασης.

3.6.- Η δικονομική βάση στην οποία στηρίχτηκε το πνεύμα του άρθρου 105 ΚΠοινΔ, όπως ισχύει σήμερα, και η πρόβλεψη της αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 31 παρ. 2 εδ. β! ΚΠοινΔ κατά την αυτεπάγγελτη προανάκριση, υπήρξε προφανώς η προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος του κατηγορουμένου στη **μη αυτοενοχοποίησή**

του⁶⁶ (βλ. άρθρο 223 ΚΠοινΔ), σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας κατά το οποίο καλείται να εξεταστεί. Σχετικά με τα παραπάνω, υπήρξε ιδιαίτερα κατατοπιστική, ερμηνευτικά, η απόφαση **1/2004 ΟΛΑΠ** σύμφωνα με την οποία (η έμφαση δική μου):

«(...)Ερμηνεύοντας τις διατάξεις αυτές η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, με την 2/1999 απόφασή της, έκρινε ότι ναι μεν η τελευταία αυτή διάταξη του άρθρου 31 παρ. 2 εδαφ. δεύτερο του Κ.Π.Δ. δεν απαγγέλλει ακυρότητα της κατά παράβαση αυτής αναγνώσεως και αξιολογήσεως της ανώμοτης καταθέσεως του υπόπτου, όμως η διάταξη αυτή έχει θεσπισθεί προς υπεράσπιση του κατηγορουμένου, ο οποίος έχει δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησής του, ως ειδικότερη έκφραση του δικαιώματός του για «δίκαιη δίκη», που του διασφαλίζει το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α. καθώς και του δικαιώματός του από το άρθρο 223 παρ. 4 Κ.Π.Δ. να αρνηθεί την κατάθεση περιστατικών, από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει η ενοχή του για αξιόποινη πράξη. Και ότι, βάση της διατάξεως αυτής, δεν είναι επιτρεπτό να αξιολογηθούν σε βάρος του όσα τυχόν έχει καταθέσει επιβαρυντικά γι' αυτόν στοιχεία κατά την ανώμοτη εξέτασή του στη διάρκεια της αυτεπάγγελτης προανακρίσεως και επομένως η κατά παράβαση των πιο πάνω διατάξεων των άρθρων 31 παρ. 2 εδ. β' και 105 παρ. 2 εδ. β' ανάγνωση και αποδεικτική αξιοποίηση σε βάρος του κατηγορουμένου της ανώμοτης καταθέσεως που έδωσε κατά το πιο πάνω στάδιο, αν έγινε κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο, επάγεται απόλυτη ακυρότητα, κατά το άρθρο 171 παρ. 1 περ. δ' του Κ.Π.Δ. και θεμελιώνει έτσι λόγο αναιρέσεως κατά το άρθρο 510 παρ. 1Α του Κ.Π.Δ. 2. Η προαναφερόμενη απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου θεμελίωσε την κρίση της, ότι δεν είναι επιτρεπτή η αποδεικτική αξιοποίηση των ανώμοτων μαρτυρικών καταθέσεων των υπόπτων, που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια της αυτεπάγγελτης προανακρίσεως, στην ανάγκη διασφάλισης των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και ειδικότερα του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησής του. Η θεμελιώδης αυτή αρχή «nemo tenetur se ipsum accusare» διακηρύσσεται ήδη πανηγυρικά στο άρθρο 14 παρ. 3 ζ' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κρώθηκε με το ν. 2462/1997 και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Κατά τη διάταξη αυτή, κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει, σε πλήρη ισότητα, μεταξύ άλλων και την εγγύηση «να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του.» Η εν λόγω αρχή, σύμφωνα με την πάγια πλέον νομολογία του Ευρ.Δ.Δ.Α., αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της έννοιας της δίκαιης δίκης του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. 3. Ενόψει των ανωτέρω, είναι προφανές ότι απαγορεύεται, επί ποινή απόλυτης ακυρότητας, η αποδεικτική αξιοποίηση σε βάρος του μετέπειτα κατηγορουμένου και παρά την εναντίωσή του, όχι μόνο των ανώμοτων μαρτυρικών καταθέσεών του, που λήφθηκαν κατά την αυτεπάγγελτη προανάκριση, όπως έκρινε η 2/1999 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, αλλά και των ένορκων μαρτυρικών καταθέσεων του ίδιου, οι οποίες λήφθηκαν είτε σε οποιοδήποτε διαδικαστικό στάδιο της ίδιας ποινικής δίκης, όταν αυτός είχε ακόμη την ιδιότητα του μάρτυρα, είτε κατά τη διενέργεια συναφούς ένορκης διοικητικής εξέτασης, αφού με τον τρόπο αυτό παραβιάζονται τα υπερασπιστικά του δικαιώματα (άρθρο 171 παρ. 1 περιπτ. δ' Κ.Π.Δ.)»

⁶⁶ Βλ. Μαργαρίτη Μ., ως ανωτ., σελ. 215

Διαπιστώνουμε συνεπώς, ότι δυνάμει της αρχής *nemo tenetur se ipsum prodere*, απαγορεύεται η μετέπειτα αξιοποίηση **όχι μόνο των ενόρκων αλλά και των ανωμοτί** καταθέσεων των υπόπτων κατά την αυτεπάγγελτη (δίχως παραγγελία του ΕισΠλημ) προανάκριση, ενώ τα όσα γενικότερα γίνονται δεκτά, ανωτέρω, από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου αποτέλεσαν την βάση στην οποία στηρίχτηκε και η μετέπειτα αρεοπαγίτικη νομολογία για την αντιμετώπιση του ζητήματος⁶⁷.-

3.7.-Εξάλλου, το δικαίωμα στη *μη αυτοενοχοποίηση* κρίνεται δικαιολογημένα επιτακτικό στην, πρόσφορη για προσβολές δικονομικών δικαιωμάτων, αυτόφωρη διαδικασία. Ως ήδη εξετέθη, η συγκεκριμένη αρχή αποτελεί βασικό στοιχείο και της δίκαιης δίκης του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, γεγονός που ενισχύει ακόμη βαθύτερα την αδιαμφισβήτητη παραδοχή ότι αποτελεί το σύμβολο και την επιτομή του ορίου διαμόρφωσης των αποδεικτικών απαγορεύσεων κατά τη διαδικασία των ανακριτικών διαδικασιών⁶⁸. Είναι, με άλλα λόγια το κατ' εξοχήν σύνορο του μέχρι πού μπορεί να φτάσει η επέμβαση των ανακριτικών οργάνων κατά την εξέταση ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου. Η αναγκαιότητα δε της αδιάλειπτης προστασίας του εν λόγω δικαιώματος λαμβάνει τη μορφή ασπίδας του κατηγορουμένου απέναντι σε αμφιλεγόμενες ή και βίαιες (ιδίως παλαιότερα αλλά ακόμη και σήμερα) πρακτικές απόσπασης καταθέσεων του υπό τη μορφή ομολογίας ή έστω κατάθεση επιβαρυντικών στοιχείων για το αποδιδόμενο αδίκημα. Διότι, λ.χ. η εξέταση του κατηγορούμενου από τον εισαγγελέα της ποινικής δίωξης ή τον ανακριτή κατά την κύρια ανάκριση διενεργείται υπό σαφείς δικονομικές εγγυήσεις οι οποίες πολύ σπάνια παραβιάζονται, ενώ πέραν της τήρησης των τυπικών δικονομικών απαιτήσεων, ο κατηγορούμενος, ακόμη και αν φέρεται ως δράστης σοβαρών ή ειδικών αδικημάτων, αντιμετωπίζεται με επίσημο και τυπικό τρόπο, χωρίς καμία εκτροπή σωματική ή ψυχολογική. Από την άλλη, συχνά γινόμαστε μάρτυρες περιπτώσεων αυτόφωρης σύλληψης κατά τις οποίες οι συλληφθέντες αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη βαναυσότητα από τις αστυνομικές αρχές, γεγονός που καθιστά την επακολουθήσασα κατάθεσή τους το λιγότερο αμφιλεγόμενη. Υπό αυτή την έννοια, για την παραδοχή της αξίας του ως άνω δικαιώματος δεν εξετάζεται (ή δεν θα έπρεπε να εξετάζεται) μόνο, το εάν το επιτρεπτό της αξιοποίησης μιας αυθόρμητης επιβαρυντικής κατάθεσης ή ομολογίας ενός κατηγορουμένου κρίνεται ως μια σωστή – δικαιοκρατικά – επιλογή, διότι είναι πιθανό όντως κάποιες φορές μια ομολογία να είναι ειλικρινής και αβίαστη ή να δείχνει την μετάνοια του κατηγορουμένου για το τελεσθέν αδίκημα. Αυτό το οποίο διασφαλίζεται μέσω του δικαιώματος της *μη αυτοενοχοποίησης* είναι το ανεπίτρεπτο, από κάθε άποψη, να υπάρχει η νόμιμη δυνατότητα να αξιοποιηθεί ανάμεσα σε χίλιες επιβαρυντικές καταθέσεις κατηγορουμένου, **έστω και μία**, η οποία είναι προϊόν βασανιστηρίου, σωματικής ή ψυχολογικής βίας ή έστω παραπλάνησης. Κατά συνέπεια, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υπάρχει πλέον περιθώριο ανοχής, έστω και εμμέσως, σε δικονομικά καθεστώτα νομιμοποίησης ή έστω σιωπηρής ανοχής της χρήσης αθέμιτων μέσων στις προανακριτικές αρχές προς απόσπαση επιβαρυντικών καταθέσεων.-

⁶⁷ βλ., μεταξύ άλλων, ΑΠ 150/2010, ΑΠ 1479/09, ΑΠ 90/2006

⁶⁸ βλ. Τσόλκα Ολ., Το δικαίωμα στη μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο της αθωότητας, ΠΧ ΝΔ, σελ. 98

3.8.-Εντούτοις, ενώ το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης μπορεί να λαμβάνει τη μορφή ουσιωδών ψεμάτων, από την άλλη δεν μπορεί να εκτείνεται σε προσβολή αμέτοχων τρίτων, διότι σε αυτήν την περίπτωση ο κατηγορούμενος ενοχοποιεί αθώους ανθρώπους και παραπλανά επικίνδυνα τη δικαιοσύνη με πιθανή πλέον την ευθύνη του για ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση⁶⁹.

3.9.-Περαιτέρω δε, και σε συνέχεια των ανωτέρω, έχει υποστηριχτεί ότι το δικαίωμα στην *μη αυτοενοχοποίηση*, συνδέεται εννοιολογικά με το *τεκμήριο της αθωότητας* (ορθότερα ότι πηγάζει από αυτό)⁷⁰. Και πράγματι, κρίνεται λογική η παραδοχή ότι **κάθε φορά που προανακριτικά ο εκάστοτε κατηγορούμενος καταθέτει κάτι επιβαρυντικό για τον εαυτό του, αντί να σιωπήσει ή να αρνηθεί κάθε κατηγορία, ουσιαστικά αυτό που πλήττει πρωτίστως είναι το τεκμήριο της αθωότητάς του**⁷¹, το οποίο ισχύει μέχρι και την αμετάκλητη καταδίκη του. Εξάλλου, εάν αναλογιστεί κανείς ότι τέτοιου είδους επιβαρυντικές παραδοχές εκ μέρους του κατηγορουμένου λαμβάνουν χώρα-κατά κανόνα-απουσία συνηγόρου, τότε εύκολα συνάγεται ότι συχνά οι κατηγορούμενοι, παρακινούμενοι συνειδητά από αστυνομικούς προανακριτικούς υπαλλήλους, κατ' ουσία καταθέτουν στοιχεία τα οποία καταγράφονται ως επιβαρυντικά αλλά η νομική επεξεργασία τους μπορεί να αναδείξει μια ηπιότερη ποινική ευθύνη.

3.10.-Αντίθετως, τα παραπάνω δεν ισχύουν όταν ο κατηγορούμενος επικυρώσει κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης το περιεχόμενο της προανακριτικής του εξέτασης, ακόμη και η τελευταία περιέχει αυτοενοχοποιητικά στοιχεία⁷². Ειδικότερα, και κυρίως όταν ο κατηγορούμενος προσέρχεται να απολογηθεί ενώπιον του ανακριτή χωρίς να προσκομίσει έγγραφο απολογητικό υπόμνημα, το τυποποιημένο έντυπο της απολογίας του, το οποίο συντάσσεται από τον εκάστοτε ανακριτή/ανακρίτρια με βάση όσα ο απολογούμενος καταθέτει προφορικώς, αναφέρει συνήθως την εξής φράση (εισαγωγικώς, και πριν το κείμενο της απολογίας): *«αρνούμαι όλες τις αποδιδόμενες κατηγορίες, επιβεβαιώνω το περιεχόμενο της από (...) ανωμοτί εξέτασής μου στην προανακριτική αρχή και σας εκθέτω τα ακόλουθα...»*. Η φράση αυτή προφανώς τίθεται στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν ανασκευάζει την προανακριτική του κατάθεση και εμμένει στις ήδη διατυπωμένες θέσεις του. Στην περίπτωση αυτή, συνεπώς, νομίμως λαμβάνεται υπόψη και αξιολογείται η κατάθεση αυτή ως αποδεικτικό μέσο ακόμη και στην προδικαστική διαδικασία (πχ. ενώπιον Συμβουλίου) καθώς τυχόν παράλειψη αξιοποίησης της (περιέχουσας την επικύρωση της προανακριτικής κατάθεσης) απολογίας οδηγεί σε έλλειψη αιτιολογίας του εκδοθησομένου βουλεύματος⁷³.

⁶⁹ βλ. Παπαδαμάκη Α., Ποινική Δικονομία, η δομή της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 2006, σελ. 155

⁷⁰ Βλ. Ανδρουλάκη Ι., Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης, 2000, σελ. 25

⁷¹ Βλ. Τσόλκα Ολ., ως ανωτ., σελ. 100

⁷² Βλ. Μαργαρίτη Μ., ως ανωτ., σελ. 64

⁷³ έτσι ΑΠ 710/2003 και ΤριμΕφΚακΑΘ 3244/2003, ΠΧ ΝΔ 1003

3.1.-Με το τεκμήριο της αθωότητας συνδέεται, εξάλλου, και μάλιστα ακόμη βαθύτερα, το *δικαίωμα σιωπής*, όπως προβλέπεται στο άρθρο 273 παρ. 2 εδ. β! ΚΠοινΔ «ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να αρνηθεί να απαντήσει», με βάση το οποίο διενεργείται, ως προεξετέθη, η αστυνομική προανάκριση. Πράγματι, εφόσον η μόνη ένδειξη ενοχής του κατηγορουμένου έγκειται στην άρνησή του να παράσχει πληροφορίες και εξηγήσεις για το υπό έρευνα αδίκημα, επικαλούμενος το δικαίωμά του να σιωπήσει, τότε η τυχόν (μετέπειτα) απόφαση του ΕισΠλημ για την άσκηση ποινικής δίωξης ή εκ νέου του ΕισΠλημ ή του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου για την παραπομπή του στο ακροατήριο, ήτοι η παραδοχή ύπαρξης εκ μέρους της κατηγορούσας αρχής περί επαρκών ενδείξεων ενοχής, συνιστά πρόδηλη παραβίαση του *τεκμηρίου αθωότητας*⁷⁴. Η παραβίαση δε αυτή συνίσταται στο ότι για να παραπεμφθεί ο συλληφθείς στο ακροατήριο με βάση μόνο αυτό το στοιχείο, ήτοι την άρνησή του να καταθέσει, έχει προηγηθεί η μεταχείρισή του ως ενόχου για την τέλεση του αποδιδόμενου εγκλήματος αποκλειστικά με βάση αυτό (τη σιωπή του), ακόμη και αν τελικώς αθώωθηκε στην επιγενόμενη δίκη⁷⁵.

4. Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου κατά την κύρια ανάκριση

4.1. Δικαίωμα ακροάσεως

4.1.1-Τα επιμέρους δικαιώματα του κατηγορουμένου κατά την κύρια ανάκριση, ως άλλωστε και κατά τα προεκτεθέντα στάδια της προδικασίας, είναι κατά κύριο λόγο εκφάνσεις του θεμελιώδους δικαιώματος ακροάσεως, με άλλα λόγια είναι τα επιμέρους δικαιώματα τα οποία συνθέτουν το εν λόγω υπερ-δικαίωμα. Το *δικαίωμα της ακροάσεως* του κατηγορουμένου διατρέχει την ποινική διαδικασία από την έναρξη έως τη λήξη της, αποτελώντας ίσως το ιερότερο ανάχωμα του κατηγορουμένου απέναντι στην κρατική δίωξη του για το αποδιδόμενο σε αυτόν αδίκημα. Το ως άνω δικαίωμα έχει, δε, αναλυθεί τόσο σε κοινωνιολογικό όσο και σε φιλοσοφικό επίπεδο, ως η κατεξοχήν εγγύηση αφενός της διατήρησης ενός *ελαχίστου εχεγγύου ανθρώπινης αξιοπρέπειας* που κρίνεται αναγκαίο για τη νομιμότητα κάθε διαδικαστικής πράξης της ποινικής διαδικασίας, αφετέρου της ανθρώπινης (του κατηγορουμένου) δυνατότητας για αυτοπραγμάτωση, κατά τη διάρκεια της ποινικής δώξεως αλλά και της ελευθερία του να συμμετέχει ισότιμα σε όλα τα στάδια της ως υποκείμενο της ποινικής διαδικασίας⁷⁶.

4.1.2.-Η υποχρεωτική ακρόαση του κατηγορουμένου σε κάθε διαδικαστική πράξη της ποινικής διαδικασίας αποτελεί, κατ' αρχάς, ρητά διατυπωμένο **συνταγματικό δικαίωμα**. Πράγματι, στο άρθρο 20 παρ. 1 Σ ορίζεται ότι «*καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του*». Περαιτέρω, το

⁷⁴ Βλ. και Τσόλκα Ο., ως ανωτ., σελ. 101

⁷⁵ Βλ. Τσόλκα Ο., ως ανωτ., σελ. 101

⁷⁶ Βλ. Καλφάκη Γρ., Η περάτωση της ανακρίσεως, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσ/νίκη, 1995, σελ. 46-49

δικαίωμα της ακροάσεως αποτελεί και ειδικότερη εκδήλωση και του άρθρου 2 παρ. 1 Σ, κατά την οποία «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας». Πράγματι, εφόσον ο άνθρωπος αναγορεύεται σε υπέρτατη αξία, και εφόσον ο σεβασμός της αξίας του είναι πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, τότε πρόδηλο είναι ότι πρέπει να κατοχυρώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο και το δικαίωμα της ακροάσεώς του σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας⁷⁷ Πρέπει, ακόμη, να τονιστεί ότι το εξεταζόμενο δικαίωμα πηγάζει και από την θεμελιώδη **αρχή της ισότητας** του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 Σ, σύμφωνα με τις οποίες «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» και «έχουν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις».-

4.1.3.-Σε καθαρά **δικονομικό** επίπεδο, το δικαίωμα της ακροάσεως αποτελεί τον καταλύτη της **ορθής απονομής της δικαιοσύνης**, από τη στιγμή που μέσω αυτού η εκάστοτε υπόθεση δια φωτίζεται από όλες τις πλευρές της⁷⁸, παρέχοντας στην εισαγγελική και την δικαστική αρχή τη δυνατότητα πληρέστερης προσέγγισης της εκάστοτε αποδιδόμενης κατηγορίας. Εξάλλου, το εν λόγω δικαίωμα συνδέεται άμεσα και με το δικαίωμα κάθε προσώπου στη **χρηστή απονομή της δικαιοσύνης**, καθώς οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 και 3 ΕΣΔΑ ήτοι «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως» και «κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα όπως υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του ή αναθέσει την υπεράσπισή του σε συνήγορο της εκλογής του (...))», αποσκοπούν, έστω και εμμέσως, στην προστασία της αρχής της ακροάσεως του κατηγορουμένου. Και αυτό διότι, (ως θα αναλυθεί παρακάτω), η προσβολή των διατάξεων του ως άνω άρθρου αποτελούν βάσιμο, νομικά, **αυτοτελή αναιρετικό λόγο**.-

4.1.4.-Το δικαίωμα της ακροάσεως του κατηγορουμένου ενυπάρχει στα περισσότερα άρθρα του τμήματος του ΚΠοινΔ που ορίζει τα δικονομικά δικαιώματα κατά το στάδιο της κύριας ανάκρισης, τα οποία και θα εξεταστούν ακριβώς παρακάτω. Από την άλλη, μόλις που χρειάζεται να επισημανθεί πως όταν γίνεται λόγος για κύρια ανάκριση τότε έχουμε περίπτωση είτε κακουργήματος είτε πλημμελήματος στο οποίο συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον κατηγορούμενο περιοριστικοί όροι κατά το άρθρο 282 ΚΠοινΔ (αρ. 246 παρ. 3 ΚΠοινΔ).-

4.2. Δικαίωμα διορισμού συνηγόρου

4.2.1.-Τα επιμέρους δικαιώματα του κατηγορουμένου κατά την κύρια ανάκριση εντοπίζονται, κατά βάση, στο τέταρτο κεφάλαιο του ΚΠοινΔ («Δικαιώματα των διαδίκων», αρ. 96-108). Έτσι, η πρώτη, υπό εξέταση, διάταξη είναι το άρθρο 96 ΚΠοινΔ το οποίο θεσπίζει το **δικαίωμα διορισμού συνηγόρου** του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με το εν λόγω δικαίωμα, ο κατηγορούμενος μπορεί να αντιπροσωπεύεται ή να συμπαρίσταται στην ποινική προδικασία, άρα και κατά την κύρια ανάκριση, με δύο (το μέγιστο) συνηγόρους, οι οποίοι οφείλουν να μεριμνήσουν για την πλήρη άσκηση του

⁷⁷ Βλ. *Καρρά Αρ.*, Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 1989, σελ. 7

⁷⁸ Βλ. *Καρρά Αρ.*, Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 1989, σελ. 8

δικαιώματος ακροάσεως για λογαριασμό του. Ο διορισμός αυτός γίνεται παραδεκτός είτε προφορικά (οπότε και καταχωρείται στην έκθεση απολογίας του κατηγορουμένου) είτε με έγγραφη εξουσιοδότηση. Στο στάδιο ωστόσο της κύριας ανάκρισης δεν βρίσκει εφαρμογή η έγγραφη δήλωση με την οποία χορηγείται πληρεξουσιότητα εκπροσώπησης του απολογούμενου από τον συνήγορό του διότι απαιτείται πάντα ο ανακρινόμενος να είναι παρών κατά την απολογία του, έστω και αν ο ανακριτής αρκестεί στο απολογητικό του υπόμνημα και δεν του υποβάλλει περαιτέρω ερωτήσεις.-

4.3. Δικαίωμα παράστασης με συνήγορο

4.3.1.-Ακολούθως, το προεκτεθέν δικαίωμα συμπληρώνεται από το δικαίωμα το οποίο ορίζεται στο άρθρο 100 ΚΠοινΔ, ήτοι το *δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου με συνήγορο*. Βάσει του εν λόγω δικαιώματος, ο κατηγορούμενος δικαιούται στην και **απολογία** του και σε **κάθε εξέτασή** του να παρίσταται με συνήγορο. Ενσωματωμένο υπο-δικαίωμα του κατηγορουμένου στη διάταξη αυτή είναι σαφώς το *δικαίωμα επικοινωνίας με το συνήγορό του* (άρθρο 100 παρ. 4 ΚΠοινΔ), δυνατότητα δίχως την οποία προφανώς δεν θα είχε αντίκρισμα ο, εξαρχής, διορισμός συνηγόρου. Ωστόσο, το παραβίαστο της δυνατότητας επικοινωνίας του κατηγορουμένου με τον συνήγορό του έχει πρακτική σημασία κυρίως σε άλλα στάδια της προδικασίας, όπως λχ. κατά την αστυνομική προανάκριση⁷⁹ (άρθρο 243 παρ. 2 ΚΠοινΔ), κάτι το οποίο προκύπτει εξάλλου και από το άρθρο 105 ΚΠοινΔ (ως αναλύθηκε ήδη) και όχι κατά τη διάρκεια αυτής καθαυτής της ανάκρισης. Η κύρια ανάκριση, ωστόσο, ως έννοια της ποινικής προδικασίας είναι πολύ ευρεία χρονικά, διαρκεί, δε, το μέγιστο, 8 μήνες μέχρι να περατωθεί (άρθρο 248 παρ. 4 ΚΠοινΔ, ως αυτό τροποποιήθηκε με το ν.3904/2010). Συνεπώς, στην περίπτωση που κατά τη διάρκεια κύριας ανακρίσεως ο κατηγορούμενος τυγχάνει **προσωρινά κρατούμενος** (αρ. 282 ΚΠοινΔ), το *δικαίωμα επικοινωνίας με το συνήγορό του* αποκτά ιδιαίτερη αξία, και από ψυχολογικής και (κυρίως) από νομικής πλευράς, ενώ δεν υπόκειται (θεωρητικά) σε κανένα περιορισμό (λ.χ. ωράριο φυλακών, απαγόρευση ανταλλαγής γραπτών μηνυμάτων, διαχωριστικό τζάμι κατά το επισκεπτήριο κτλ, καταγραφή ήχου και εικόνας κτλ)⁸⁰, κάτι που προκύπτει και από το αρ. 49 παρ. 3 του Κώδικα περί δικηγόρων αλλά και το αρ. 53 παρ. 4 Σ.Κ., κατά τα οποία απαγορεύεται η σωματική έρευνα ή η κατάσχεση εγγράφων στα χέρια του διορισμένου συνηγόρου κρατούμενου κατηγορουμένου⁸¹. Σε κάθε περίπτωση, η παραβίασή του εν λόγω δικαιώματος επάγεται απόλυτη ακυρότητα της ανακριτικής πράξης που διενεργήθηκε (αρ. 171 παρ. 1 εδ. δ! ΚΠοινΔ) ιδρυομένου συνεπώς του ανααιρετικού λόγου του άρθρου 510 παρ. 1 Α ΚΠοινΔ.-

4.3.2.-Είδαμε προηγουμένως ότι το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου με συνήγορο κατά την ανάκριση δεν συνεπάγεται ότι δεν απαιτείται η προσωπική του παρουσία. Αντιθέτως, ενώ στο ακροατήριο επιτρέπεται η παρουσία του

⁷⁹ Βλ. *Μαργαρίτη Μ.*, Ερμηνεία ΚΠοινΔ, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2008, σελ. 204

⁸⁰ Βλ. *Μαργαρίτη Μ.*, οπ. ανωτ., σελ. 206

⁸¹ Βλ. *Καρρά Αρ.*, οπ. ανωτ., σελ.145

κατηγορουμένου *διά συνηγόρου* (αρ. 340 παρ. 2 ΚΠοινΔ), **στην προδικασία η συμμετοχή του κρίνεται απαραίτητη**, καθώς από καμία διάταξη του ΚΠοινΔ δεν προκύπτει το αντίθετο. Εξάλλου, η υποχρέωση του **ανακριτή προς έκδοση εντάλματος βίαιης προσαγωγής ή σύλληψης** για τη νόμιμη κήρυξη του πέρατος της ανακρίσεως, εάν δεν προσήλθε να απολογηθεί ο κατηγορούμενος ενώπιόν του και προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις σε βάρος του για αδίκημα για το οποίο προβλέπεται προσωρινή κράτηση (αρ. 270, 272 και 276 ΚΠοινΔ) καταδεικνύει ότι κρίνεται ανεπίτρεπτο να απολογείται ή να καταθέτει ο κατηγορούμενος *δια* του συνηγόρου του, όντας απών⁸². Το ίδιο προκύπτει και από το άρθρο 273 ΚΠοινΔ, κατά το οποίο ο νόμος απαιτεί από τον ίδιο τον κατηγορούμενο την εξακρίβωση των προσωπικών του στοιχείων.-

4.3.3.-Η εμφάνιση του απολογούμενου ενώπιον του ανακριτή, είτε αυτοβούλως κατόπιν κλητεύσεως, είτε κατόπιν προσαγωγής του συνοδεία αστυνομικής δύναμης (δυνάμει εντάλματος συλλήψεως ή βίαιης προσαγωγής), ενεργοποιεί αυτομάτως δύο ακόμη δικαιώματα του. Το *δικαίωμα να του ανακοινωθούν τα έγγραφα της ανάκρισης* (αρ. 101 ΚΠοινΔ) και το *δικαίωμα να λάβει προθεσμία για την απολογία του* (αρ. 102 ΚΠοινΔ). Θεωρητικώς, η ανακοίνωση εκ μέρους του ανακριτή των εγγράφων της, σχηματισθείσας σε βάρος του κατηγορουμένου, δικογραφίας προηγείται του αιτήματος λήψεως της προβλεπόμενης προθεσμίας για την απολογία του⁸³, εντούτοις στην πράξη το σύννηθες είναι το αντίθετο. Ο απολογούμενος προσέρχεται στον ανακριτή, του χορηγείται, με ταχεία και τυπική διαδικασία, η προθεσμία για να προετοιμάσει την απολογία του και κατόπιν η ανακριτική υπάλληλος του χορηγεί το σώμα της δικογραφίας προκειμένου να λάβει αντίγραφα εξ αυτής. Σημειωτέον, δε, ότι νομολογιακώς έχει κριθεί πως η χορήγηση των παραπάνω δικαιωμάτων δεν εξασφαλίζεται πάντα σε περίπτωση που ενώπιον του ανακριτή εμφανιστεί μόνο ο συνήγορος υπεράσπισης δίχως τον κατηγορούμενο⁸⁴.-

4.4. Δικαίωμα λήψης γνώσης των εγγράφων της δικογραφίας

4.4.1.-Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να *λάβει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας* συνεπάγεται κατ' αρχάς το δικαίωμά του να λάβει γνώση της ακριβούς κατηγορίας που του αποδίδεται, η οποία συνίσταται στο έγγραφο του συνταχθέντος (από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή) κατηγορητηρίου. Επ' αυτού, ωστόσο, η νομολογία έχει δεχτεί ότι το δικαίωμα γνώσης των εγγράφων της δικογραφίας δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι ο ανακριτής οφείλει να χορηγήσει στον εμφανιζόμενο, για τη λήψη της προθεσμίας, κατηγορούμενο γραπτή ανάπτυξη του πλήρους κατηγορητηρίου⁸⁵. Αναλυτικότερα, η ΑΠ 1461/03⁸⁶ δέχεται ότι «η κατά το άρθρο 101 ΚΠΔ υποχρέωση «ανακοινώσεως» της κατηγορίας στον εμφανιζόμενο, το πρώτον, ενώπιον του ανακριτού κατηγορούμενο, δεν απαιτεί αναγκαιώς και γραπτή ανάπτυξη του όλου κατηγορητηρίου, στην περίπτωση που αυτός ζητήσει, ως δικαιούται, προθεσμία ν'

⁸² Βλ. Μαργαρίτη Μ., οπ. ανωτ., σελ. 205

⁸³ Βλ. Μαργαρίτη Μ., οπ. ανωτ., σελ. 211

⁸⁴ βλ. ΣυμβΕΦΑΘ 15/06, σε ΤραπΝομΠληρ ΔΣΑ-Ισοκράτης

⁸⁵ βλ. Νούσκαλη Γ. σε Μαργαρίτη Λ., ΚΠοινΔ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 434

⁸⁶ βλ. ΤραπΝομΠληρ ΔΣΑ-Ισοκράτης

απολογηθεί (...) διότι η πλήρης και σαφής έκθεση του ιστορικού της πράξεως, για την οποία κατηγορείται, γίνεται «κατά την εξέταση» επί της κατηγορίας του κατηγορουμένου και όχι προ της εξέτασέως αυτού, ως σαφώς ορίζεται στην διάταξη του άρθρ. 273 παρ. 2 ΚΠΔ». Στην πράξη είναι όντως πολύ συχνή η συγκεκριμένη πρακτική, **ιδίως επί αυτόφωρης διαδικασίας**. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, αυτό το οποίο εφαρμόζεται είναι να λαμβάνει ο κατηγορούμενος αντίγραφα της δικογραφίας, χωρίς να εμπεριέχεται σ' αυτά γραπτό κατηγορητήριο και να αναγκάζεται να ετοιμάσει τους υπερασπιστικούς του ισχυρισμούς χωρίς να γνωρίζει επακριβώς και με σαφήνεια ποιες είναι οι ακριβείς κατηγορίες που του αποδίδονται. Το μόνο έγγραφο που περιέχει γραπτές κατηγορίες είναι η παραγγελία του εισαγγελέα για την ποινική δίωξη, το οποίο να μιν επέχει θέση γραπτού κατηγορητηρίου, εντούτοις ο ανακριτής, κατόπιν αναγνώσεως της δικογραφίας, δύναται να μετατρέψει επί το χείρον ή βέλτιστον τις αναγραφόμενες κατηγορίες. Τελικά, δε, ο κατηγορούμενος είναι σε θέση να λάβει το τελικό και αναλυτικό κατηγορητήριο τη μέρα κατά την οποία θα απολογηθεί, το πολύ 1-2 ώρες πριν, ενώ βέβαια έχει ήδη ετοιμάσει το υπόμνημά ή την προφορική υπερασπιστική του γραμμή. Το εν λόγω φαινόμενο αποτελεί κατά την προσωπική μου άποψη, σαφή παραβίαση των ως άνω δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Η διάταξη του άρθρου 273 παρ. 2 πράγματι τοποθετεί την υποχρέωση σαφούς έκθεσης των κατηγοριών εκ μέρους του ανακρίνοντος τη στιγμή της εξέτασης και όχι της εμφάνισης του κατηγορουμένου ενώπιόν του, ωστόσο η εν λόγω πλημμέλεια, εάν υποθεθεί ότι δεν θίγει το δικαίωμα λήψης γνώσης των εγγράφων της δικογραφίας, πλήττει παρ' όλα αυτά το ευρύτερο δικαίωμα της ακροάσεως.-

4.4.2.- Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 101 ΚΠοινΔ, εάν η ανάκριση διαρκέσει πάνω από ένα μήνα μετά την απολογία του κατηγορουμένου (σχεδόν βέβαιο στην πράξη) τότε δικαιούται εκείνος να ασκεί το δικαίωμα λήψης γνώσης των εγγράφων μία φορά το μήνα. Στην πραγματικότητα, ο περιορισμός της μιας φορές ανά μήνα είναι μάλλον τυπικός αφού συχνά επιτρέπεται στον κατηγορούμενο (συνήθως στον συνήγορό του) να ενημερώνεται και να λαμβάνει αντίγραφα νεότερων εγγράφων ακόμη και πιο συχνά εάν η εξέλιξη της υπόθεσης το απαιτεί. Εξάλλου, μια πληρέστερη αποτύπωση του άρθρου 101 ΚΠοινΔ, υπό το πρίσμα και της ΕΣΔΑ (ως θα αναλυθεί παρακάτω), καταδεικνύει πως στο δικαίωμα λήψης γνώσης των εγγράφων της δικογραφίας εντάσσεται και η υποχρέωση μετάφρασης τους σε γλώσσα κατανοητή στον κατηγορούμενο εφόσον είναι αλλοδαπός.

4.4.3.- Κάθε παραβίαση του ως άνω δικαιώματος, ως τέτοια, δε, λαμβάνεται και η μη έγκυρη ή η παράλειψη ενημέρωσης του κατηγορουμένου για το πέρας της ανακρίσεως⁸⁷, επάγεται απόλυτη ακυρότητα, προτεινόμενη έως την αμετάκλητη παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο (αρ. 171 εδ. δ! και αρ. 173 παρ. 2 ΚΠοινΔ), η οποία συνιστά λόγο αναιρέσεως (αρ. 484 παρ. 1 εδ. α! ΚΠοινΔ) του τυχόν εκδοθέντος βουλεύματος που περατώνει την κύρια ανάκριση.-

⁸⁷ βλ. Νούσκαλη Γ., ως ανωτ., σελ 435

4.5. Δικαίωμα λήψης προθεσμίας για την απολογία

4.5.1.- Σε ό, τι αφορά το δικαίωμα λήψης προθεσμίας για την απολογία (αρ. 102 ΚΠοινΔ), αυτή ορίζεται, κατ' ανώτατο όριο, σε 48 ώρες. Σε περίπτωση αυτόφωρης σύλληψης, όπου ο κατηγορούμενος κρατείται εκ του νόμου (στο κρατητήριο είτε κάποιου Α.Τ. είτε της κατά τόπον Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης) μέχρι να απολογηθεί, η διάρκεια της προθεσμίας αυτής δεν δύναται να επιμηκυνθεί διότι τελεί σε αυστηρή ευθυγράμμιση με τη διάταξη του **άρθρου 6 παρ. 2 του Συντάγματος**, στην οποία ορίζεται ότι *«ο ανακριτής οφείλει, μέσα σε τρεις ημέρες από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα είτε να εκδώσει ένταλμα φυλάκισης. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται για δύο ημέρες, αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί (...)»*. Κατά συνέπεια, εάν ληφθεί υπόψη ότι ο συλληφθείς προσάγεται ενώπιον του ανακριτή το νωρίτερο την επομένη της σύλληψης του, ο ανακριτής δεν μπορεί να του χορηγήσει προθεσμία ανώτερη των 3 ημερών, σε περίπτωση δε που αιτηθεί κάτι τέτοιο ο κατηγορούμενος (πράγμα σπάνιο διότι δεν επιθυμεί να κρατηθεί παραπάνω σε περίπτωση που ευελπιστεί σε επιεικείς περιοριστικούς όρους μετά την απολογία του) του χορηγεί κατ' ανώτατο όριο άλλες 48 ώρες. Ήτοι, στον συλληφθέντα δεν μπορεί σε καμία των περιπτώσεων να χορηγηθεί προθεσμία άνω των 5 ημερών (από τη στιγμή της εμφάνισής του στον ανακριτή) για την προετοιμασία της απολογίας του, διότι έτσι παραβιάζεται η υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη του αρ. 6 παρ. 2 Σ. Αντιθέτως, σε περίπτωση «τακτικής» ποινικής διαδικασίας, κατά την οποία ο κατηγορούμενος δεν προσάγεται αλλά κλητεύεται για να εμφανιστεί ενώπιον του ανακριτή, η προθεσμία του άρθρου 102 ΚΠοινΔ αποκτά συνήθως αρκετά μεγαλύτερη ελαστικότητα. Ενστάσεις, ωστόσο, προκαλεί η διατύπωση της παρ. 2 του ως άνω άρθρου, κατά την οποία *«ο ανακριτής μπορεί να παρατείνει την προθεσμία μετά από αίτηση του κατηγορουμένου»*. Αναλυτικότερα, η εναπόθεση της παράτασης της 48ωρης προθεσμίας στην **διακριτική ευχέρεια** του ανακριτή έχει κριθεί από μέρος της θεωρίας ως λανθασμένη επιλογή διατύπωσης εκ μέρους του νομοθέτη, διότι σε περιπτώσεις δυσχερών και ογκωδέστατων δικογραφιών η εν λόγω παράταση θα έπρεπε να τίθεται ως **υποχρέωση** του ανακριτή⁸⁸. Εξάλλου, η εν λόγω διατύπωση υποστηρίζεται⁸⁹ ότι έρχεται σε αντίθεση και με την επιταγή τόσο του άρθρου 6 παρ. 1 και 3β ΕΣΔΑ, όσο και του άρθρου 14 παρ. 3 στοιχ. β' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (κυρώθηκε με το ν. 2462/1997), κατά τα οποία ο κατηγορούμενος δικαιούται να λάβει λογικό και επαρκή χρόνο για την προετοιμασία της υπεράσπισής του. Ωστόσο, παρά την επιλογή του νομοθέτη να μην δεσμεύσει τον ανακριτή, σε περίπτωση που εκείνος αδικαιολόγητα δεν χορηγήσει παράταση της 48ωρης προθεσμίας, ο κατηγορούμενος οφείλει μεν να ξεκινήσει (τυπικά έστω) την απολογία του, (δηλώνοντας λ.χ. ότι αρνείται την κατηγορία και θα εκθέσει στη συνέχεια τις θέσεις του), στη συνέχεια, δε, δικαιούται να προσφύγει επιτόπου στο δικαστικό συμβούλιο για τη χορήγηση της παράτασης αυτής⁹⁰, προβάλλοντας την άρνηση του ανακριτή να δεχτεί την αίτηση/πρόταση του ως διαφωνία μεταξύ τους (αρ. 307 περ. α!

⁸⁸ βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Τρίτη Έκδοση, 2007, σελ. 416

⁸⁹ βλ. Νούσκαλη Γ., ως ανωτ., σελ 436

⁹⁰ βλ. Νούσκαλη Γ., ως ανωτ., σελ 437

ΚΠοινΔ). Το αίτημα για παράταση της προθεσμίας ωστόσο πρέπει να είναι εύλογο και όχι να προβάλλεται καταχρηστικά. Ενδεικτικά, δε, παρατίθεται το **ΣυμβεφΑθ 322/2006**⁹¹ το οποίο, για το αίτημα κατηγορουμένου εμφανισθέντος, το πρώτον, στον ανακριτή στις 15-12-2005 περί παράτασης της μέχρι 16-1-2006 (και κατόπιν δύο, ήδη δοθέντων, παρατάσεων) της προθεσμίας για την απολογία του, δέχτηκε τα εξής:

«Στο πιο πάνω χρονικό διάστημα ο κατηγορούμενος είχε στη διάθεσή του το σύνολο των εγγράφων της δικογραφίας (τόσο των εγγράφων του δικού του φακέλου όσο και των εγγράφων των συναφών φακέλων των συγκατηγορουμένων του), το πλείστο των οποίων και φωτοτύπησε με δικές του (κυρίως) δαπάνες, αλλά και με δαπάνες της υπηρεσίας, και αφού έλαβε εγκαίρως γνώση αυτών, ετοίμασε μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα, το οποίο, ενόψει του αριθμού, της έκτασης και της βαρύτητας των αποδιδόμενων σε αυτόν κατηγοριών, αλλά και του όγκου της προκειμένης δικογραφίας, κρίνεται απολύτως επαρκές, την υπεράσπισή του με πληρότητα. Το γεγονός, άλλωστε, αυτό καταδεικνύεται και από την αναλυτική αντίκρουση των σε βάρος του κατηγοριών με τη μακρά ενώπιον του Ανακριτή προφορική απολογία του, αλλά και με το εκτεταμένο λεπτομερειακό απολογητικό υπόμνημα που κατέθεσε στον εν λόγω Ανακριτή. Έτσι δεν συντρέχει λόγος χορήγησης προς τον αιτούντα κατηγορούμενο και νέας, πέραν της 16.1.2006, παράτασης προθεσμίας προς απολογία του, την οποία και δικαιολογημένα αρνήθηκε να του χορηγήσει ο πιο πάνω Ανακριτής. Ύστερα από αυτά, που προεκτέθηκαν, η παραπάνω διαφωνία μεταξύ του Ανακριτή και του προσφεύγοντος κατηγορουμένου, ως προς τη χορήγηση στον τελευταίο και νέας παράτασης προθεσμίας προς απολογία του, πρέπει να αρθεί υπέρ του πρώτου και να αποφανθεί το Συμβούλιο τούτο ότι δεν συντρέχει κατ' ουσίαν λόγος να χορηγηθεί και νέα παράταση της εν λόγω προθεσμίας»

4.6. Εξήγηση των δικαιωμάτων στον κατηγορούμενο

4.6.1-Κατά το άρθρο 103 ΚΠοινΔ «αμέσως μετά την βεβαίωση της ταυτότητας του κατηγορουμένου, ο ανακριτής του εξηγεί με σαφήνεια όλα τα παραπάνω δικαιώματά του». Η διάταξη αυτή απηχεί ουσιαστικά το δικαίωμα πληροφόρησης του κατηγορουμένου, αποτελώντας και αυτό με τη σειρά του βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική άσκηση του καθολικού δικαιώματος ακροάσεως⁹² (άρθρο 20 παρ. 1 Σ). Η ίδια ως άνω υποχρέωση του ανακριτή ενυπάρχει και στο άρθρο 273 παρ. 2 ΚΠοινΔ, το οποίο έχει βέβαια ευρύτερη εφαρμογή καθώς αφορά κάθε στάδιο της προδικασίας, είτε αυτό είναι προκαταρκτική εξέταση, είτε προανάκριση είτε κύρια ανάκριση, ενώ η παραβίαση της εν λόγω υποχρέωσης του ανακρίνοντος άρθρου επίσης επάγεται απόλυτη ακυρότητα κατά το άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ! ΚΠοινΔ.

4.7. Επίδοση και δικαίωμα σε απολογία

4.7.1.-Το γενικότερο δικαίωμα ακροάσεως και πληροφόρησης ενυπάρχει ακόμη και στην υποχρέωση επίδοσης (άρθρο 155 και 273 παρ. 1 εδ. γ! ΚΠοινΔ) των ποινικών δικογράφων στον οιοδήποτε ενδιαφερόμενο, άρα και τον κατηγορούμενο. Άλλωστε, «ο νομοθέτης, ορίζει με εξαντλητικό τρόπο όλες σχεδόν τις νοητές περιπτώσεις επίδοσης των ποινικών δικογράφων (σε πρόσωπο γνώστης διαμονής, αγνώστου διαμονής, πλασματική

⁹¹ ΠοινΔικ 3/2007, σελ. 284 επ.

⁹² βλ. Παπαδαμάκη Α., Ποινική Δικονομία, Η δομή της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 2006, σελ. 149-150

επίδοση, επίδοση σε σωφρονιστικό κατάστημα κτλ), ώστε να καταστεί δυνατή η υλοποίηση του σκοπού της επίδοσης, ο οποίος συνίσταται στην εξασφάλιση της γνώσης του περιεχομένου των ποινικών δικογράφων εκ μέρους των εμπλεκόμενων στην ποινική διαδικασία και, ιδίως, εκ μέρους των διαδίκων»⁹³, άρα και του κατηγορουμένου, ενώ η υποχρέωση ανακοίνωσης του δικογράφου που επιδίδεται εκ μέρους του επιδίδοντος (άρθρο 160 ΚΠοινΔ) καταδεικνύει την προστασία του δικαιώματος για πλήρη πληροφόρηση του κατηγορουμένου. Η αυστηρότητα περί την τήρηση των τυπικών προϋποθέσεων της επίδοσης είναι εμφανής κυρίως στις απαιτήσεις περί της εγκυρότητας της επίδοσης με θυροκόλληση, ήτοι όταν ο κατηγορούμενος δεν ανευρίσκεται στην κατοικία του ή αρνείται να παραλάβει το έγγραφο. Γι αυτό το λόγο έχει κριθεί νομολογιακώς⁹⁴ ότι σε τέτοια περίπτωση ο επιδίδων οφείλει να αναγράφει αναλυτικώς στο αποδεικτικό επίδοσης το λόγο για τον οποίο συνέτρεξαν οι προϋποθέσεις για επίδοση δια θυροκόλλησης. Μα και η πρόβλεψη των απαραίτητων προθεσμιών έχει τεθεί, επίσης, για την έγκαιρη ενημέρωση του ενδιαφερόμενου, εν προκειμένω, δε, η κλήση προς τον κατηγορούμενο και τους μάρτυρες να εμφανιστούν **ενώπιον του ανακρίνοντος**, επιδίδεται είκοσι τέσσερις (24) τουλάχιστον ώρες πριν από την ημέρα που ορίζεται για την εμφάνισή τους (άρθρα 213 παρ. 1, 271 παρ. 2 ΚΠοινΔ).-

4.7.2.-Το ως άνω δικαίωμα της γνώσης του κάθε ποινικού δικογράφου εκ μέρους του κατηγορουμένου, σε ό, τι αφορά το στάδιο της ανάκρισης, σχετίζεται και με το δικαίωμα του (ή αντιστρόφως την υποχρέωση της ανακριτικής αρχής) να του επιδοθεί η κλήση σε απολογία (άρθρο 271 ΚΠοινΔ) και κατ' επέκταση με το θεμελιώδες δικαίωμα απολογίας του (αρ. 270 ΚΠοινΔ). Πράγματι, σύμφωνα με την παρ. 1 εδ. α! του εν λόγω άρθρου «η κύρια ανάκριση δεν μπορεί να θεωρηθεί τελειωμένη εάν δεν απολογηθεί ο κατηγορούμενος». Είναι αναντίρρητο ότι η διάταξη του άρθρου 270 ΚΠοινΔ (απολογία του κατηγορουμένου) αποτελεί τη σπουδαιότερη ενσάρκωση του δικαιώματος ακροάσεως του κατηγορουμένου (αρ. 20 παρ. 1 Σ), καθώς η υποχρέωση του ανακριτή να καλέσει τον κατηγορούμενο σε απολογία πρέπει να τηρείται ανυπερθέτως, το ίδιο βέβαια ισχύει και για την υποχρέωση του τελευταίου να ανταποκριθεί στην εν λόγω κλήση⁹⁵. Η μόνη περίπτωση περάτωσης της κύριας ανάκρισης δίχως την εμφάνιση του κατηγορουμένου συντρέχει όταν ο κατηγορούμενος, αν και εκλήθη, αρνείται να παρουσιαστεί, ωστόσο ο ανακριτής κρίνει ότι δεν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις εις βάρος του ή έχει αιτηθεί την υπαγωγή της κατηγορίας του σε καθεστώς ποινικής συνδιαλλαγής (αρ. 270 παρ. 1 εδ. β! ΚΠοινΔ). Αντιθέτως, εάν από απείθεια δεν εμφανιστεί και κρίνεται ότι προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις εναντίον του, ο ανακριτής περατώνει την ανάκριση με την έκδοση εντάλματος σύλληψης σε βάρος του (αρ. 270 παρ. 2 ΚΠοινΔ).-

4.7.3.-Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση (μη εμφάνιση αλλά και μη επαρκούσες ενδείξεις) έχει επικρατήσει στην πράξη να εκδίδεται από τον ανακριτή η

⁹³ βλ. Παπανδρέου Π., Η προπαρασκευαστική διαδικασία-Μέρος Β', ΠοινΔικ 10/2008, σελ. 1197 επ.

⁹⁴ βλ. ενδεικτικώς, ΑΠ 2503/08, ΑΠ 614/07, ΑΠ 241/06, σε ΤραπΝομΠληρ ΔΣΑ-Ισοκράτης

⁹⁵ βλ. Παπαδαμάκη Α., ως ανωτ., σελ. 297

λεγόμενη «τυπική κλήση». Κατά την πρακτική αυτή, ο κατηγορούμενος ουσιαστικά δεν κλητεύεται ποτέ, επειδή, δε, ο ανακριτής καταλήγει από πριν στο ότι δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να τον ενοχοποιούν, υπογράφει μια κανονική κλήση με αναγραφόμενα όλα τα απαραίτητα (εκ του αρ. 271 παρ. 2 ΚΠοινΔ) στοιχεία, η οποία ωστόσο δεν επιδίδεται στον κατηγορούμενο αλλά εγχειρίζεται και παραμένει εντός δικογραφίας. Η συγκεκριμένη διάταξη, εντούτοις, γεννά αμφιβολίες ως προς την ποινικοδικονομική θεμελίωσή της, καθώς αποτελεί έναν ιδιότυπο και μάλλον ανορθόδοξο τρόπο θεραπείας της απόλυτης ακυρότητας που δημιουργεί η παράλειψη κλήτευσης του κατηγορούμενου⁹⁶, βάσει άρθρου 171 παρ. 1 εδ. δ!. Ο παραπάνω προβληματισμός του *Ανδρουλάκη είναι* καθ' όλα εύλογος εάν λάβουμε υπόψη μας ότι η ανάκριση περατώνεται μόνο **τυπικά** από τον ανακριτή, η **ουσιαστική**, δε, περάτωσή της, σε ό, τι αφορά τα κακουργήματα, είναι έργο του Συμβουλίου Πλημ/κων ή Εφετών. Ας υποθέσουμε, λοιπόν, ότι ο ανακριτής, κρίνοντας ότι δεν προκύπτουν ενοχοποιητικά στοιχεία σε βάρος του κατηγορουμένου, περατώνει τυπικά την ανάκριση επί μιας συγκεκριμένης δικογραφίας με την υπογραφή *τυπικής κλήσης* του τελευταίου για απολογία, η οποία δεν του επιδίδεται ποτέ. Ακολούθως, υποβάλλει τη δικογραφία στο αρμόδιο **συμβούλιο** και εκείνο, τελικώς, κρίνει, με βούλευμά του, ότι απαιτείται **συμπληρωματική ανάκριση** (αρ. 309 παρ. 1 εδ. δ! ΚΠοινΔ) επειδή, παρά την εισήγηση του ανακριτή, εντοπίζει **αποχρώσεις ενδείξεις** σε βάρος του κατηγορούμενου. Το ερώτημα είναι, σαφώς, αν η μη κλήτευση του κατηγορουμένου σ' αυτήν την περίπτωση έχει πλήξει ή όχι το δικαίωμα ακροάσεώς και υπερασπίσεώς του. Η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου κλήθηκε να αποφανθεί επί αντίστοιχης υπόθεσης και με την **ΟΛΑΠ 8/2002**⁹⁷ δέχτηκε, κατά πλειοψηφία τα εξής:

«Έχοντας, άρα, το δικαστικό συμβούλιο ίδια εξουσία να καταλήξει σε αντίθετη εκτίμηση του υλικού της ανακρίσεως από εκείνη του ανακριτή αλλά και την υποχρέωση εκ του νόμου (άρθ.138 παρ.1β' και 139 Κ.Ποιν.Δ.) να αιτιολογήσει την κρίση του, δεν κωλύεται όταν διατάσει περαιτέρω ανάκριση να εκτιμήσει, έστω και αν αυτό δεν απαιτείται από τις διατάξεις των άρθρων 309 περ.δ' και 312, ότι προέκυψαν από το μέχρι τούδε αποδεικτικό υλικό επαρκείς ενδείξεις (υπόνοιες) ενοχής και επιβάλλεται η αντίκρουσή τους με ουσιαστική απολογία του κατηγορουμένου. Το βούλευμα έχει εκ του διατακτικού του στην περίπτωση αυτή χαρακτήρα προπαρασκευαστικής μόνον αποφάσεως (άρθρα 138 παρ.1β', 548 Κ.Ποιν. Δ.), δεσμευτικής για τον ανακριτή μόνον ως προς την ανάγκη διενέργειας της διατασσόμενης ανακριτικής πράξεως, χωρίς να παρεμποδίζεται έτσι το δικαίωμα του κατηγορουμένου να προτείνει νέα αποδεικτικά μέσα ή να υποβάλλει αιτήματα ή να ασκήσει τα όποια άλλα υπερασπιστικά δικαιώματα έχει στο στάδιο αυτό εκ του νόμου. Εξ ουδεμιάς όμως διατάξεως του ΚΠοινΔ προκύπτει στην περίπτωση αυτή, ανεξαρτήτως των όποιων τυχόν πλεοναστικών φράσεων το βούλευμα διέλαβε, πρόκριση ενοχής επί της ουσίας της κατηγορίας.

Συνεπώς τέτοια τυχόν εκτίμηση του δικαστικού συμβουλίου δεν παραβιάζει κάποια συγκεκριμένη διάταξη του ΚΠοινΔ που αφορά την υπεράσπιση, ούτε πλήττεται έτσι το κατοχυρούμενο με το άρθρο 6 παρ.2 της ΕΣΔΑ τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, σύμφωνα με το οποίο δεν επιτρέπεται άμεση ή έμμεση πρόκριση ενοχής χωρίς και την απολογία

⁹⁶ βλ. Ανδρουλάκη Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2007, σελ. 330

⁹⁷ ΠοινΧρ ΝΒ, σελ. 785

του εφόσον έχει οριστικό και δεσμευτικό χαρακτήρα. Επομένως δεν τίθεται στην περίπτωση αυτή ο πυρήνας του δικαιώματος υπερασπίσεως».

4.7.4.-Ορθότερη ωστόσο μοιάζει η διατυπωθείσα γνώμη της **μειοψηφίας** κατά την οποία «το δικαστικό Συμβούλιο, κρίνοντας ότι δεν μπορεί να αχθεί στην ίδια με τον ανακριτή αρνητική κρίση επί της κατηγορίας και διατάσσοντας περαιτέρω κύρια ανάκριση για να ληφθεί η απολογία των κατηγορουμένων, δεν μπορεί ταυτοχρόνως να ερευνήσει αν από τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις ενοχής, πολύ περισσότερο να διατυπώσει γνώμη περί συνδρομής τέτοιων ενδείξεων σε βάρος των κατηγορουμένων. **Επιπλέον η κρίση του δικαστικού συμβουλίου για την ύπαρξη επαρκών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου μπορεί να συναχθεί μόνο μετά την ολοκλήρωση της ανάκρισης, δηλαδή μόνο όταν έχει απολογηθεί ο κατηγορούμενος ή έστω όταν του έχει δοθεί η δυνατότητα να απολογηθεί, διαφορετικά παραβιάζεται το τεκμήριο αθωότητάς του και επέρχεται απόλυτη ακυρότητα, που συνιστά λόγο αναιρέσεως του βουλεύματος (άρθρα 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, 171 παρ. 1 περιπτ. δ' και 484 παρ. 1 στοιχ. α' ΚΠοινΔ). Εξάλλου η κρίση αυτή του συμβουλίου δεν μπορεί να θεωρηθεί πλεοναστική, διότι κυρίως αυτή στηρίζει το διατακτικό του βουλεύματος, το οποίο θα έπρεπε να είχε ως αιτιολογία την ύπαρξη απλών ενδείξεων και την κρίση του δικαστή να προηγηθεί η απολογία του κατηγορουμένου, πριν αποφανθεί το συμβούλιο για την έλλειψη επαρκών ενδείξεων ενοχής, ώστε να δικαιολογηθεί περάτωση της ανάκρισης με την έκδοση τυπικής κλήσης του κατηγορουμένου. **Συνεπώς παραβιάσθηκε ευθέως το δικαίωμα υπερασπίσεως των κατηγορουμένων και επήλθε απόλυτη ακυρότητα (Κ.Ποιν.Δ. 171 παρ.1δ'), που ιδρύει τον σχετικό αναιρετικό λόγο από το άρθρο 484 παρ.1α' του Κ.Ποιν.Δ».-****

4.7.5.-Όσον αφορά την περίπτωση που ο κατηγορούμενος, αν και κλήθηκε από τον ανακριτή, δεν εμφανίζεται από απείθεια και προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις σε βάρος του, τότε ο ανακριτής, ως αναπτύχθηκε και ανωτέρω, εκδίδει ένταλμα βίαιης προσαγωγής (αρ. 272 ΚΠοινΔ) ή ένταλμα σύλληψης, (αρ. 276ΚΠοινΔ), προκειμένου εκείνος να παράσχει την απολογία του. Η διαφορά μεταξύ των δύο ενταλμάτων είναι ότι το ένταλμα σύλληψης εκδίδεται μόνο σε περίπτωση κατά την οποία, τυπικά έστω, χωρεί προσωρινή κράτηση, ήτοι όταν η κατηγορία αφορά *κακούργημα* ή *ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά συρροή*⁹⁸, ενώ το ένταλμα βίαιης προσαγωγής αφορά την από απείθεια μη κατάθεση κατηγορουμένου, σε πλημμέλημα. Γίνεται, έτσι, κατανοητό, ότι το ένταλμα βίαιης προσαγωγής πρακτικά δεν συνηθίζεται, ιδίως εάν ληφθεί υπόψη ότι, ως προεξετέθη, δεν προβλέπεται η έκδοσή του από προανακριτικούς υπαλλήλους. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη στη θεωρία⁹⁹, προς το σκοπό της προστασίας του κατηγορουμένου από επιπόλαιες ή αυθαίρετες κρίσεις του ανακριτή, για την έκδοση εντάλματος σύλληψης από τον τελευταίο απαιτείται και η *σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα*, έτσι ώστε σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ τους, να υπάρχει και άλλο όργανο να σταθμίσει το αν όντως κρίνεται απαραίτητη, κατά περίπτωση, η

⁹⁸ βλ. Αδάμπα Β., ως ανωτ., σελ. 996

⁹⁹ βλ. Κονταξή Α., ΚΠοινΔ, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 1994, σελ. 1340, Αδάμπα Β., σε Μαργαρίτη Λ., ΚΠοινΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, Τόμος 1^{ος}, σελ. 1022

έκδοση του ως άνω εντάλματος. Εξάλλου, έχει υποστηριχθεί¹⁰⁰ ότι για να θεωρείται πλήρες και επαρκώς αιτιολογημένο το, εκδοθέν από τον ανακριτή, ένταλμα σύλληψης (ώστε να μην προσβάλλει το δικαίωμα γνώσης της αποδιδόμενης κατηγορίας) απαιτείται, εκτός από τα όσα αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 276 ΚΠοινΔ (όνομα, επώνυμο, κατοικία, άρθρο που τυποποιεί το αδίκημα και υπογραφή και σφραγίδα ανακριτή), να γίνεται **μνεία του λόγου για τον οποίο κρίνονται ως επαρκείς οι ενδείξεις ενοχής αλλά και αναγκαία η σύλληψη** και τούτο διότι πρέπει να περιέχει *ουσιαστική αιτιολογία* κατά τα άρθρα 93 παρ. 3 Σ και 139 ΚΠοινΔ (ως και οι αποφάσεις). Όσον αφορά, τέλος, την γνωστοποίηση του εντάλματος σύλληψης, ως έκφανση του δικαιώματος πληροφόρησης του κατηγορουμένου, μέρος της θεωρίας υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνεται με κοινοποίηση, ήτοι *επίδειξη κατά τη σύλληψη του* (το σύνθημα), είτε με *επίδοση* προκειμένου να προστατεύεται ο συλληφθείς από τυχόν βίαια ή καταχρηστική συμπεριφορά των αστυνομικών αρχών¹⁰¹. Όσο και αν πολύ συχνά οι αστυνομικές μέθοδοι κατά τη σύλληψη κατηγορουμένων προκαλούν, το λιγότερο, προβληματισμό και ερωτηματικά, ως προς τη νομιμότητά τους, πιστεύω πως η έννοια του εντάλματος είναι ακριβώς αυτή, ήτοι η παροχή νόμιμης αιτίας προς διευκόλυνση και επίσπευση της σύλληψης κάποιου. Υπό δογματική έποψη είναι πρόδηλο ότι η επίσημη επίδοση ενός εντάλματος ικανοποιεί πληρέστερα την απαίτηση προστασίας των προαναφερθέντων δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, δεν παρέχει, ωστόσο, την απαιτούμενη βεβαιότητα ότι ο κατηγορούμενος θα εμφανιστεί όντως στον ανακριτή. Κατά συνέπεια, στην συγκεκριμένη περίπτωση θεωρώ πως η λειτουργικότητα και η αποτελεσματικότητα εξυπηρετούν καλύτερα το σκοπό του νομοθέτη από ότι ο δογματισμός.

4.8. Δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και ειδικές ανακριτικές πράξεις

4.8.1.-Με το άρθρο 253^A ΚΠοινΔ θεσπίζονται ειδικές ανακριτικές πράξεις σε περιπτώσεις ποινικής διερεύνησης υποθέσεων με κατηγορίες οι οποίες αφορούν τη δράση εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων (αρ. 187 παρ. 1 και 2 και αρ. 187^A ΠΚ). Συγκεκριμένα, κατά την παρ. 1 περ. α' και γ' του ως άνω άρθρου, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει τόσο τη διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης όσο και άρσης του απορρήτου.-

4.8.2.-Ωστόσο, παρότι κατά τη διατύπωση του ως άνω άρθρου οι ειδικές αυτές ανακριτικές μέθοδοι διενεργούνται μόνο στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, είναι γεγονός τόσο ότι περιορίζουν δραστικά τα βασικά δικαιώματα του κατηγορουμένου όσο και ότι θέτουν εν αμφιβόλω βαθιές εγγυητικές αρχές της ποινικής διαδικασίας¹⁰². Ειδικότερα, αυστηρά όρια στην εφαρμογή τέτοιου είδους ερευνών πρέπει να θέτει το *δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης* του κατηγορουμένου, ως και το δικαίωμα ακροάσεώς του¹⁰³. Διότι, εάν αυτός εισφέρει εν

¹⁰⁰ βλ. Κονταξή Α., ως ανωτ., σελ. 1342

¹⁰¹ βλ. Αδάμπα Β., ως ανωτ., σελ 1025,1026

¹⁰² βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφαλείας και δίκαιη ποινική δίκη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 77

¹⁰³ βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., ως ανωτ., σελ. 84

αγνοία του επιβαρυντικές πληροφορίες σε κάποιον, αγνοώντας προφανώς ότι είναι αστυνομικός σε μυστική αποστολή, ή εάν πράξει το ίδιο σε ιδιωτική του συνομιλία, η οποία καταγράφεται, εκ νέου εν αγνοία του και τα στοιχεία αυτά αξιοποιηθούν για την παραπομπή του σε δίκη και την κατάφαση ενοχής του, τότε καταλύονται και τα δύο παραπάνω δικαιώματά του. Αφενός διότι ενοχοποιεί εν αγνοία του τον εαυτό του στις διωκτικές αρχές, αφετέρου διότι το δικαίωμα ακροάσεώς του, ήτοι το δικαίωμα να δώσει εξηγήσεις και να υπερασπιστεί τον εαυτό του αφού του γνωστοποιηθεί η αποδιδόμενη κατηγορία, χάνει κάθε ουσία.¹⁰⁴

5. Προσωρινή κράτηση, αρχή της αναλογικότητας και δικαιώματα κατηγορουμένου

5.1.-Η τυπική περάτωση της κύρια ανάκρισης κηρύσσεται από τον ανακριτή¹⁰⁵ αμέσως μετά την απολογία του κατηγορουμένου. Οι επιλογές του ανακριτή, δε, είναι είτε να αφήσει τον κατηγορούμενο *ελεύθερο*, είτε να εκδώσει *διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων*, είτε να εκδώσει *εναντίον του ειδικό και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης*, αφού, σε κάθε περίπτωση, έχει ήδη λάβει τη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα (αρ. 283 ΚΠονΔ). Σύμφωνα με το άρθρο 282 ΚΠονΔ, ο ανακριτής μπορεί να διατάξει την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου μόνο εάν αυτός κατηγορείται για *κακούργημα* ή για *ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά συρροή* (αρ. 282 παρ. 3 ΚΠονΔ), στην τελευταία, ωστόσο, περίπτωση διαρκεί, κατ' ανώτατο όριο, 6 μήνες. Ως γίνεται εύκολα αντιληπτό η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας δίχως την (πρωτόδικη έστω) δικαστική κατάφαση της ενοχής του κατηγορουμένου, αποτελεί ένα επαχθέστατο, όσο και αμφιλεγόμενο, κάποιες φορές, δικονομικό μέτρο. Ο βασικός, δε, αντίλογος, αναφορικά με την επιβολή του εν λόγω μέτρου είναι πως παραβιάζει τόσο *το τεκμήριο της αθωότητας* όσο και την *αρχή της αναλογικότητας* στην εφαρμογή των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού.-

5.2-Σύμφωνα με μια εκ των διαφόρων οδών θεμελιώσεως της *αρχής της αναλογικότητας*, κάθε δυσανάλογη κρατική επέμβαση στα έννομα αγαθά του πολίτη, εν προκειμένω στην προσωπική ελευθερία του κατηγορουμένου, είναι ασυμβίβαστη με την αρχή του άρθρου 5 παρ. 1 και 3 Σ¹⁰⁶, υπό την έννοια ότι η αξιολογική σχέση μεταξύ θεμελιώδους δικαιώματος και κρατικού περιορισμού υπάγεται στο βασικό κανόνα *in dubio pro libertate* (τεκμήριο ελευθερίας)¹⁰⁷. Κατά τον άνω κανόνα, δηλαδή, η εφαρμογή ενός κρατικού μέτρου οφείλει να μην υπερβαίνει τα όρια που θέτει το Σύνταγμα για τον περιορισμό της ελευθερίας του ατόμου. Στην πράξη, υποστηρίζεται ότι η αρχή της αναλογικότητας παραβιάζεται από την κατά κόρον (σχεδόν αυτονόητη)

¹⁰⁴ βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, ως ανωτ., σελ. 84-85

¹⁰⁵ βλ. *Μαργαρίτη Μ.*, Ερμηνεία ΚΠονΔ, Σάκκουλας, 2008, σελ. 605

¹⁰⁶ βλ. *Δαλακούρα Θ.*, Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, Σάκκουλας, 1993, σελ.

¹⁰⁷ βλ. *Τσάτσος Δ.*, Συνταγματικό δίκαιο, Θεμελιώδη δικαιώματα-Γενικό μέρος, τόμος Ι, Σάκκουλας, 1988, ως παραπέμπεται από *Δαλακούρα Θ.*, ως ανωτ., σελ. 177

απόρριψη της εκάστοτε προσφυγής του κατηγορουμένου κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης, κατά το άρθρο 285 ΚΠοινΔ, το οποίο θα αναπτύξουμε παρακάτω, αλλά και από το εύρος των αδικημάτων για τα οποία μπορεί αυτή να επιβληθεί¹⁰⁸.

5.3.-Προφανώς, οι ως άνω θεωρητικές αντιρρήσεις δεν σημαίνουν ότι ο θεσμός της προσωρινής κράτησης είναι εξ ορισμού αντίρροπος με την αρχή της αναλογικότητας. Ωστόσο, κρίθηκε αναγκαίο να υπάρξουν πιο συγκεκριμένες προβλέψεις του νόμου ως προς τις προϋποθέσεις επιβολής της, ούτως ώστε να καλυφθεί σε κάποιο βαθμό η ασυμφωνία του εν λόγω μέτρου με την ως άνω αρχή. Κατόπιν τούτων, επήλθαν οι τροποποιήσεις στο άρθρο 282 ΚΠοινΔ, βάσει του ν. 3811/09, στον οποίο δικαιοπολιτικά αποδίδεται θετικό πρόσημο¹⁰⁹. Το αυτό μπορεί να θεωρηθεί και για την αναγκαία εκ του νόμου *ειδική και εμπειριστατωμένη* αιτιολόγηση του εντάλματος προσωρινής κράτησης. Συγκεκριμένα, στη νέα αναδιατύπωση της παρ. 3 του άρθρου 282 του ΚΠΔ προσδιορίζεται πολύ ορθά ότι «*προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί αντί για περιοριστικούς όρους - εάν αιτιολογημένα κριθεί ότι οι τελευταίοι δεν επαρκούν, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού*», ήτοι οι *σοβαρές ενδείξεις* ενοχής του κατηγορουμένου. Έτσι, η θεμελιώδης υποχρέωση αιτιολόγησης των ενταλμάτων κατά το συνδυασμό των άρθρων 6 παρ. 1 εδ. α! Σ, 283 παρ. 1 και 139 ΚΠοινΔ, ειδικά για το ένταλμα προσωρινής κράτησης αποκτά ενισχυμένο χαρακτήρα. Ειδικότερα, δεν απαιτείται μόνο η δικαιολόγηση της συνδρομής **των ουσιαστικών προϋποθέσεων** επιβολής της προσωρινής κράτησης (επαρκείς ενδείξεις ενοχής) αλλά και την αιτιολόγηση ως προς το **γιατί κρίνονται ανεπαρκείς οι απλοί περιοριστικοί όροι**¹¹⁰. Θεωρητικώς, το διπλό αυτό επίπεδο απαιτούμενης αιτιολογίας έχει θεσπιστεί προς υπενθύμιση της αρχής της αναγκαιότητας ως προς την επιβολή του εν λόγω μέτρου, ως ειδικότερη εκδήλωση της αρχής της αναλογικότητας¹¹¹. Παρ' όλα αυτά, αν ο ανακριτής δεν προβεί τελικά σε αιτιολόγηση περί της ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων, δεν θα υπάρχει ατυχώς καμία δικονομική επίπτωση στην εκκρεμούσα ποινική διαδικασία, αφού η προκείμενη διάταξη του ανακριτή είναι αναίρετικά ανέλεγκτη, ενώ το άρθρο 139 του ΚΠΔ δεν είναι εξοπλισμένο με ακυρότητα¹¹².

5.4.-Ωστόσο, έχουν υπάρξει νομολογιακά δείγματα διερεύνησης της *αναγκαιότητας* της επιβολής προσωρινής κράτησης. Έτσι το **ΣυμβΠλημΑγ 13/08**¹¹³

¹⁰⁸ βλ. *Δαλακούρα Θ.*, ως ανωτ., σελ. 301-310

¹⁰⁹ βλ. *Καλφάλη Γ.*, Οι τελευταίες τροποποιήσεις στο καθεστώς της προσωρινής κράτησης και ιδιαίτερα στο μέγεθος της επικινδυνότητας, με το ν.3811/09, ΠοινΔικ 12/2009, σελ. 1359 επ.

¹¹⁰ Βλ. *Δαλακούρα Θ.*, ως ανωτ., σελ. 303

¹¹¹ βλ. *Αδάμπα Β.*, ως ανωτ., σελ. 1049

¹¹² βλ. *Καλφάλη Γ.* ως ανωτ.,

¹¹³ ΠοινΔικ 2008/311

δέχτηκε ότι δεν κρίνεται αναγκαία η συνέχιση της προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου για **εμπρησμό δασικής έκτασης ιδιαίτερα μεγάλης και από κακοβουλία τελεσθείσα**, διότι «η εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης του εν λόγω κατηγορουμένου δεν είναι απολύτως αναγκαία για την πρόληψη τέλεσης από αυτόν νέων εγκλημάτων ή την παρεμπόδιση εξαιρετικά πιθανής φυγής του. Ούτε κρίνεται ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος ή ότι θα παρακωλύσει το έργο της δικαιοσύνης, αφού δεν προκύπτει ότι υπήρξε κατά το παρελθόν φυγόποινος ή φυγόδικος (έχει λευκό ποινικό μητρώο) ή ότι κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής και έχει γνωστή διαμονή στη χώρα, στη Β. Καλαβρύτων, όπου διαμένει με την οικογένειά του».-

5.5.-Προς όφελος του κατηγορουμένου και ως επαληθεύσιμο στοιχείο εναρμόνισης με την αρχή της αναλογικότητας προτιμήθηκε και η καινούργια αναδιατύπωση του ανωτέρω άρθρου βάσει της οποίας, η επικινδυνότητα του, ως κριτήριο επιβολής προσωρινής κράτησης σε βάρος τους, πρέπει να προκύπτει «από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις»¹¹⁴. Έτσι, το **ΣυμβΠλημΘεσ 343/2010**¹¹⁵ έκρινε ότι δεν συντρέχει λόγος συνέχισης της προσωρινής κράτησης των κατηγορουμένων για **διατάραξη της ασφαλείας των συγκοινωνιών και απόπειρας επικίνδυνης σωματικής βλάβης** καθ' ότι «όπως προκύπτει από τα προσωπικά και οικογενειακά χαρακτηριστικά τους (των κατηγορουμένων) μεταξύ των οποίων **το λευκό ποινικό μητρώο, το ότι στο παρελθόν δεν συμμετείχαν σε τέτοιες έκνομες δραστηριότητες** καθώς και το νεαρό της ηλικίας τους, **δεν υφίσταται κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων**. Εξάλλου, η εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης στην προκειμένη περίπτωση αντιτίθεται στη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και στο άρθρο 5 παρ. 1 της ΕΣΔΑ».-

5.6.-Επιπροσθέτως, η επιβολή προσωρινής κράτησης, ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, δείχνει *prima facie* να βαίνει αντίρροπα και με το **τεκμήριο αθωότητας** του κατηγορουμένου (αρ. 6 παρ. 2), καθ' ότι συνιστά στέρηση της προσωπικής ελευθερίας πριν την έκδοση οριστικής απόφασης που να αποφαινεται περί της ενοχής του κατηγορουμένου. Από την άλλη πλευρά προβάλλεται ότι ίσως είναι λανθασμένο να κρίνεται δογματικά ένα μέτρο το οποίο έχει αμιγώς δικονομικό προσανατολισμό. Συνεπώς, δεν θα πρέπει να λογίζεται ως είδος ανταποδοτικής «προ-ποινής» καθώς στόχος του εν λόγω μέτρου είναι η πρακτική διασφάλιση των σκοπών της ποινικής δίκης¹¹⁶, ήτοι η εξάλειψη του κινδύνου να φυγοδικήσει ή να τελέσει εκ νέου κάποιου συναφές έγκλημα ένας ιδιαίτερος επικίνδυνος κατηγορούμενος.

5.7.-Σε κάθε περίπτωση, λόγω του επαχθούς και κρίσιμου χαρακτήρα, για την ζωή του κατηγορουμένου, της επιβολής προσωρινής κράτησης, ενισχύεται το **δικαίωμα**

¹¹⁴ βλ. Καλφάλη Γ. ως ανωτ.,

¹¹⁵ ΠοινΔικ 2010/687

¹¹⁶ βλ. Παπαδαμάκη Α., ως ανωτ.,

ακροάσεως προ της έκδοσης (η μή) του εν λόγω εντάλματος. Ειδικότερα, μετά την απολογία του κατηγορουμένου, ο ανακριτής διαβιβάζει τη δικογραφία στον εισαγγελέα, προκειμένου να λάβει και τη δική του γραπτή γνώμη ως προς την προσωρινή ποινική μεταχείριση του ανακρινόμενου (αρ. 283 παρ. 1). Πριν, όμως, διατυπώσει την κρίση του στον ανακριτή, **ο εισαγγελέας οφείλει να ακούσει τον κατηγορούμενο και τον συνήγορό του.** (αρ. 283 παρ. 1 περ. β'). Το δικαίωμα ακροάσεως του κατηγορουμένου κάμπτεται, ωστόσο, σε περίπτωση διαφωνίας ανακριτή-εισαγγελέα ως προς την αναγκαιότητα επιβολής προσωρινής κράτησης ή όχι σε βάρος του, καθώς σε αυτή την περίπτωση αποφασίζει το συμβούλιο πλημ/κων χωρίς να επιτρέπεται έφεση κατά του εκδοθησομένου βουλεύματος¹¹⁷.-

5.8.-Εάν τελικά εκδοθεί από τον ανακριτή ένταλμα προσωρινής κράτησής (ή διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων) σε βάρος του, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει *προσφυγή* στο συμβούλιο πλημ/κων εντός πέντε ημερών από την επομένη της εκτέλεσής του (αρ. 285 παρ. 1 ΚΠοινΔ). Αντίστοιχη προσφυγή ωστόσο δεν χωρεί όταν το ως άνω ένταλμα εκδόθηκε δια βουλεύματος του δικαστικού συμβουλίου κατόπιν διαφωνίας εισαγγελέα-ανακριτή (αρ. 285 παρ. 3). Αποτελεί οιονεί ένδικο μέσο και εφαρμόζεται αναλογικά το αρ. 474 παρ. 1 ΚΠοινΔ, ήτοι ασκείται ενώπιον του γραμματέως του οργάνου που λαμβάνει την απόφαση και έχει τη μορφή δήλωσης και όχι αυτοτελούς δικογράφου, με ποινή απαραδέκτου¹¹⁸. Το **αμετάκλητο** βούλευμα που εκδίδεται επί της προσφυγής μπορεί είτε να άρει πλήρως την προσωρινή κράτηση είτε να την αντικαταστήσει με επεικέστερους περιοριστικούς όρους, η κρίση, δε, γίνεται επί της *ουσίας* της προσφυγής. Πρακτικώς, αυτό σημαίνει ότι η παραπάνω προσφυγή σπάνια ευδοκιμεί, διότι η αξιολόγηση των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κράτησης μοιάζει δύσκολο να κριθεί διαφορετικά από το συμβούλιο μέσα σε αυτό το ελάχιστο χρονικό διάστημα από την επιβολή της, παρ' ότι δεν μετέχει σ αυτό ο ανακριτής που εξέδωσε το εν λόγω ένταλμα. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες είναι προφανές ότι ο ανακριτής εξάντλησε την αυστηρότητά του, αντικαθίσταται από το συμβούλιο η προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους¹¹⁹.-

5.9.-Κατά συνέπεια, είναι ρεαλιστικότερο και λειτουργικότερο για τον κατηγορούμενο να επιλέξει το δικαίωμα της *αίτησης άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων* (αρ. 286 παρ. 2 ΚΠοινΔ). Η εν λόγω αίτηση αποτελεί *ένδικο βοήθημα*, συνεπώς εφαρμόζονται επί αυτού οι ορισμοί για τα ένδικα μέσα εκτός εάν υπάρχει ειδική αντίθετη πρόβλεψη συγκεκριμένης διάταξης¹²⁰. Άλλη διαφορά από την προσφυγή του άρθρου 285 ΚΠοινΔ είναι ότι ενώ η τελευταία στοχεύει στην επανεκτίμηση των προϋποθέσεων της προσωρινής κράτησης από άλλο δικαιοδοτικό όργανο, ήτοι το δικαστικό συμβούλιο, η αίτηση του άρθρου 286 ΚΠοινΔ απευθύνεται στο ίδιο όργανο που την διέταξε, στον ανακριτή. Ακόμη, σε αντίθεση με

¹¹⁷ έτσι ΣυμβΕφΛαμ 80/06, ΠοινΔικ 07/163

¹¹⁸ έτσι ΣυμβΠλημΧαλκ 797/96, ΔΣΑ-Ισοκράτης

¹¹⁹ βλ. ΣυμβΠλημΑθ 3461/01, το οποίο έκρινε αναγκαία την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης κατηγορουμένου 74 ετών για κακουργηματική απάτη με βαριά κλονισμένη υγεία, με περιοριστικούς όρους, ως παραπέμπεται από *Αδάμπα Β.*, ως ανωτ., σελ 1075

¹²⁰ βλ. *Αδάμπα Β.*, ως ανωτ., σελ. 1075

την προσφυγή κατά του εντάλματος προσωρινής κράτησης, η αίτηση αντικατάστασης της ασκείται και με αυτοτελές δικόγραφο στον ανακριτή. Και πάλι, όμως, σε περίπτωση απόρριψής της, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα προσφυγής κατά της απορρίπτικης αυτής διάταξης του ανακριτή εντός πέντε ημερών από την έκδοσή της, ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου (αρ. 286 παρ. 2 εδ. β' ΚΠοινΔ). Το μειονέκτημα της αξιολόγησης της αίτησης άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης είναι προδήλως ότι είναι δύσκολο να πειστεί το ίδιο το όργανο που την επέβαλε ότι πλέον δεν κρίνεται αναγκαία. Από την άλλη πλευρά, μια ικανή χρονική απόσταση της κατάθεσης της εν λόγω αίτησης από τη στιγμή έκδοσης του εντάλματος προσωρινής κράτησης, είναι κάποιες φορές ικανή να επιδράσει καταλυτικά στην εξάλειψη, ή αποδυνάμωση έστω, των λόγων για τον οποίο διατάχτηκε, ως απαιτεί και η διάταξη του άρθρου 286 ΚΠοινΔ. Έτσι, η **ΔιατΑνακρΠλημΧαλκ 1/08**¹²¹ έκανε δεκτή την αίτηση αντικατάστασης προσωρινής κράτησης του κατηγορουμένου Δ.Δ για τα αδικήματα της αγοράς, κατοχής, διάθεσης και πώλησης ναρκωτικών ουσιών και δη ηρωίνης κατ' εξακολούθηση, κατ' επάγγελμα και συνήθεια, αναφέροντας τα εξής:

«Ο Μ.Ν.-Ν. του Θ., απολογούμενος ενώπιόν μας την 22.11.2001 (δεν απολογήθηκε προανακριτικά), αναφέρει πως δεν γνωρίζει ούτε τον Α.Δ. ούτε τον Δ.Δ. και ουδέποτε αγόρασε ναρκωτικές ουσίες από τον τελευταίο. Ο Τ.Β. του Γ., απολογούμενος ενώπιόν μας την 21.11.2007, αναφέρει πως τον Α.Δ. δεν τον γνωρίζει, δεν έχει αγοράσει ποτέ ναρκωτικά από τον τελευταίο και κατά την προανακριτική εξέτασή του βρισκόταν υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών. Η Ν.Σ. του Χ., εξεταζόμενη ενώπιόν μας την 11.12.2007 (δεν εξετάστηκε προανακριτικά), καταθέτει ότι δε γνωρίζει τον Δ.Δ. και ουδέποτε εργάστηκε σε κατάστημα του τελευταίου, όσα δε κατέθεσε ο Α.Δ., πως δηλαδή εργάστηκε στο κατάστημα του Δ. και ο τελευταίος της έδινε καθημερινά ηρωίνη και την εξανάγκαζε να κάνει έρωτα με πελάτες του καταστήματός του έναντι αμοιβής, που ο ίδιος εισέπραττε, είναι ψέματα, τα οποία επινόησε ο Α.Δ. Αντίστοιχη είναι και η κατάθεση ενώπιόν μας την 11.12.2007 της Κ. Α. του Α. - Δ. (δεν εξετάστηκε προανακριτικά), μητέρας της προαναφερόμενης Ν.Σ. Οι Α.Δ και Τ.Β., απολογούμενοι ενώπιόν μας, ανασκευάζουν τις προανακριτικές καταθέσεις του. Από όλα τα παραπάνω δημιουργούνται αμφιβολίες αναφορικά με τη συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής του αιτούντος για τα κακουργήματα του Κώδικα Νόμων για τα ναρκωτικά και της σωματεμπορίας, για τα οποία κατηγορείται, καθόσον, κατά την άποψή μας, οι υφιστάμενες σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου αποδυναμώνονται (...). Άρα, εφόσον οι προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης δεν είναι αναμφισβήτητες και υπάρχουν αμφιβολίες, πρέπει να αποφανθούμε κατά της προσωρινής κράτησης. Σημειώνεται, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε και στη νομική σκέψη της διάταξης αυτής, ότι οι αποχρώσεις ενδείξεις για παραπομπή είναι κατά τι λιγότερες από τις αποχρώσεις ενδείξεις για την προσωρινή κράτηση».

5.10.-Η δυνατότητα αξιοποίησης των ως άνω ένδικων βοηθημάτων από τον κατηγορούμενο έχει ως στόχο την επίρρωση του δικαιώματος ακροάσεώς του, ιδιαίτερα σε μια τόσο δύσκολη για εκείνο συγκυρία, όπως είναι η προσωρινή του κράτηση.

¹²¹ ΤραπΝομΠληρ ΔΣΑ-Ισοκράτης

Εξάλλου, όλα τα δικονομικά μέσα που διαθέτει εκείνος προς πραγματική ενάσκηση και προβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του, θεμελιώνονται στο **άρθρο 13 της ΕΣΔΑ** (*δικαίωμα πραγματικής προσφυγής*), ως θα εκτεθεί αναλυτικότερα στο οικείο κεφάλαιο.

6. Δικαιώματα ενώπιον δικαστικών συμβουλίων προ της έκδοσης του βουλεύματος (τέλος προδικασίας)

6.1.- Τα θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου, κατά βάση του παρέχονται και κατά την ενδιάμεση διαδικασία των δικαστικών συμβουλίων, ήτοι μετά την τυπική περάτωση κύριας ανάκρισης αλλά πριν την παραπομπή ή απαλλαγή του κατηγορουμένου. Ως εκ τούτου, τα υπερ-δικαιώματα της ακροάσεως και της υπεράσπισης του κατηγορουμένου, αξιοποιούνται δια του δικαιώματος τόσο της αυτοπρόσωπης εμφάνισης του ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου όσο και της παράστασής του δια συνηγόρου, ακόμη και αν δεν εμφανιστεί ο ίδιος, δια τυχόν γραπτού υπομνήματος που δύναται να καταθέσει έτσι ώστε να ληφθεί υπόψη των μελών της σύνθεσης του συμβουλίου κατά τη διάσκεψή του.

6.2.- Το δικαίωμα αυτοπρόσωπης εμφάνισης θεσπίζεται στα άρθρα 309 παρ. 2 και 316 παρ. 2 ΚΠοινΔ, ωστόσο, σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου, εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του συμβουλίου εάν θα επιτραπεί στον κατηγορούμενο να παραστεί ενώπιόν του. Νομολογιακώς, το επιτρεπτό της παρουσίας του κατηγορουμένου ενώπιον του συμβουλίου υπήρξε πάντοτε η εξαίρεση, με την αιτιολογία ότι ο κατηγορούμενος έχει ήδη εκθέσει επαρκώς τις απόψεις του κατά τη διάρκεια της ανάκρισης¹²². Η αναβάθμιση της θέσης του κατηγορουμένου ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων συντελέστηκε εν μέρει με το ν.3904/2010, οποίος κατέστησε υποχρεωτική την εμφάνιση του συνηγόρου του κατηγορουμένου και σε εξαιρετικές περιπτώσεις και του ιδίου, ωστόσο η νομολογία διατήρησε grosso modo την ίδια στάση¹²³. Επειδή, ωστόσο εκείνη η μορφή του άρθρου 309 ΚΠοινΔ παραβίαζε την αρχή της ισότητας των όπλων, με το ν.4055/2012 τροποποιήθηκε εκ νέου, λαμβάνοντας τη σημερινή του διατύπωση, κατά την οποία το συμβούλιο συνεδριάζει χωρίς την παρουσία του εισαγγελέα, ούτως ώστε να προστατεύεται η αρχή της ισότητας των όπλων¹²⁴. Αξίζει να σημειωθεί, ακόμη, ότι ενώ το δικαίωμα αυτοπρόσωπης εμφάνισης παρέχεται ενώπιον και του συμβουλίου Πλημ/κων και του συμβουλίου Εφετών, εντούτοις με το άρθρο 109 παρ. 1 εδ. β' ν. 4055/2012 καταργήθηκε το δικαίωμα αυτοπρόσωπης εμφάνισης ενώπιον του συμβουλίου του Αρείου Πάγου.-

6.3.- Από την άλλη πλευρά, τόσο το *δικαίωμα ακροάσεως*, όσο και το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου, τελεί σε άμεση

¹²² Έτσι ενδεικτικά ΑΠ 1601/01, Πραξ/λογ 01/464, ΑΠ 478/2000, ΝοΒ 2000/139, ΑΠ 924/99, ΠοινΧρ 2000/429

¹²³ βλ. Ζαχαριάδη Α. σε Μαργαρίτη Λ., ΚΠοινΔ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 1284

¹²⁴ βλ. Ζαχαριάδη Α., ως ανωτ., σελ. 1286

συνάρτηση και με το δικαίωμα πληροφόρησης της εισαγγελικής πρότασης με την οποία εισάγεται η σε δικογραφία ενώπιόν του, δικαίωμα το οποίο, σε αντίθεση με αυτό της αυτοπρόσωπης εμφάνισης, προστατεύεται πλήρως από το νόμο, βάσει του άρθρου 308 παρ. 2 ΚΠοινΔ. Η υποχρέωση γνωστοποίησης της εισαγγελικής προτάσεως στον κατηγορούμενο εφαρμόζεται μόνο κατόπιν γραπτής ή προφορικής αίτησης εκείνου στην αρμόδια εισαγγελία ότι επιθυμεί να την πληροφορηθεί, δια τη λήψη αντιγράφου της. Εάν παρ' όλα αυτά, προηγηθεί η ως άνω αίτηση του κατηγορουμένου και δεν του γνωστοποιηθεί η εισαγγελική πρόταση, τότε επέρχεται απόλυτη ακυρότητα, σύμφωνα με το άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠοινΔ¹²⁵.

III. Η ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΕΩΣΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

1. Η επιρροή της ΕΣΔΑ στην διαμόρφωση αλλά και την προστασία των ως άνω δικαιωμάτων

1.1- Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (στο εξής ΕΣΔΑ) ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ν.δ. 53/74 (τα πρόσθετα πρωτόκολλά της ενσωματώθηκαν σταδιακά με μεταγενέστερους νόμους). Στη διάταξη, δε, του **άρθρου 1 ΕΣΔΑ** προτιμήθηκε η φράση «*τα υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναγνωρίζουν εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της παρούσης Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίας*» αντί του αρχικώς προταθέντος (κατά τη σύνταξη της Σύμβασης) «*υποχρεούνται να εξασφαλίσουν*», ούτως ώστε να αποδοθεί η επιθυμητή νομική αμεσότητα των διατάξεών της στην εθνική έννομη τάξη¹²⁶. Έτσι, εν προκειμένω, τα δικαιώματα τα οποία καθιερώνονται με βάση τα άρθρα 2, 3, 5, 6 και 13 ΕΣΔΑ (τα οποία θα εξεταστούν στη συνέχεια), από τη στιγμή που αυτή κυρώθηκε με το ως άνω διάταγμα απέκτησαν **αυτοδύναμη εφαρμογή**, δίχως περαιτέρω ανάγκη εξειδικεύσεων από τα όργανα του κράτους¹²⁷. Εξάλλου, το **άρθρο 28 Σ** προβλέπει ότι «*οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμίας, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερिशύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου*». Με βάση τα παραπάνω, αλλά και από το γεγονός ότι η Ελλάδα ενέταξε αυτούσια τη Σύμβαση στο εσωτερικό της δίκαιο, προκύπτει ξεκάθαρα ότι οι διατάξεις και εν γένει οι αρχές της ΕΣΔΑ αποτελούν διατάξεις εθνικού δικαίου, δίχως καμία παραλλαγή και μάλιστα υπερνομοθετικής ισχύος. Εντούτοις, υποστηρίζεται ότι για την πιστή εφαρμογή της ΕΣΔΑ στο εθνικό δίκαιο δεν αρκεί μόνο η εξασφάλιση της αυξημένης τυπικής ισχύος

¹²⁵ Έτσι, μεταξύ πολλών, ΑΠ 921/05, ΠοινΛογ 05/852, ΑΠ 1561/03, ΠοινΛογ 03/1693, ΑΠ 982/03, ΠοινΛογ 03/1076

¹²⁶ βλ. Ρούκουνα Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Εστία, 1995, σελ. 129

¹²⁷ βλ. Ρούκουνα Ε., ως ανωτ., σελ. 129

της από το Σύνταγμα αλλά χρειάζεται και η νομοθετική προσαρμογή του αντίστοιχου δικαιοϋκού πεδίου, κάθε φορά, στις επιταγές της.¹²⁸

1.2.-Αναφορικά με την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία, η εν λόγω απαιτούμενη προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της ΕΣΔΑ έλαβε επιτακτικότερο χαρακτήρα, εξαιτίας των πολλαπλών καταδικών της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ λόγω διαχρονικής παραβίασεως τους. Ειδικότερα, στο χρονικό διάστημα από 1959-2008 η χώρα μας είναι 8η χώρα στο Συμβούλιο της Ευρώπης (που έχει ως μέλη μέχρι σήμερα 47 χώρες) σε αριθμό καταδικαστικών αποφάσεων από το ΕΔΔΑ, 3η χώρα σε παραβιάσεις του εύλογου χρόνου εκδίκασης των υποθέσεων και **7η σε παραβιάσεις του θεμελιώδους δικαιώματος της δίκαιης δίκης**. Από δε τις υποθέσεις που εκδικάζονται στην ουσία από το Δικαστήριο του Στρασβούργου μόνον το 2,3 % είναι απαλλακτικές¹²⁹ .-

1.3.-Η ευθυγράμμιση της ελληνικής ποινικής δικονομίας στην κατά τα άνω απαίτηση για συμμόρφωση συντελέστηκε με την τροποποίηση του **άρθρου 171 ΚΠοινΔ**, στο οποίο ορίζονται οι προϋποθέσεις πρόκλησης **απόλυτης ακυρότητας** κατά την πρόοδο της ποινικής διαδικασίας. Ειδικότερα, ενώ στην προγενέστερη μορφή του **άρθρου 171 παρ. 1 περ. δ! ΚΠοινΔ** προβλεπόταν ότι απόλυτη ακυρότητα προκαλείται (μεταξύ άλλων αιτιών) «*αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται, στις περιπτώσεις και με τις διατυπώσεις που επιβάλλει ο νόμος*», μετά την τροποποίησή του από την *παρ. 2 του άρθρου 11 του ν. 3904/2010*, η παραπάνω διάταξη προβλέπει ότι απόλυτη ακυρότητα προκαλείται (μεταξύ άλλων αιτιών) «*αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται από το νόμο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών Ελευθεριών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα*»

1.4.-Οι αιτίες αλλά και οι στόχοι του νομοθετικού αυτού εκσυγχρονισμού αποτυπώνονται στην **Εισηγητική Έκθεση του νόμου 3904/2010**¹³⁰, σύμφωνα με την οποία «*η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) περιέχουν θεμελιώδη δικαιώματα, με τα οποία ολοκληρώνεται με επάρκεια η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου (αλλά και γενικότερα των διαδίκων) και δημιουργείται έτσι μια συμπαγής ομπρέλα προστασίας που ευθυγραμμίζεται με τα ισχύοντα στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο. Η νομολογιακή πρακτική των δικαστηρίων έχει επιδείξει μία διστακτικότητα στην πρακτική ενσωμάτωσης της προστασίας σοβαρών θεμελιωδών δικαιωμάτων (όπως π.χ. της δίκαιης δίκης, του τεκμηρίου αθωότητας, του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης*

¹²⁸ βλ. Ρούκουνα Ε., ως ανωτ., σελ. 129

¹²⁹ βλ. ΝοΒ, τομ. 57 (2009), σελ. 2025 επ.

¹³⁰ βλ. ιστοσελίδα Τραπενομπληρ. ΔΣΑ-Ισοκράτης, <http://www.dsnet.gr/1024x768Auth.htm>

κ.λπ.) με αποτέλεσμα να καταδικάζεται η χώρα μας με ανησυχητική συχνότητα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, τις αποφάσεις *Perlala* κατά Ελλάδος της 22.2.07, *Παραπονιάρης* κατά Ελλάδος της 25.9.08, *Καραβελατζής* κατά Ελλάδος της 16.4.09, *Τσότσος* κατά Ελλάδος της 30.4.09, *Elyasin* κατά Ελλάδος της 28.5.09, *Rorovitsi* κατά Ελλάδος της 14.1.10). Με την προσθήκη, με την παρ. 2 του άρθρου 11 του σχεδίου νόμου, στις απόλυτες ακυρότητες και της παραβίασης των προστατευομένων δικαιωμάτων από τις ανωτέρω διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις οποίες έχει επικυρώσει η χώρα μας και οι διατάξεις τους υπερισχύουν των κοινών νόμων (άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος), αποκαθίσταται πλήρως η εμπέλειά τους και στη δικαστηριακή πρακτική, η οποία είναι απαραίτητη για την ουσιαστική και αποτελεσματική εφαρμογή τους. Πλέον αυτών η χώρα μας με τη ρύθμιση αυτή εναρμονίζεται στο προσφάτως επικυρωθέν από όλα τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης 14ο Πρωτόκολλο της ΕΣΔΑ που προωθεί ακόμα περισσότερο την αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση πρέπει να προστατεύονται αποτελεσματικά και ουσιαστικά πρωτίστως σε εθνικό επίπεδο».

1.5.- Το ουσιαστικό διακύβευμα της παραπάνω τροποποίησης του άρθρου 171 ΚΠοινΔ δεν είναι τίποτα άλλο παρά η δυνατότητα επίκλησης τυχόν παραβίασης των διατάξεων της ΕΣΔΑ που αφορούν δικονομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου κατά την ποινική προδικασία κατά τρόπο αποκλειστικό, ήτοι όχι σε συνδυασμό με διατάξεις του ΚΠοινΔ, ως παραδεκτό και βάσιμο λόγο αναιρέσεως του μετέπειτα εκδοθησομένου βουλεύματος ή απόφασης (αρ. 484 παρ. 1 περ. α! και αρ. 510 παρ. 1 περ. α! ΚΠοινΔ).-

2. Η επιρροή του Ευρωπαϊκού Δικαίου στη διαμόρφωση των δικονομικών δικαιωμάτων στην ποινική προδικασία

2.1.- Η σημερινή διαμόρφωση των δικονομικών δικαιωμάτων του υπόπτου και του κατηγορουμένου στην ποινική προδικασία, κατά τον ΚΠοινΔ, είναι αποτέλεσμα όχι μόνο της καταλυτικής επίδρασης της ΕΣΔΑ αλλά και του δικαίου της ΕΕ. Ως θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω, η πρακτική εφαρμογή της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ έχει ως πρακτική εφαρμογή την θέσπιση κοινών ελαχίστων κανόνων, μεταξύ άλλων, και στον τομέα του ποινικού δικονομικού δικαίου (άρθρο 82 παρ. 2 ΣΛΕΕ). Οι κανόνες αυτοί ενσωματώνονται στις διατάξεις οδηγιών, πλέον (παλαιότερα και αποφάσεων πλαίσιο)¹³¹ οι οποίες στη συνέχεια ενσωματώνονται στην εγχώρια έννομη τάξη δυνάμει εθνικών νόμων.-

2.2.- Η διαφορά στην τήρηση του δικαίου της ΕΕ σε σχέση με την αντίστοιχη των διατάξεων της ΕΣΔΑ βρίσκεται στην τεχνική της ενσωμάτωσης. Ειδικότερα, μια οδηγία θα ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο, ως προειπώθηκε, με τον αντίστοιχο νόμο που την κυρώνει. Ωστόσο, το εκάστοτε κράτος μέλος διαλέγει μόνο του τον ακριβή τρόπο

¹³¹ βλ. απόφαση-πλαίσιο για Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

«μεταφοράς» των διατάξεων στο εθνικό δίκαιο, συνήθως, δε, οι διατύπωση των διατάξεων των οδηγιών της ΕΕ, μετατρέπεται ελαφρώς προκειμένου να εναρμονιστεί με τον βέλτιστο τρόπο στο εσωτερικό δίκαιο. Αντιθέτως, η ΕΣΔΑ έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο ως αυτούσιο κείμενο. Εξάλλου, οι διατάξεις των οδηγιών της ΕΕ, έστω και ελαφρώς παραλλαγμένες στο νόμο που τις κυρώνει, ενσωματώνονται στα άρθρα του ΚΠοινΔ, τροποποιώντας ή καταργώντας τα, αντιθέτως η πρακτική δέσμευση του εθνικού δικαίου από την ΕΣΔΑ προέκυπτε μέχρι πρότινος (2010) μόνο από τυχόν προσφυγή κατηγορουμένου ενώπιον του ΕΔΔΑ (αρ. 34 ΕΣΔΑ) και ενδεχόμενη καταδίκη της χώρας μας. Πλέον, με το νόμο 3904/2010 (ως προεξετέθη) η παραβίαση της ΕΣΔΑ κατά την ποινική διαδικασία ιδρύει λόγο απόλυτης ακυρότητας κατά το άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠοινΔ.-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΣΔΑ ΚΑΙ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Ι. ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΩΣ ΘΕΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων (άρθρο 3 ΕΣΔΑ)

1.1.-Ως βασανιστήριο χαρακτηρίζεται κάθε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση που προκαλεί οδύνη που υπερβαίνει κατά τα πολύ αυτή που προκαλείται από μια νόμιμη τιμωρία¹³². Σε ό, τι αφορά την ποινική διαδικασία, περιπτώσεις βασανιστηρίων μπορούν να προκύψουν λόγω αστυνομικής βίας κατά τη διάρκεια συλλήψεων και σε χώρους κράτησης, αλλά και από τις συνθήκες κράτησης κατά την εκτέλεση της ποινής, στάδιο, ωστόσο, το οποίο βρίσκεται εκτός του πλαισίου της παρούσας μελέτης.-

1.2.-Οι περισσότερες περιπτώσεις βασανιστηρίων που εξετάζει το ΕΔΔΑ αφορούν πράξεις της αστυνομίας και των σωφρονιστικών αρχών. Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι η χρήση βίας γίνεται αποδεκτή μόνο εφόσον αποτελεί αναγκαίο μέσο για την πραγματοποίηση σύλληψης. Αντιθέτως, στην περίπτωση κατά την οποία οι συλληφθέντες δέχτηκαν άγρια χτυπήματα από αστυνομικές δυνάμεις, χωρίς να είναι αυτά απαραίτητα για την σύλληψή τους, το Δικαστήριο κατέληξε σε παραβίαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ¹³³. Στην ίδια απόφαση κατέληξε το ΕΔΔΑ και σε περιπτώσεις κακομεταχείρισης ήδη κρατουμένων από τις αστυνομικές αρχές, ενώ έκρινε, ακόμη, ότι

¹³² βλ. Τσιρλή Μ., σε ΕΣΔΑ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Σισιλιάνος Λ-Α., ως ανωτ., σελ. 104-105

¹³³ Βλ. ενδεικτικά İlhan κατά Τουρκίας (27-6-2000) παρ. 86-88 και Rehbock κατά Σλοβενίας (28-11-2000) παρ. 75-77, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

οι ανάγκες της ανάκρισης δεν δικαιολογούν περιορισμούς στην προστασία της φυσικής ακεραιότητας των ατόμων¹³⁴.

1.3.-Την έννοια της εξουτελιστικής μεταχείρισης, ωστόσο, έχει προσδώσει το ΕΔΔΑ και σε περιπτώσεις μακρόχρονης προσωρινής κράτησης κατηγορουμένων υπό απαράδεκτες συνθήκες. Ειδικότερα, στην υπόθεση Σιάσιος και άλλοι κατά Ελλάδα (4-6-09)¹³⁵, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η προσωρινή κράτηση των προσφευγόντων για διάστημα τριών μηνών στο Α.Τ. Κατερίνης μέχρι να μεταφερθούν στις φυλακές Θεσ/νίκης αποτέλεσε εξουτελιστική μεταχείριση, καθώς από την ίδια τη φύση του το κρατητήριο αποτελεί χώρο προοριζόμενο για βραχεία κράτηση. Περαιτέρω, ακόμη και η χρήση χειροπέδων, αν και γενικώς κρίνεται συμβατή με το άρθρο 3 ΕΣΔΑ εφόσον χρησιμοποιούνται κατά τον προβλεπόμενο τρόπο σε μία νόμιμη κράτηση, μπορεί να κριθεί ως απάνθρωπη και εξουτελιστική συμπεριφορά όταν εξουτελίζει δημοσίως τον συλληφθέντα¹³⁶.

1.4.-Σε κάθε περίπτωση, θεωρώ πώς τα βασανιστήρια που λαμβάνουν συχνά χώρα κατά τη διάρκεια κράτησης συλληφθέντων στα κρατητήρια της Γ.Α.Δ.Α ή κάποιου Α.Τ. πριν ακόμη αποκτήσουν την ιδιότητα του κατηγορουμένου, σχετίζονται πολλές φορές και με το δικαίωμα της σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του υπόπτου, καθώς η χρήση βίας και συνεχών απειλών αποτελεί συχνά το μέσο απόσπασης πληροφοριών και στοιχείων που υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν θα εισφέρονταν ποτέ από τον ύποπτο.-

1.5.-Εξάλλου, το άρθρο 3 δεν αναγνωρίζει απόλυτο δικαίωμα του προσφεύγοντος να πετύχει την ποινική δίωξη ή την καταδίκη συγκεκριμένου προσώπου. Ωστόσο, η εξέταση της σχετικής προσφυγής του άρθρου 34 ΕΣΔΑ προϋποθέτει την διεξαγωγή αποτελεσματικής επίσημης έρευνας και εφόσον οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος αποδεικνύονται αληθείς, επισύρει τον εντοπισμό και την τιμωρία των υπευθύνων για μια τέτοια μεταχείριση.-

2. Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 5 ΕΣΔΑ)

2.1.-Το άρθρο 5 ΕΣΔΑ κατοχυρώνει το έννομο αγαθό της προσωπικής ελευθερίας, το οποίο αν και φαινομενικά (από τη διατύπωση της διάταξης) συνδέεται άρρηκτα με το έννομο αγαθό της ασφάλειας, ουσιαστικά οι δύο αυτές έννοιες μπορούν να απαιτήσουν και αυτοτελή προστασία η καθεμία¹³⁷. Διότι ακόμη και η νόμιμη στέρηση της ελευθερίας μπορεί να οδηγήσει σε διακινδύνευση ή κατάλυση της ασφάλειας του κρατουμένου. Γι' αυτό άλλωστε η προστασία της ασφάλειας μπορεί να εντοπιστεί και σε άλλες διατάξεις, όπως λχ. στο (προπαρατεθέν) άρθρο 3 ΕΣΔΑ που

¹³⁴ βλ. Tomasi κατά Γαλλίας (27-8-92) παρ. 115

¹³⁵ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

¹³⁶ βλ. απόφαση Archip κατά Ρουμανίας (27-9-11), παρ. 54-55 σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

¹³⁷ βλ. Καραμπέλη Χ., σε ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, επιμέλεια Κοτσαλής Γ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 118

ορίζει την προστασία έναντι των βασανιστηρίων και της εξευτελιστικής μεταχείρισης ή στο άρθρο 8 ΕΣΔΑ, το οποίο αφορά την προστασία της οικογενειακής ζωής. Συνεπώς, η προσβολή του εννόμου αγαθού της ασφαλείας υπόκειται σε ευρύτερη περιπτώσιολογία από την προσβολή της προσωπικής ελευθερίας. Παρ' όλα αυτά, ακόμη και η στέρηση της ελευθερίας μπορεί να υπερβεί το τυπικό παράδειγμα του εγκλεισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα ή της κράτησης σε κρατητήριο αστυνομικού τμήματος ή διεύθυνσης ασφαλείας. Έτσι, την έννοια της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας (και όχι του απλού περιορισμού της) λαμβάνει και ο συνεχής κατ' οίκον περιορισμός, καθώς ως χαρακτηριστικά αναφέρεται «*it is clear that house arrest for twenty-four hours a day is a deprivation of liberty*»¹³⁸.

2.2.- Η βασική αρχή του άρθρου 5 ΕΣΔΑ είναι ότι η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του εκάστοτε ατόμου κρίνεται νόμιμη μόνον εφόσον επιβάλλεται από ουσιαστική και διαδικαστική διάταξη κανόνα του εθνικού δικαίου, η οποία ωστόσο θα πρέπει να είναι σύστοιχη με την, διαφαινόμενη στα άρθρα 8-11 ΕΣΔΑ, αρχή της αναλογικότητας¹³⁹. Ακόμη, ο κανόνας δυνάμει του οποίου στερείται κάποιος την ελευθερία του πρέπει να είναι **προσβάσιμος, σαφής και προβλέψιμος**, καθώς τα εν λόγω χαρακτηριστικά διασφαλίζουν στις σχετικές δικονομικές διατάξεις την απαραίτητη «*ποιότητα*» νόμου¹⁴⁰. Άλλωστε, η ως άνω «*ποιότητα*» νόμου αποτελεί και το σημαντικότερο ίσως κριτήριο στη νομολογία του ΕΔΔΑ ως προς την κατάφαση της νομιμότητας της, ανά περίπτωση, στέρησης της ελευθερίας ή της αξιολόγησής της ως αυθαίρετης. Ενδεικτικά, στην απόφαση *S.D κατά Ελλάδος* (11-6-09)¹⁴¹, το ΕΔΔΑ δέχτηκε τα ακόλουθα:

«(...) Ο προσφεύγων, ως αιτών ασύλο, δεν μπορούσε να απελαθεί, και συνεπώς, ούτε να κρατηθεί για τον σκοπό αυτό χωρίς να υπάρχει παραγνώριση των εφαρμοστέων νομικών διατάξεων. Την πρώτη φορά που η αστυνομία αποφάσισε να τον θέσει υπό κράτηση, υπήρχε ήδη απόφαση του εισαγγελέα Αλεξανδρούπολης, η οποία διαπίστωνε ότι δεν ήταν επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και δεν υπήρχε κίνδυνος να διαφύγει. Τη δεύτερη φορά, προστέθηκε μία απόφαση του πλημμελειοδικείου βάσει της οποίας ο προσφεύγων δεν είχε παραβιάσει ούτε τις νομικές διατάξεις που αφορούν τους αλλοδαπούς ούτε τον ποινικό κώδικα. Επιπλέον, δεν μπορούσε να απομακρυνθεί διότι η απομάκρυνσή του είχε αναβληθεί λόγω της κατάθεσης αίτησης ασύλου η εξέταση της οποίας εκκρεμούσε. (...) Κάθε στέρηση της ελευθερίας να γίνεται «σύμφωνα με τη νόμιμη οδό», το άρθρο 5 § 1 επιβάλλει, καταρχήν, οποιαδήποτε σύλληψη ή κράτηση να έχει νόμιμη βάση στο εθνικό δίκαιο. Εν τούτοις, οι λέξεις αυτές δεν αποτελούν απλή αναφορά στο εθνικό δίκαιο. Αφορούν επίσης την ποιότητα του νόμου και απαιτούν να είναι αυτός συμβατός προς τον κανόνα της υπεροχής του δικαίου, μία έννοια που ενυπάρχει σε όλα τα άρθρα της Σύμβασης. Ποιότητα υπό αυτή την έννοια σημαίνει

¹³⁸ βλ. Harris, O' Boyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Second Edition, Oxford University Press, σελ. 124

¹³⁹ βλ. Καραμπέλη Χ., ως ανωτ., σελ. 120

¹⁴⁰ βλ. Καραμπέλη Χ., ως ανωτ., σελ. 120-121

¹⁴¹ βλ. ιστοσελίδα

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bda6bd12>

ότι ένας εθνικός νόμος που επιτρέπει τη στέρηση της ελευθερίας πρέπει να είναι επαρκώς προσβάσιμος και σαφής προκειμένου να αποφεύγεται κάθε κίνδυνος αυθαιρεσίας. (...)Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η κράτηση του προσφεύγοντος ενόψει της απέλασής του, όπως αυτή πραγματοποιήθηκε από τις 17 Μαΐου 2007 έως τις 16 Ιουλίου 2007, δεν ήταν «νόμιμη» με την έννοια του άρθρου 5 § 1 στ) της Σύμβασης».

2.3.-Σε μια εποχή κατά την οποία οι ανακριτικές και αστυνομικές αρχές και υπηρεσίες των ισχυρών κρατών νομιμοποιούν προσχηματικά τις μυστικές όσο και απάνθρωπες συχνά μεθόδους κράτησης και εξέτασης υπόπτων στον υποτιθέμενο «πόλεμο» κατά της παγκόσμιας τρομοκρατίας, οι εγγυήσεις που θέτει το άρθρο 5 ΕΣΔΑ μοιάζουν πιο επίκαιρες από ποτέ. Διότι, ως προέκυψε και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, δεν αρκεί η στέρηση της ελευθερίας να αντιστοιχεί τυπικά σε κάποια εθνική διάταξη νόμου αλλά απαιτείται να μην είναι *αυθαίρετη*. Υπό την έννοια αυτή, τα κράτη οφείλουν να τηρούν απαρεγκλίτως αρχεία με τα απαραίτητα στοιχεία για κάθε σύλληψη κράτηση στην οποία προβαίνουν οι αστυνομικές αρχές τους, όπως είναι ο ακριβής χρόνος της σύλληψης, ο λόγος της κράτησης, τα στοιχεία του κρατουμένου και ο τόπος κράτησης¹⁴².

2.4.-Στη συνέχεια της διάταξης του **άρθρου 5 ΕΣΔΑ** καταγράφονται οι περιπτώσεις κατά τις οποίες, η ως άνω στέρηση της ελευθερίας του ατόμου κρίνεται νόμιμη. Ειδικότερα, δε, η εμπίπτουσα, στο πλαίσιο της ποινικής προδικασίας, διάταξη είναι αυτή της *παρ. 1 περ. γ'*, κατά την οποία επιτρέπεται να στερηθεί κάποιος την ελευθερία του «*εάν συνελήφθη και κρατείται όπως οδηγηθεί ενώπιον της αρμοδίας δικαστικής αρχής εις την περίπτωση ενλόγου υπόνοιας ότι διέπραξε αδίκημα, ή υπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχή της ανάγκης όπως ούτος εμποδιστεί από το να διαπράξει αδίκημα ή δραπετεύσει μετά την διάπραξη τούτου*». Η ουσία της παρούσας διάταξης κείται στο ότι δεν αποκλείει, προφανώς, τη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου λόγω σύλληψης, απλώς την εξαρτά από συγκεκριμένα κριτήρια με στόχο τον περιορισμό άσκοπων ή αυθαίρετων κρατήσεων.

2.5.-Με βάση τη παραπάνω διατύπωση, τρία είναι τα αξιολογικά στοιχεία που θέτει η ΕΣΔΑ για το νόμιμο της κράτησης κάποιου δίχως αυτός να έχει καταδικαστεί για συγκεκριμένο αδίκημα. Το πρώτο είναι οι **εύλογες υπόνοιες** ως προς την διάπραξη αδικήματος, οι οποίες, κατ' αρχάς, δεν δείχνουν να ταυτίζονται με τις απαιτούμενες σοβαρές ενδείξεις ενοχής που απαιτεί το άρθρο 282 ΚΠοινΔ για την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Αυτή η διάσταση στην αξιολόγηση του απαιτούμενου, για την κατάφαση της αναγκαιότητας κράτησης, βαθμού υπονοιών καθίσταται έτι σαφέστερη αν αναλογιστούμε ότι κατά την κρατούσα άποψη στην ελληνική θεωρία, οι ενδείξεις που απαιτούνται για την προσωρινή κράτηση πρέπει να είναι ακόμη πιο ισχυρές και από τις *επαρκείς ενδείξεις* που απαιτεί ο νόμος για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο¹⁴³. Την διάσταση αυτή επιρρωνύει και η ρευστότητα την οποία

¹⁴² βλ. Καραμπέλη Χ., ως ανωτ., σελ. 122-123

¹⁴³ βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, 2^η έκδοση, 1998, σελ. 508

αποδίδει στην έννοια εύλογες υπόνοιες το ΕΔΔΑ, ως προέκυψε λχ. στην απόφαση *Erdagoz κατά Τουρκίας* (22-10-97) κατά την οποία έγινε δεκτό ότι¹⁴⁴:

«the fact that an applicant has not been charged or brought before a court does not necessarily mean that the purpose of his detention was not in accordance with Article 5 § 1 (c). The existence of such a purpose must be considered independently of its achievement and sub-paragraph (c) of Article 5 § 1 does not presuppose that the police should have obtained sufficient evidence to bring charges, either at the point of arrest or while the applicant was in custody», ήτοι (κατά πιστή μετάφραση):

«το γεγονός ότι εις βάρος του προσφεύγοντος (σ.σ. στο ΕΔΔΑ) δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη ή δεν παραπέμφθηκε σε δίκη δεν σημαίνει απαραίτητα ότι ο σκοπός της κράτησής του δεν ήταν σύμφωνος με το άρθρο 5 παρ. 1 περ. γ! της Σύμβασης. Η ύπαρξη ενός τέτοιου σκοπού πρέπει να αξιολογείται ανεξάρτητα από το τελικό αποτέλεσμα της κράτησης και η περ. γ! του άρθρου 5 παρ. 1 δεν προϋποθέτει ότι η αστυνομία θα έπρεπε να έχει συγκεντρώσει επαρκή στοιχεία για να αποδοθούν κατηγορίες, είτε κατά τη στιγμή της σύλληψης είτε όταν ο προσφεύγων τελούσε υπό κράτηση».

2.6.-Ως προς τις υπόλοιπες προϋποθέσεις για την επιβολή προσωρινής κράτησης, πάντως, υπάρχει μεγαλύτερη ομοιομορφία μεταξύ ΕΣΔΑ και ελληνικού ΚΠοινΔ. Αυτό εξάλλου σχετίζεται και με την επίδραση που έχει ασκήσει στην εγχώρια ποινική δικονομία η νομολογία του ΕΔΔΑ, ως έχει προαναφερθεί. Έτσι, και το ΕΔΔΑ (ως και ο εθνικός νομοθέτης) για την αναγκαιότητα της προσωρινής κράτησης αξιώνει σε δεύτερο στάδιο τον κίνδυνο φυγής του κατηγορουμένου ή (σε τρίτο στάδιο) την πιθανή υποτροπή του σε τέλεση νέων ανάλογων εγκλημάτων. Κατά το ΕΔΔΑ, το ενδεχόμενο φυγοδικίας του κατηγορουμένου κρίνεται από παράγοντες όπως η προσωπικότητα του υπόπτου/κατηγορουμένου και η κοινωνική και επαγγελματική του κατάσταση. Από την άλλη, αναφορικά με την επιβολή προσωρινής κράτησης ως μέσου αποτροπής της τέλεσης νέων αδικημάτων, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο εν λόγω στόχος δεν θα πρέπει να νομιμοποιεί μια γενικώς προληπτική πολιτική ως επαρκές κριτήριο για την κατάφαση της αναγκαιότητας του μέτρου αυτού, ούτε σημαίνει ότι κάθε κατηγορούμενος ο οποίος κρίνεται (κατά τρόπο αόριστο ή γενικόλογο συχνά) ως έχων ροπή προς το έγκλημα πρέπει απαρεγκλίτως να υφίσταται το μέτρο της προσωρινής κράτησης μέχρι την παραπομπή του σε δίκη¹⁴⁵. Υπό αυτή την έννοια, ο κίνδυνος για μελλοντικά αδικήματα θα πρέπει να εδράζεται σε συγκεκριμένες υπόνοιες, στοιχεία και υποθέσεις σχετικά με τον τόπο και το χρόνο τέλεσης ή τα πιθανά θύματα τους¹⁴⁶.

2.7.-Η συγκεκριμένη απαίτηση, ωστόσο, μοιάζει υπερβολική και μη ρεαλιστική κατά τη γνώμη μου, διότι ναι μεν είναι λάθος να αποδίδουμε **μόνο**

¹⁴⁴ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"erdagoz v Turkey\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\",\"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-58108\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{\)

¹⁴⁵ βλ. Σισιλιανό Λ-Α., ΕΣΔΑ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 152-153

¹⁴⁶ βλ. Σισιλιανό Λ-Α., ως ανωτ., σελ. 153

εγκληματοπροληπτικό χαρακτήρα στο θεσμό της προσωρινής κράτησης (έτσι ΣυμβΠλημΑΘ 9/2012, ΠοινΧρ 2012/117), ωστόσο το να αξιώνουμε την ύπαρξη ή την εύρεση εκ μέρους του ανακριτή ή της αστυνομίας στοιχείων περί του επόμενου θύματος του κατηγορουμένου ή του πότε και που σχεδιάζει να κάνει ο κατηγορούμενος το επόμενο έγκλημα ίσως φτάνει στο άλλο άκρο. Η προσωρινή κράτηση είναι ένα μέτρο δικονομικού μεν καταναγκασμού, ωστόσο εφάπτεται σε κάποιο βαθμό του δόγματος του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, υπό την έννοια ότι συχνά επέχει, κακώς είναι η αλήθεια, την θέση *πρώιμης ποινής* για τον κατηγορούμενο. Ως εκ τούτου οφείλει να αναδεικνύει τόσο την *προστατευτική, ως προς τα έννομα αγαθά, αποστολή* του ποινικού δικαίου¹⁴⁷, όσο και την *προληπτική λειτουργία της ποινής* ως προς την τέλεση νέων εγκλημάτων¹⁴⁸. Εξάλλου, υπάρχουν περιπτώσεις (δικαιολογημένης) επιβολής προσωρινής σε κατηγορούμενους οι οποίοι είναι συλληφθέντες επ' αυτοφώρω ή οι πράξεις τους είναι ομολογημένες ή τα στοιχεία περί της ενοχής τους είναι αυταπόδεικτα (π.χ. από κάμερα ασφαλείας, από πολλαπλές μαρτυρίες κτλ). Ας σκεφτούμε για παράδειγμα έναν κατά συρροή βιαστή αναγνωρισμένο από τα θύματά του. Σε αυτή την περίπτωση θεωρώ πως δεν χωρούν ενστάσεις περί αδικαιολόγητης προσβολής του δικαιώματος στην προσωπική ελευθερία επειδή η προσωρινή του κράτηση είχε ως μόνο έρεισμα την αποτροπή νέων αντίστοιχων εγκλημάτων, χωρίς να έχουν γνώση οι ανακριτικές ή η αστυνομικές αρχές του πότε θα διαπράξει απόπειρα του επόμενου βιασμού, ή σε ποια περιοχή θα δράσει. Από την άλλη όμως, τα παραπάνω δεν αναιρούν ότι καθημερινώς εκδίδονται σωρηδόν εντάλματα προσωρινής κράτησης τα οποία υπερβαίνουν αναντίρρητα την απαιτούμενη αρχή της αναγκαιότητας για την επιβολή του εν λόγω μέτρου.

2.8.-Εκτός από τα παραπάνω κατά μεγάλο βαθμό κοινά, μεταξύ εγχώριας ποινικής δικονομίας και νομολογίας ΕΔΔΑ, κριτήρια, έχει γίνει κατά καιρούς δεκτός από το Δικαστήριο του Στρασβούργου και ένας ακόμη λόγος ο οποίος στη χώρα μας δεν αποτελεί *causa arresti* και είναι ο κίνδυνος της συγκάλυψης ή καταστροφής των στοιχείων από τον κατηγορούμενο (*collusion*-συμπαιχνία). Ειδικότερα, στην απόφαση W κατά Ελβετίας¹⁴⁹ το ΕΔΔΑ έκρινε ως νόμιμη μη παραβιάζουσα το άρθρο 5 παρ. 1 περ. γ! ΕΣΔΑ την παρατεταμένη κράτηση του προσφεύγοντος καθώς έκρινε βάσιμο το επιχείρημα της Ελβετικής Κυβέρνησης σχετικά με την προσωπικότητα του προσφεύγοντος, του οποίου η συμπεριφορά και πριν και μετά την σύλληψη αντανάκλασε την πρόθεσή του να αποκρύπτει συστηματικά όλα τα στοιχεία σχετικά με την ενοχή του, νοθεύοντας ή κλείνοντας λ.χ. τραπεζικούς λογαριασμούς ή κατά το αυθεντικό κείμενο «*on the personality of the applicant, whose behaviour both before and after his arrest reflected his intention of systematically deleting all evidence of liability, for example by falsifying or destroying accounts*».-

¹⁴⁷ βλ. Παπανεοφύτου Α., Ποινικό δίκαιο, Κράτος και τεχνολογικοί κίνδυνοι, Σάκκουλας, 2007, Τόμος Α, σελ. 230

¹⁴⁸ βλ. Μανωλεδάκη Ι-Παρασκευόπουλο Ν, Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Σάκκουλας, 1999, σελ. 182

¹⁴⁹ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["w v switzerland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57817"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

2.9.-Τέλος, όσον αφορά την εξακολούθηση και την παράταση της προσωρινής κράτησης, τόσο το ΕΔΔΑ όσο και η εγχώρια ποινική δικονομία δέχονται ότι η εύλογη (ΕΣΔΑ) ή σοβαρή (ΚΠοινΔ) υπόνοια για την τέλεση ενός εγκλήματος, αρκεί για την επιβολή όχι όμως απαραίτητα και για την συνέχιση της προσωρινής κράτησης¹⁵⁰. Πράγματι, εκτός του ότι πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπόψη ότι η προσωρινή κράτηση, ως το επαχθέστερο των δικονομικών μέτρων, επιβάλλεται πάντα **δυνητικά**, η παρατεταμένη συνέχισή της συχνά δεν κρίνεται απαραίτητη, είτε διότι με το πέρασμα του χρόνου αποδυναμώνονται τα ευρήματα της προδικασίας, είτε επειδή διαπιστώνεται ότι η, μέχρι την πρώτη λχ. κρίση του δικαστικού συμβουλίου (στο εξάμηνο) διάρκεια της προσωρινής κράτησης κρίθηκε ικανή για να αποτρέψει τον κατηγορούμενο από την φυγοδικία ή την τέλεση νέων αδικημάτων¹⁵¹.

3. Το δικαίωμα ενημέρωσης του συλληφθέντος περί των λόγων συλλήψεώς του (άρθρο 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ)

3.1.-Το δικαίωμα ενημέρωσης του συλληφθέντος σχετικά με τους λόγους για τους οποίους τελεί υπό κράτηση αποτελεί, ως και τα παραπάνω δικαιώματα, θεμελιώδη παράγοντα του υπερεθνικού εγγυητικού πλαισίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και ειδικότερα του συλληφθέντος, το οποίο θεσπίστηκε με την ΕΣΔΑ¹⁵². Η σημασία του εν λόγω δικαιώματος, άλλωστε, είναι τεράστια καθώς η πληροφόρηση του συλληφθέντος κρίνεται εξ ορισμού απαραίτητη για την άσκηση και των υπόλοιπων δικαιωμάτων τα οποία ορίζονται στο άρθρο 5 ΕΣΔΑ¹⁵³. Ο σκοπός της διάταξης κρίνεται ως διφυής, αναλυόμενος σε δύο επίπεδα¹⁵⁴: αφενός στην εξασφάλιση της πληροφόρησης του συλληφθέντος, υπό σαφή, ορισμένο και βέβαιο τρόπο, των λόγων για τους οποίους συνελήφθη, και αφετέρου στην παροχή της απαραίτητης προστασίας του από τυχόν, νομικά, αδικαιολόγητες προσβολές της ελευθερίας τους. Η σχετική ενημέρωση του συλληφθέντος πρέπει να γίνεται άμεσα (*«promptly»*, *«dans le plus court delai»*), ενώ σύμφωνα με τη διασταλτική ερμηνεία της διάταξης, η οποία προτιμάται λόγω της φράσης *«κάθε σύλληψη»* του νομοθέτη, το εύρος εφαρμογής των εν λόγω διάταξης δεν αφορά αποκλειστικά τις συλλήψεις για ποινικά αδικήματα, αντιθέτως εκτείνεται και σε περιπτώσεις που η στέρηση της ελευθερίας αφορά διοικητικό μέτρο¹⁵⁵, κάτι το οποίο έχει διευκρινίσει και το ΕΔΔΑ, σύμφωνα με τη νομολογία του οποίου η διάταξη εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση στέρησης της

¹⁵⁰ βλ. Καραμπέλη Χ., ως ανωτ., σελ. 144

¹⁵¹ βλ. *ΣυμβΠλημΘεσ. 310/2010*, ΠοινΔικ 2010/687

¹⁵² βλ. *Κατσογιάννου Μ.*, Το δικαίωμα ενημέρωσης του συλληφθέντος περί των λόγων συλλήψεώς του κατά το άρθρο 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ. Διάλογος του ελληνικού ποινικού δικονομικού δικαίου με την «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη δικαιωμάτων του ανθρώπου», ΠοινΔικ, τευχ. 3/2013, σελ. 276

¹⁵³ βλ. *Κατσογιάννου Μ.*, σε *Κοτσαλή Α.*, ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, 2014, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, σελ. 275

¹⁵⁴ βλ. *Κατσογιάννου Μ.*, ως ανωτ., σελ: 275, 276

¹⁵⁵ βλ. *Κατσογιάννου Μ.*, ως ανωτ., σελ: 276, 277

ελευθερίας¹⁵⁶, όπως π.χ. κράτηση αλλοδαπού αιτούντα άσυλο, εκκρεμής διοικητική διαδικασία απελάσεως κτλ. Μόλις που πρέπει, δε, να σημειωθεί πως το δικαίωμα του συλληφθέντος σε σαφή ενημέρωση του λόγου για τον οποίου κρατείται, αποτελεί έκφανση τόσο του δικαιώματος ακροάσεώς του όσο και προϋπόθεση της αρχής της ισότητας των όπλων¹⁵⁷, διότι όπως η κατηγορούσα αρχή έχει γνώση όλων των στοιχείων στα οποία βάσισε τις ενδείξεις ποινικής ευθύνης του συλληφθέντος για το εκάστοτε αποδιδόμενο αδίκημα, αντιστοίχως πρέπει και ο τελευταίος να γνωρίζει άμεσα τί ακριβώς του αποδίδεται για να είναι σε θέση να αντικρούσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις όποιες κατηγορίες.

3.2.-Εξάλλου, η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι η προϋπόθεση για να λάβει πρακτική υπόσταση η διάταξη της παρ. 4 του αυτού άρθρου (*δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου σε περίπτωση παράνομου συλλήψεως*). Ήτοι, εφόσον το ΕΔΔΑ κρίνει ότι έχει υπάρξει παραβίαση της παρ. 4, δεν αντιμετωπίζει ξεχωριστά το θέμα του παράνομου ή όχι της συλλήψεως (υπό την έννοια ότι παρέλκει η εξέταση της προσφυγής και ως προς την παρ. 2), διότι οι δύο ως άνω παράγραφοι του άρθρου συνθέτουν ενιαίο πλέγμα προστασίας του συλληφθέντος¹⁵⁸. Πράγματι, στην υπόθεση *Maumundi κατά Ελλάδος* (31-7-2012) το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε επί του ζητήματος ως εξής (σκέψη υπ. αριθμ. 92)¹⁵⁹:

«Au vu de ce qui précède, et compte tenu des conclusions de la Cour lors de l'examen de l'exception préliminaire soulevé par le Gouvernement au titre de l'article 5 (paragraphes 82-83 ci-dessus), la Cour considère qu'il y a eu violation de l'article 5 § 4 de la Convention. Au vu de cette conclusion, elle n'estime pas nécessaire d'examiner le second grief présenté sous l'angle du paragraphe 2 de l'article 5.»

Κατά πιστή μετάφραση του τονισμένου με **έμφαση** κειμένου «(...)το Δικαστήριο εκτιμά ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ. Με βάση το συμπέρασμα αυτό δεν θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει την δεύτερη αιτίαση που στηρίζεται στο πλαίσιο της παρ. 2 του άρθρου 5». Παρά ταύτα, έχει εκφραστεί από την ΕΕΔΑ και η αντίθετη άποψη ότι η διάταξη του άρθρου 5 θεσπίζει αυτοτελές δικαίωμα, εκπορευόμενο από την αρχή της εμπιστοσύνης του συλληφθέντος απέναντι στην κρατική εξουσία¹⁶⁰.

3.3.-Περαιτέρω, διάκριση πρέπει να γίνει και σε ό, τι αφορά τον φορέα του δικαιώματος του άρθρου 5 παρ. 2 από τον αντίστοιχο του άρθρου 6 παρ. 3 ΕΣΔΑ (βλ. και παρακάτω, υπό ενοτ. II). Ειδικότερα, με βάση τη φράση «κάθε συλληφθέν

¹⁵⁶ Βλ. ΕΔΔΑ: Van der Leer κατά Ολλανδίας, 21-2-90, παρ. 27-28, ως παραπέμπεται από Μπολάνη Λ-Μ., σε Σισιλιάνο Λ-Α., ΕΣΔΑ –Ερμηνεία κατ' άρθρο, σελ. 164

¹⁵⁷ βλ. Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ: 275

¹⁵⁸ βλ. ΕΔΔΑ: Μαχμούντι κ.α. κατά Ελλάδος, όπως παραπέμπεται από Μπολάνη Λ-Μ., σε Σισιλιάνο Λ-Α., ΕΣΔΑ –Ερμηνεία κατ' άρθρο, σελ. 164

¹⁵⁹ βλ. από Επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["mahmundi"\],"article":\["5"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁶⁰ βλ. Κατσογιάννου Μ., σε Κοτσαλή Λ., ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, 2014, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη, σελ. 280

πρόσωπο» στη διάταξη της παρ. 2, κρίνεται ως ότι αποδέκτης του δικαιώματος ενημέρωσης του άρθρου 5 ΕΣΔΑ είναι και ο συλληφθείς, εις βάρος του οποίου υπάρχουν έστω και απλές υπόνοιες για την τέλεση αδικήματος, οι οποίες δεν επαρκούν ακόμη (στο στάδιο αυτό) για την στοιχειοθέτηση επίσημης κατηγορίας στο πρόσωπο του¹⁶¹, ήτοι ο ύποπτος. Πρακτικά, στα πλαίσια της εγχώριας έννομης τάξης, η εν λόγω διάταξη δείχνει να αφορά τον προσαχθέντα και μετέπειτα συλληφθέντα κατά τη διαδικασία της αστυνομικής (αυτεπάγγελτης) προανάκρισης κατόπιν αυτόφωρης σύλληψής του, η οποία διενεργείται και χωρίς εισαγγελικό ένταλμα, η δε απόδοση ή όχι των ανάλογων κατηγοριών από τον Εισαγγελέα (και άρα η κίνηση της ποινικής δίωξης) έπεται. Αντιθέτως, φορέας του δικαιώματος του άρθρου 6 παρ. 3 ΕΣΔΑ είναι ο κατηγορούμενος, ήτοι ο κρατούμενος εις βάρος του οποίου έχουν ήδη αποδοθεί επίσημες κατηγορίες, είτε δια του εντάλματος σύλληψης, είτε προφορικός. Γι' αυτό, εξάλλου, υποστηρίζεται¹⁶² ότι η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 αναγάγει την ενημέρωση του κρατουμένου σε λεπτομερέστερη και πιο εξειδικευμένη, ως προς τους λόγους σύλληψης και κράτησής του, ως εγγυητική προϋπόθεση του γενικότερου δικαιώματός σου σε δίκαιη δίκη.

3.4.-Ενδιαφέρον παρουσιάζει η νομολογία του ΕΔΔΑ ως προς το πότε όντως παραβιάζεται το δικαίωμα ενημερώσεως του άρθρου 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, στην απόφαση *Κορτέσης κατά Ελλάδας* (12-6-2012)¹⁶³, κρίθηκε ότι παραβιάστηκε το σχετικό δικαίωμα του προσφεύγοντος καθώς πληροφορήθηκε το λόγο της σύλληψής του μετά την πάροδο 29 ωρών, το ίδιο, δε, κρίθηκε και στις αποφάσεις *Lutsenko κατά Ουκρανίας* και *Zuyef κατά Ρωσίας*¹⁶⁴, αφορώσες περιπτώσεις κατά τις οποίες οι προσφεύγοντες είχαν ενημερωθεί για τους λόγους της σύλληψής τους μετά την πάροδο 20 και 14 ωρών αντιστοίχως. Αντιθέτως, στην απόφαση *Ο' Hara κατά Ην. Βασιλείου*¹⁶⁵ (16-10-01) η πληροφόρηση του προσφεύγοντος περί των λόγων της σύλληψής του, μετά από 6 ώρες, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι απαιτήσεις του άρθρου 5 παρ. 2 ικανοποιήθηκαν. Εξάλλου, στην απόφαση *Galliani κατά Ρουμανίας*¹⁶⁶ (10-6-08), κρίθηκε ότι η μη παροχή διερμηνέα στην προσφεύγουσα κατά την ανάκριση δεν της στέρησε το δικαίωμα ενημερώσεως διότι αποδείχτηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ότι κατανοούσε σχετικά εύκολα τη γλώσσα, ακόμη και αν δεν ήταν η μητρική της.

3.5.-Η σχέση του άρθρου 5 παρ. 2 με το άρθρο 6 παρ. 3 ΕΣΔΑ, καταδεικνύει ότι η ΕΣΔΑ συντάχθηκε υπό το πνεύμα **αναγνώρισης ανάλογων δικαιωμάτων** (έστω των βασικών) **ανάμεσα στον συλληφθέντα υπό το καθεστώς απλών υπονοιών και τον**

¹⁶¹ βλ. Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 280, 281

¹⁶² βλ. Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 281

¹⁶³ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["kortesis"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-111470"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁶⁴ ως παραπέμπονται από Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 290

¹⁶⁵ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["O' Hara"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59721"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁶⁶ βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["galliani"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-86863"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

κατηγορούμενο. Η εν λόγω πρόθεση εξασφάλισης εγγυητικής ισοδυναμίας των δύο σταδίων ποινικής προδικασίας¹⁶⁷ (ήτοι αυτόφωρη προανάκριση και κύρια ανάκριση ή τακτική προανάκριση) αποκτά ιδιαίτερη σημασία κατά τη συσχέτιση της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ με τις διατάξεις του ΚΠοινΔ που έχουν διαμορφωθεί υπό την επίδρασή της. Κρίσιμο, δε, στοιχείο για την ορθή ερμηνεία της επιρροής της υπό κρίση διάταξης της ΕΣΔΑ σε σχετικές, με το περιεχόμενό της, ελληνικές διατάξεις, είναι η διάκριση μεταξύ αυτόφωρης συλλήψεως και συλλήψεως κατόπιν εντάλματος, είτε από τον ανακριτή, είτε από τον εισαγγελέα. Ως εκ τούτου, η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως γενεσιουργός αιτία της νεότερης διαμόρφωσης του άρθρου 105 ΚΠοινΔ, το οποίο ορίζει ότι η αστυνομική προανάκριση διεξάγεται κατά την απαίτηση του άρθρου 273 ΚΠοινΔ, η παρ. 2 του οποίου ορίζει ότι *«αφού εξακριβωθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου (...) εκείνος που ενεργεί την εξέτασή του εκθέτει με πληρότητα και σαφήνεια την πράξη για την οποία κατηγορείται»*.

4. Δικαίωμα του συλληφθέντος ή του κρατούμενου να παραπεμφθεί σύντομα ενώπιον δικαστικού λειτουργού και να δικαστεί εντός λογικής προθεσμίας (αρ. 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ)

4.1.- Η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται αποκλειστικά για τα άτομα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρ. 1 εδ. γ! του αυτού άρθρου, ήτοι όσους συλλαμβάνονται ή κρατούνται λόγω ευλόγων υπονοιών ότι διέπραξαν κάποιο αδίκημα (βλ. παραπάνω, υπό ενότητα 2 παρόντος κεφαλαίου), στόχος της, δε, είναι τόσο η άμεση παραπομπή ενός επ' αυτοφώρω συλληφθέντος ενώπιον του δικαστηρίου, προκειμένου να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη η κράτησή του (περίπτωση πλημμελήματος), όσο και η δυνατότητα αποφυλάκισης ενός προσωρινώς κρατούμενου ενόσω εκκρεμεί η δίκη του και η εξεύρεση εναλλακτικών τρόπων εξασφάλισης της παρουσίας του στη δίκη του. Η δεύτερη περίπτωση, κατά τον ελληνικό κώδικα ποινικής δικονομίας αυτό, προβλέπεται μέσω της αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης δια περιοριστικών όρων, απόφαση την οποία δύναται ο ανακριτής να λάβει και αυτεπαγγέλτως (άρθρο 286 παρ. 1 ΚΠοινΔ). Κατά την έννοια αυτή, η εγχώρια διάταξη ομοιάζει με την εν λόγω διάταξη της ΕΣΔΑ, κατά την οποία ο έλεγχος πρέπει να γίνεται αυτεπαγγέλτως, ενώ αντιθέτως, στην παρ. 4 του άρθρου 5 ΕΣΔΑ, η απόλυση ή η συνέχιση της προσωρινής κράτησης κρίνεται κατόπιν *προσφυγής* του προσωρινώς κρατούμενου¹⁶⁸. Στην ουσία, στόχος της διάταξης είναι η δημιουργία ενός πρώτου σταδίου ελέγχου του χαρακτήρα της προσωρινής κράτησης του εκάστοτε κατηγορουμένου ως αυθαιρέτου και περιττού ή αναγκαίου και δικαιολογημένου, πριν το δεύτερο στάδιο προστασίας του, ήτοι την ασκηθησομένη προσφυγή του.-

4.2.- Περιπτώσεις κατά τις οποίες το ΕΔΔΑ κρίνει ότι υπάρχει παραβίαση της εν λόγω διάταξης είναι λχ. η μεγάλη χρονική διάρκεια της προσωρινής κράτησης κατηγορουμένου όταν στηρίζεται μόνο στις ενδείξεις ενοχής του για το αποδιδόμενο

¹⁶⁷ βλ. Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 281

¹⁶⁸ βλ Μπολάνη Λ-Μ., σε Σισιλιάνο Λ-Α., ΕΣΔΑ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 166

αδίκημα, ενώ η αιτιολογία του δικαστικού συμβουλίου περί της αυξημένης πιθανότητας φυγής του διατυπώνεται γενικόλογα¹⁶⁹, οι συλληφθέντες να κρατούνται 4 μέρες χωρίς να οδηγηθούν στο αυτόφωρο δικαστήριο¹⁷⁰ κτλ.

4.3.- Το δεύτερο σκέλος της παρ. 3 του άρθρου 5 ουσιαστικά φαίνεται να ορίζει ότι η προσωρινή κράτηση κάποιου μέχρι την εκδίκαση της κατηγορίας που του αποδίδεται επιτρέπεται εφόσον η ως άνω δίκη διεξαχθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος (*reasonable time* ως ορίζεται από το ΕΔΔΑ)¹⁷¹, ωστόσο το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι αυτό δεν σημαίνει πως οι εθνικές δικαστικές αρχές έχουν την ευχέρεια να επιλέξουν ελεύθερα μεταξύ μιας συνεχιζόμενης προσωρινής κράτησης εφόσον η δίκη κρίνεται ότι θα διεξαχθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα και στην αντικατάσταση της με την προσωρινή αποφυλάκιση του κατηγορουμένου υπό περιοριστικούς όρους¹⁷². Έτσι έκρινε το ΕΔΔΑ στην απόφαση *Neumeister κατά Αυστρίας* (27-6-68)¹⁷³, προσθέτοντας ότι μέχρι την (ενδεχόμενη) καταδίκη του ο κατηγορούμενος πρέπει να θεωρείται αθώος και κατά συνέπεια μόλις πάψει να είναι εύλογος ο χρόνος κράτησης πρέπει αυτός να απολύεται πάραυτα. Το κριτήριο που αφήνει το ΕΔΔΑ στις εθνικές αρχές, προκειμένου να κρίνουν εάν ο χρόνος κράτησης είναι εύλογος ή όχι, συνίσταται στην έννοια της προστασίας ή μη του δημοσίου συμφέροντος από την προσωρινή κράτηση. Συνεπώς, ως προς την αναγκαιότητα και την διάρκεια της προσωρινής κράτησης, το ΕΔΔΑ διαμόρφωσε με την απόφαση αυτή την εξής αξιολογική ιεράρχηση. Το υπέρτερο προστατευτέο έννομο αγαθό, ακόμη και όταν ο φορέας του υπέχει την ιδιότητα του κατηγορουμένου, είναι η προσωπική του ελευθερία. Το δικαίωμα του στην προσωπική ελευθερία κρίνεται υπέρτερο από τις ενδείξεις ενοχής του πριν την καταδίκη του (τεκμήριο αθωότητας) αλλά και από την πιθανότητα που ενυπάρχει για ενδεχόμενη φυγή του. Κατά συνέπεια, κάθε φορά που κρίνεται η παράταση της προσωρινής κράτησης ενός κατηγορουμένου από το αρμόδιο δικαστικό όργανο (π.χ. στη χώρα μας το συμβούλιο πλημ/κων), η απόφαση του δεν λαμβάνεται στη βάση συν-αξιολόγησης δύο ισάξιων αντικρουόμενων

¹⁶⁹ βλ. απόφαση *Jablonski κατά Πολωνίας*, 21-12-2000, παρ. 82-83 σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["jablonski v poland"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-59096"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁷⁰ βλ. απόφαση *Brogan και άλλοι κατά του Ην. Βασιλείου*, ως άνωτ., [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["brogan and others"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57450"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁷¹ βλ. *Μπολάνη Λ-Μ*, ως άνωτ., σελ. 169

¹⁷² βλ. *Μπολάνη Λ-Μ*, ως άνωτ.,

¹⁷³ κατά το πρωτότυπο κείμενο της απόφασης το ΕΔΔΑ αναφέρει τα εξής «*The reasonableness of the time spent by an accused person in detention up to the beginning of the trial must be assessed in relation to the very fact of his detention. Until conviction, he must be presumed innocent, and the purpose of the provision under consideration is essentially to require his provisional release once his continuing detention ceases to be reasonable. The Court is likewise of the opinion that, in determining in a given case whether or not the detention of an accused person exceeds a reasonable limit, it is for the national judicial authorities to seek all the facts arguing for or against the existence of a genuine requirement of public interest justifying a departure from the rule of respect for individual liberty*», βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57544#{"itemid":\["001-57544"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57544#{)

κριτηρίων, αλλά ακόμη και αν υπάρχουν πιθανότητες φυγής ακόμη και αν οι ενδείξεις περί της ενοχής του είναι ισχυρές, η προσωρινή κράτηση του πρέπει να αντικαθίσταται από επιεικέστερους όρους μέχρι την παραπομπή του σε δίκη. Η μόνη συνθήκη που επιτρέπει, κατά το ΕΔΔΑ την παράταση της προσωρινής κράτησης είναι εάν αυτό απαιτείται για τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, έννοια ωστόσο που είναι αρκετά αόριστη.-

5. Το δικαίωμα προσφυγής κατά της νομιμότητας της κράτησης και το δικαίωμα αποζημίωσης σε περίπτωση παράνομης κράτησης (άρθρο 5 παρ. 4 και 5 ΕΣΔΑ)

5.1.-Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ «Κάθε πρόσωπο στερούμενο της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίσει εντός βραχείας προθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξει την απόλυσή του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως». Η διάταξη αυτή ουσιαστικά προσδίδει την αναγκαία δικονομική διάσταση στο παραπάνω δικαίωμα του κατηγορουμένου στην προσωπική ασφάλεια και ελευθερία. Αποτελεί, δε, κατά κάποιο τρόπο το «δικαίωμα» στο δικαίωμα. Ουσιαστικά, η παρούσα διάταξη εξασφαλίζει στον προσφεύγοντα τη δυνατότητα να υποβάλει σε διττό έλεγχο τη νομιμότητα της κράτησής του, ήτοι όχι μόνο υπό τις προϋποθέσεις του εθνικού δικαίου αλλά και υπό αυτές της ΕΣΔΑ¹⁷⁴. Υπό τον όρο «δικαστήριο» στη διατύπωση της διάταξης προδήλως εννοείται κάθε αρμόδιο δικαστικό όργανο το οποίο είναι επιφορτισμένο με την κρισιολόγηση περί της επιβολής ή της παράτασης της προσωρινής κράτησης.-

5.2.-Χαρακτηριστικό παράδειγμα δυνατότητας προσφυγής κατά το άρθρο 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ είναι όταν η απόφαση περί της παράτασης ή όχι της προσωρινής κράτησης **δεν επιδέχεται ένδικο μέσο**, κατά τη γνώμη του προσφεύγοντος, δε, παραβιάζει τα, από το άρθρο 5 παρ. 1, δικαιώματά του (βλ. απόφαση Γιοσάκης κατά Ελλάδα, 12-2-09, όπου το δικαστικό συμβούλιο απέρριψε την προσφυγή του για αυτοπρόσωπη εμφάνισή του και εν συνεχεία εξέδωσε αμετάκλητο βούλευμα περί διατήρησης της προσωρινής κράτησης του)¹⁷⁵. Ομοίως, δικαίωμα παραδεκτής προσφυγής κατά την ως άνω διάταξη της ΕΣΔΑ είχε και ο προσωρινώς κρατούμενος ο οποίος προέβαλε τον ισχυρισμό ότι το χρονικό διάστημα 22 ημερών που μεσολάβησε μεταξύ της αίτησης του για αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης σε βάρος του και του βουλεύματος του συμβουλίου το οποίο απεφάνθη επ' αυτής, δεν ανταποκρίνεται στην «βραχεία προθεσμία» την οποία τάσσει ως προϋπόθεση το άρθρο 5 παρ. 4 για την νομιμότητα της έκδοσης απόφασης από το αρμόδιο, για την εξέταση τέτοιας αίτησης, δικαστικό όργανο¹⁷⁶.-

5.3.-Εντούτοις, το ερώτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο μπορεί να εφαρμοστεί η παρ. 4 στην περίπτωση της κράτησης υπό την παρ. 1 εδ. γ! (εάν, δηλαδή, κάποιος

¹⁷⁴ Βλ. Μπολάνη Α-Μ, ως ανωτ., σελ. 178

¹⁷⁵ βλ. εκτενή αναφορά στην απόφαση από Καραμπέλη Χ., ως ανωτ., σελ. 309 επ.,

¹⁷⁶ βλ. υπόθεση Τσιτσιρίγκος κατά Ελλάδα (17-1-2012) στην επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"itemid":\["001-108613"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

συνελήφθη και κρατείται για να οδηγηθεί ενώπιον της αρμοδίας δικαστικής αρχής σε περίπτωση εύλογης υπόνοιας ότι διέπραξε αδίκημα), δεδομένου ότι ούτως ή άλλως, ως προκύπτει και από την διατύπωση της διάταξης, θα οδηγηθεί στον εισαγγελέα (και τον ανακριτή εάν πρόκειται για κακουργηματική κατηγορία)¹⁷⁷. Εν προκειμένω, υποστηρίζεται ότι ο έλεγχος περί της νομιμότητας της απόφασης η οποία διατάσσει, το πρώτον, τη στέρηση της ελευθερίας (λχ. το ένταλμα προσωρινής κράτησης του ανακριτή), είναι ήδη ενσωματωμένος στην αυτή απόφαση, συνεπώς περιττεύει σε αυτό το στάδιο η εκ νέου απόφαση για το ίδιο ζήτημα¹⁷⁸. Ωστόσο, κατά την απόφαση De Jong, Baljet και Van der Brink κατά Ολλανδίας (22-5-84)¹⁷⁹, το ΕΔΔΑ απεφάνθη ότι οι εγγυήσεις του άρθρου 5 παρ. 4 δεν κρίνονται ίδιες με αυτές της παραγράφου 3, κατά συνέπεια δεν υπάρχει λόγος να μην απαιτούνται σωρευτικά και οι δύο. Έτσι, σε άλλη υπόθεση¹⁸⁰, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παρά την επικείμενη παραπομπή του προσφεύγοντος ενώπιον δικαστικής αρχής η οποία θα έκρινε επί της διατήρησης ή όχι της προσωρινής κράτησής του, δυνάμει του άρθρου 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ, θα έπρεπε ωστόσο να εξεταστεί το εάν και κατά πόσο ο ίδιος είχε (σωρευτικώς) και τη δυνατότητα προσφυγής, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, για την κρισιολόγηση του νομίμου ή μη της συνεχιζόμενης κράτησής του.

5.4.- Η σχέση μεταξύ των δύο εν λόγω διατάξεων και κατ' επέκταση το ενδεχόμενο σωρευτικής επίκλησης, εκ μέρους του συλληθέντος ή του προσωρινώς κρατούμενου, και των δύο διατάξεων, προκειμένου να οδηγηθεί συντόμως στη δικαστική αρχή η οποία θα αποφανθεί για την τύχη της προσωπικής του ελευθερίας μέχρι την απόφαση του δικαστηρίου επί της κατηγορίας που του αποδίδεται, θα μπορούσε να αποδοθεί ως εξής: είτε αναφερόμαστε σε κρατούμενο άμα τη συλλήψει του, είτε σε προσωρινώς κρατούμενο βάσει διάταξης ανακριτή (τα παραδείγματα δίδονται κατά τον ελληνικό ΚΠοινΔ), οι αρχές έχουν την υποχρέωση να τον παραπέμψουν ενώπιον του δικαστικού οργάνου το οποίο θα αποφασίσει την απόλυσή του ή την διατήρηση της κράτησής του. Πράγματι, δε, ως αποφαίνεται και το ΕΔΔΑ, η μια διάταξη δεν αποκλείει την εφαρμογή της άλλης, διότι όσον αφορά την παραπομπή του κρατούμενου ενώπιον του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού με βάση το άρθρο 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ, η προστασία της ταχύτητας με την οποία πρέπει αυτή να πραγματοποιείται είναι αποτέλεσμα αυτεπάγγελτου εθνικού δικαστικού ελέγχου, ο οποίος δεν εξαρτάται από προηγηθείσα άσκηση σχετικής αίτησης ή προσφυγής από τον κρατούμενο. Οι εθνικές δικαστικές

¹⁷⁷ βλ. Μπολάνη Α-Μ., ως ανωτ., σελ. 175-176

¹⁷⁸ βλ. Μπολάνη Α-Μ., ως ανωτ., σελ. 175-176

¹⁷⁹ βλ. Το πρωτότυπο κείμενο της απόφασης, κατά το οποίο «*However, the guarantee assured by paragraph 4 (art. 5-4) is of a different order from, and additional to, that provided by paragraph 3 (art. 5-3). The Court itself has on several previous occasions examined whether the same set of facts gave rise to a breach of both paragraphs 3 and 4 of Article 5 (art. 5-3, art. 5-4), without ever suggesting that the safeguards provided might not apply concurrently (see the Neumeister judgment of 27 June 1968, Series A no. 8, pp. 36-41 and 43-44, paras. 3-15 and 22-25; the Matznetter judgment of 10 November 1969, Series A no. 9, pp. 31-35, paras. 2-13; the above-mentioned Ireland v. the United Kingdom judgment, Series A no. 25, pp. 75-77, paras. 199-200). The Court sees no reason in the present case not to apply these two paragraphs concurrently*», σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57466#{"itemid":\["001-57466"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57466#{)

¹⁸⁰ βλ. *Bezicheri κατά Ιταλίας* (25-10-89), βλ επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57439#{"itemid":\["001-57439"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57439#{)

αρχές οφείλουν, με άλλα λόγια, κάθε στέρηση της ελευθερίας στην προδικασία να την ερμηνεύουν και να την εφαρμόζουν με βάση την παραπάνω διάταξη της ΕΣΔΑ. Από την άλλη, η ύπαρξη αυτής της διάταξης δίνει τη δυνατότητα προσφυγής του κρατουμένου στο ΕΔΔΑ σε περίπτωση κατά την οποία το εθνικό ποινικοοικονομικό σύστημα δεν προβλέπει στις διατάξεις του τον ως άνω αυτεπάγγελτο έλεγχο, οι αστυνομικές ή οι δικαστικές αρχές δεν εφαρμόζουν την εν λόγω αρχή της ΕΣΔΑ και ο ίδιος παραπονείται ότι η κράτησή του υπερβαίνει τα νόμιμα όρια και την εύλογη διάρκεια. Στην εγχώρια ποινική διαδικασία, **η ανά εξάμηνο αυτεπάγγελτη εξέταση της προσωρινής κράτησης από το δικαστικό συμβούλιο** (άρθρο 287 παρ. 1 ΚΠοινΔ), προκειμένου να κριθεί εάν είναι αναγκαίο να διατηρηθεί ή να αρθεί, αποτελεί διαδικαστική πράξη η οποία φαίνεται να δομείται πάνω στον αυτόματο έλεγχο που επιτάσσει η παρ. 3 του άρθρου 5 ΕΣΔΑ.-

5.5.-Αντιθέτως, η απόφαση περί της νομιμότητας της κράτησης με βάση τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 4 ΕΣΔΑ έχει ως προϋπόθεση την προσφυγή του κρατουμένου, άλλως τεκμαίρεται ότι δεν έχει παραβιαστεί το δικαίωμα στην προσωπική του ελευθερία. Το δικαίωμα προσφυγής, με βάση την παρ. 4, εξάλλου, παρέχεται στον κρατούμενο ελλείψει ή εξάντλησης δικαιώματος άσκησης άλλης αίτησης απευθυνόμενης σε εθνικό δικαστικό όργανο. Με βάση τα παραπάνω, η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 παρέχει ευρύτερη προστασία, υπό την έννοια ότι υπάρχουν κρατούμενοι οι οποίοι λόγω κακομεταχείρισης, άγνοιας, οικονομικής ανέχειας, ή επειδή είναι αλλοδαποί και δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, δεν είναι σε θέση να αιτηθούν την αποφυλάκισή τους μέχρι την διεξαγωγή της δίκης τους.-

5.6.-Εάν, τέλος, κριθεί από το ΕΔΔΑ ότι η κράτηση προσώπου έλαβε χώρα κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 5 ΕΣΔΑ, τότε ο παρανόμως κρατηθείς έχει δικαίωμα σε αποζημίωση. Όπως και στις προσφυγές που αφορούν την παραβίαση των υπόλοιπων διατάξεων, έτσι και επί της αναγνώρισης του αιτήματος χορήγησης αποζημίωσης το ΕΔΔΑ κρίνει με βάση συγκεκριμένα ανά περίπτωση κριτήρια. Ως εκ τούτου, απορρίφθηκε το αίτημα προσφεύγοντος για αποζημίωση λόγω μη απόδειξης ότι υπέστη ηθική βλάβη¹⁸¹, ενώ από την άλλη πλευρά κρίθηκε ότι το δικαίωμα σε αποζημίωση δεν εξασφαλίζεται επαρκώς όταν προβλέπεται μεν από το εθνικό δίκαιο της χώρας που έλαβε χώρα η κράτηση, όταν αυτή όμως κρίνεται παράνομη μόνο από τη σκοπιά του εθνικού δικαίου και όχι από τη σκοπιά της ΕΣΔΑ¹⁸².-

¹⁸¹ βλ. απόφαση *Danev κατά Βουλγαρίας* (2-9-2010), ως παραπέμπεται από Μπολάνη Λ-Μ., ως ανωτ., σελ. 184

¹⁸² βλ απόφαση *Sakik και άλλοι κατά Τουρκίας* (26-11-97), ως παραπέμπεται από Μπολάνη Λ-Μ., ως ανωτ., σελ. 184

Π. Η ΧΡΗΣΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΕΣΔΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑΣ

1. Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη-γενικά.

1.1.-Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 6 ΕΣΔΑ ορίζεται ότι «*παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικασθεί δικάως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει, είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως*». Η εν λόγω διάταξη δίνει υπόσταση στην έννοια της δίκαιης δίκης, η οποία αφορά το θεσμικό και δικονομικό πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στις ευρωπαϊκές χώρες¹⁸³. Ουσιαστικά περιέχει, ως διάταξη, μια σειρά βασικών εγγυήσεων γενικής εφαρμογής, οι οποίες εξειδικεύονται στις παρ. 2 και 3 του άρθρου 6.-

1.2.-Η αρχή της δίκαιης δίκης, κατά την ποινική της διάσταση, δεν συνεπάγεται ότι η οργάνωση της ποινικής διαδικασίας αφαιρείται από την εξουσία του εκάστοτε εθνικού νομοθέτη, ούτε ότι το ΕΔΔΑ εξετάζει σφάλματα αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων στην ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου¹⁸⁴. Το κριτήριο βάσει του οποίου θα κριθεί από το ΕΔΔΑ ο δίκαιος χαρακτήρας της ποινικής δίκης, είτε αυτό αφορά την προδικασία είτε την κύρια διαδικασία, είναι το αν υπήρξε σαφής παραβίαση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, ως αυτά ορίζονται στο παρόν άρθρο, και εάν εκείνος είχε την αναγκαία δυνατότητα προσφυγής κατά της ως άνω παραβίασης.-

1.3.-Όσον αφορά την ποινική διάσταση της δίκαιης δίκης, τα κριτήρια με βάση τα οποία κρίνεται από το ΕΔΔΑ εάν μια υπόθεση εμπίπτει στην εφαρμογή του άρθρου 6 έχουν υιοθετηθεί από την απόφαση-σταθμό *Engel κατά Ολλανδίας*¹⁸⁵, σύμφωνα με την οποία η εκάστοτε υπόθεση κατατάσσεται στην «*κατηγορία ποινικής φύσης*» με βάση τον αντίστοιχο χαρακτηρισμό του αδικήματος στην εσωτερική έννομη τάξη, την εγγενή του φύση (εάν λχ έχει και πειθαρχικό σκέλος, αν αφορά συγκεκριμένη ιδιότητα προσώπων όπως τα γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα κτλ) και τέλος την επαπειλούμενη κύρωση.-

1.4.-Το καίριο ζητούμενο επί του αντικειμένου της παρούσας μελέτης είναι το χρονικό σημείο κατά το οποίο ξεκινάει η προστασία της παραγράφου 1 του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, ήτοι το αν οι διατάξεις του εφαρμόζονται και στο πλαίσιο της ποινικής προδικασίας εκτός από τη διαδικασία στο ακροατήριο. Μέχρι το 1993 το ΕΔΔΑ δεν είχε προβάλλει σαφή θέση επί του εν λόγω ζητήματος¹⁸⁶, ενώ ο Άρειος Πάγος με το ΣυμβαΠ 1260/2000¹⁸⁷ δέχτηκε ότι «*Οι υπέρ του κατηγορουμένου δικονομικές εγγυήσεις*

¹⁸³ Ως παραπέμπεται εκτενώς από Σισιλιάνο Λ.Α., ως ανωτ., σελ. 192

¹⁸⁴ βλ. Σισιλιάνος Λ.Α., ως ανωτ., σελ. 192

¹⁸⁵ βλ. Σισιλιάνος Λ.Α., ως ανωτ., σελ. 204

¹⁸⁶ βλ. *Μαργαρίτη Λ.*, Εμβάθυνση στην ποινική δικονομία, Θεωρία-Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 13

¹⁸⁷ ως παρατίθεται από *Μαργαρίτη Λ.*, ως ανωτ., σελ. 13

του άρθρου 6 παρ. 3 ΕΣΔΑ δεν διακρίνουν μεταξύ προδικασίας και κύριας διαδικασίας, ωστόσο η τελεολογική ερμηνεία των διατάξεων της ΕΣΔΑ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ποινική διαδικασία, θεωρούμενη ως σύνολο, ανεξαρτήτως των δικονομικών τύπων της, θα πρέπει να μπορεί να εκτιμηθεί ότι απηχεί χρηστή δίκη που δικαιολογεί την έκδοση καταδικαστικής ποινικής απόφασης(...). Εφαρμόζονται επομένως στη δίκη κυρίως στο ακροατήριο και αναλογικώς μόνο στη μη επιβαλλόμενη από τη Σύμβαση προανάκριση (...), τόσο υπέρ του νόμου όσο και υπέρ του κατηγορουμένου». Εξάλλου, έχει υποστηριχθεί ότι τόσο η χρήση της λέξης «δικαστηρίου» όσο και η φράση «του βασίμου της ποινικής κατηγορίας», καταδεικνύει ότι το πεδίο εντός του οποίου εφαρμόζεται η πρώτη παράγραφος του αρ. 6 ΕΣΔΑ είναι η κύρια διαδικασία.-

1.5.- Παρ' όλα αυτά, το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί¹⁸⁸ ότι πρωταρχικός σκοπός του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, εν συνόλω, είναι να διασφαλίσει μια δίκαιη δίκη από ένα «δικαστήριο» αρμόδιο να εκδικάζει κάθε ποινική κατηγορία, δίχως να σημαίνει αυτό ότι δεν εφαρμόζεται και στις προδικαστικές διαδικασίες. Σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ θέτει τη βάση των εγγυήσεων που περιλαμβάνονται στο σύνολο του άρθρου, το αντικείμενο προστασίας των οποίων εξειδικεύεται σε κάθε μία από τις επιμέρους διατάξεις του άρθρου που κατωτέρω αναλύονται.-

2. Δικαίωμα πληροφόρησης της ακριβούς κατηγορίας

2.1.- Κατά τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. α! ΕΣΔΑ, κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα «όπως **πληροφορηθεί, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας**». Κατά τη λειτουργική και κρατούσα προσέγγιση του εν λόγω δικαιώματος, το δικαίωμα αυτό συνδέεται και ουσιαστικά υπηρετεί το **δικαίωμα υπεράσπισης** που κατοχυρώνεται στο εδ. β! της ίδιας παραγράφου, καθώς μια έγκαιρη και λεπτομερής πληροφόρηση για την αποδιδόμενη κατηγορία είναι σαφές ότι διευκολύνει και την έγκαιρη προετοιμασία της υπεράσπισης του κατηγορουμένου¹⁸⁹. Επειδή, ωστόσο, κατ' αυτό τον τρόπο ερμηνευόμενο, το δικαίωμα πληροφόρησης μοιάζει να **περιλαμβάνεται** στο δικαίωμα υπεράσπισης, και κατ' επέκταση να χάνει την αυτοτέλειά του, κατ' άλλη άποψη κρίνεται ορθότερο να ερμηνεύεται κατ' απόλυτο τρόπο έτσι ώστε να μπορεί να καταφθεθεί η παραβίασή του ανεξάρτητα από το εάν συνέβαλε στην πλημμελή υπεράσπιση του κατηγορουμένου¹⁹⁰. Η πληροφόρηση πρέπει να είναι άμεση και σαφής καθώς το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ως παραβίαση του εν λόγω

¹⁸⁸ βλ. απόφαση *Imbrioscia κατά Ελβετίας*, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["imbrioscia"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57852"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁸⁹ βλ. *Τριανταφύλλου Γ.*, σε Κοτσαλή Λ., ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 522-523

¹⁹⁰ βλ. *Trechsel Stefan*, *Human Rights in Criminal Proceedings*, New York, 2005, σελ. 193 επ., ως παραπέμπεται από *Τριανταφύλλου Γ.*, ως ανωτ.

δικαιώματος, την αοριστία του κατηγορητηρίου ως προς τον χρόνο και τον τόπο τέλεσης του αδικήματος¹⁹¹.

2.2.-Προσοχή απαιτείται, ως αναλύθηκε και παραπάνω, στη διάκριση μεταξύ του φορέα του δικαιώματος ενημερώσεως της ως άνω διάταξης και του φορέα του αντίστοιχου δικαιώματος της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ. Και αυτό διότι κατά μια άποψη, η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. α! που εξετάζεται εδώ αφορά το δικαίωμα ενημέρωσης κάθε ατόμου το οποίο έχει καταστεί κατηγορούμενος και κατ' επέκταση (το εν λόγω δικαίωμα) ενσωματώνεται στην πληρότητα του εγγράφου δια του οποίου παραπέμπεται ο κατηγορούμενος σε δίκη, ήτοι, στην εγχώρια ποινική δικονομία, του κλητηρίου θεσπίσματος ή του παραπεμπτικού βουλεύματος, ενώ το δικαίωμα ενημερώσεως του άρθρου 5 παρ. 2 αφορά, ως προεξετέθη, τον συλληφθέντα, ο οποίος στερείται (πρόσκαιρα) την ελευθερία του πριν ακόμη του αποδοθεί κατηγορία (αφορά συνεπώς την πληρότητα του εντάλματος σύλληψης). Κατ' άλλη (ορθότερη) άποψη, η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. α! αφορά την ενημέρωση που πρέπει να παρέχεται σε κάποιον περί του ότι καθίσταται κατηγορούμενος, τη στιγμή δηλαδή κατά την οποία του αποδίδεται συγκεκριμένη κατηγορία¹⁹². Άρα, πρακτικώς, στην προστασία του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. α! υπάγεται, στη χώρα μας, κάποιος, όταν παρουσιάζεται ενώπιον του εισαγγελέα δίωξης και του ανακοινώνει ότι κινεί την ποινική δίωξη εναντίον του ή όταν περατώνεται η προκαταρκτική εξέταση και ο εισαγγελέας, στον οποίο διαβιβάζει τη δικογραφία ο πταισματοδίκης, συντάσσει κατηγορητήριο και διατάσσει κύρια ανάκριση, ή, τέλος, όταν ο ανακριτής, εν μέσω ανάκρισης επεκτείνει (ως αναλύθηκε παραπάνω) την ποινική δίωξη *in personam* και ανακοινώνει την κατηγορία στον προσαγόμενο ενώπιόν του κατηγορούμενο, βάσει του εντάλματος σύλληψης του άρθρου 276 παρ. 2 ΚΠοινΔ.-

2.3.-Εξάλλου, βάσει της σύγκρισης αυτής μεταξύ των δύο διατάξεων που προστατεύουν το ίδιο, στην ουσία του, δικαίωμα, συνάγεται ότι η ενημέρωση του έχοντος την ιδιότητα του κατηγορουμένου (βλ. αρ. 72 ΚΠοινΔ) πρέπει να είναι λεπτομερέστερη, διότι αφορά την ίδια την κατηγορία, ήτοι τη βάση στην οποία θα πρέπει να δομήσει την υπεράσπισή του. Συνεπώς, η πληροφόρηση δεν πρέπει να αφορά μόνο τα πραγματικά περιστατικά που την συνιστούν αλλά και τη σαφή νομική

¹⁹¹ βλ. απόφαση *Mattocia κατά Ιταλίας* (25-7-2000) σύμφωνα με την οποία υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3^ο ΕΣΔΑ διότι «*at the preliminary stage the applicant was informed that he was accused of raping R. "in Rome, in November 1985" (see paragraph 18 above). In the indictment of 23 October 1986 no further details had been added (see paragraph 21 above). At that time, the prosecuting authorities had been told that the rape had been committed at the end of October 1985 (see paragraphs 12-14 above) or on or about 10 November 1985 (see paragraph 17 above). They also knew that it was alleged to have been committed in the lavatory on the second floor (see paragraphs 12, 13 and 17 above). However, they did not convey all the available information to the applicant; nor did they do so at his interview on 30 September 1986, even though he appeared to have adopted a line of defence which was manifestly inadequate: he had not addressed the question of whether he had access to the school at all (see paragraph 20 above)*», σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58764#{\"itemid\":\[\"001-58764\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58764#{\)

¹⁹² βλ. *Esser Robert*, EMRK Art 6/Art 14 IPBPR σε *Lowe-Rosenberg*, Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz, σελ. 26, ως παραπέμπεται από *Τριανταφύλλου Γ.*, ως ανωτ., σελ. 525

αξιολόγησή τους, αντιθέτως δεν επεκτείνεται στα αποδεικτικά μέσα από τα οποία στοιχειοθετείται η εν λόγω κατηγορία, ήτοι δεν απαιτείται ειδική αιτιολογία¹⁹³.

2.4.-Ωστόσο, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η υποχρέωση πληροφόρησης του κατηγορουμένου βάσει της υπό εξέταση διάταξης **δεν περιλαμβάνει** και την **ενημέρωσή του για τα δικονομικά δικαιώματά του**¹⁹⁴. Εδώ οφείλω να υπογραμμίσω ότι, αν ληφθεί υπόψη η ως άνω ερμηνεία, ο ελληνικός κώδικας ποινικής δικονομίας παρέχει **πληρέστερη προστασία** στον κατηγορούμενο, καθώς αναθέτει την υποχρέωση **ενημέρωσης του περί των δικαιωμάτων του**, τόσο κατά την **κύρια ανάκριση** (άρθρο 103 ΚΠοινΔ) και την **προανάκριση** (άρθρο 273 παρ. 1 ΚΠοινΔ), όσο και κατά την **προκαταρκτική εξέταση** (αρ. 31 παρ. 2 ΚΠοινΔ). Κατά συνέπεια, διαπιστώνουμε ότι, παρά την διαχρονικά συχνή καταδίκη της Ελλάδας ως προς την εφαρμογή των αρχών της ΕΣΔΑ στην ελληνική ποινική δίκη, σε επίπεδο τυποποίησης των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου πολλές φορές η εγχώρια ποινική δικονομία ανεβαίνει ένα σκαλί παραπάνω από τις επιταγές της Σύμβασης.-

2.5.-Τέλος, το δικαίωμα της πληροφόρησης πρέπει να γίνεται σε γλώσσα την οποία κατανοεί ο κατηγορούμενος. Η συγκεκριμένη, καθ' όλα λογική, εφαρμογή του ως άνω δικαιώματος, καθιστά απαραίτητη την ενοποιημένη προσέγγισή του με το δικαίωμα του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. ε! (δικαίωμα δωρεάν διερμηνείας) το οποίο μπορεί να αναφέρεται για τη διαδικασία στο ακροατήριο, ωστόσο αναλογικώς εφαρμοζόμενο (προς όφελος του κατηγορουμένου), βρίσκει εφαρμογή και κατά την προδικασία¹⁹⁵. Μάλιστα, με βάση τον συνδυασμό των ως άνω διατάξεων, τα **έξοδα** της μετάφρασης των εγγράφων της δικογραφίας βαρύνουν το κράτος¹⁹⁶. Από την άλλη πλευρά, η παράλειψη της μετάφρασης δεν παραβιάζει το δικαίωμα της πληροφόρησης όταν συνάγεται ότι εν τέλει ο κατηγορούμενος αντελήφθη τόσο την κατηγορία όσο και το γεγονός ότι παραπέμπεται¹⁹⁷, το ίδιο, δε, έχει κριθεί ότι ισχύει όταν η κατηγορία

¹⁹³ βλ. Κωστοπούλου Μ-Α., σε Σισιλιάνο Λ-Α, ως ανωτ., σελ. 268

¹⁹⁴ *Ambos Kai*, *Internationalew Strafrecht*, 2006, ως παραπέμπεται από Τριανταφύλλου Γ., ως ανωτ., σελ. 533

¹⁹⁵ Έτσι κρίθηκε και στην απόφαση του ΕΔΔΑ *Katritsch κατά Γαλλίας* (4-2-2011) σύμφωνα με την οποία «*La Cour rappelle que le paragraphe 3 e) de l'article 6 proclame le droit à l'assistance gratuite d'un interprète. Ce droit ne vaut pas pour les seules déclarations orales à l'audience, mais aussi pour les pièces écrites et pour l'instruction préparatoire*», ήτοι κατά πιστή μετάφραση «*Το δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. ε! της ΕΣΔΑ διακηρύσσει το δικαίωμα σε δωρεάν παροχή διερμηνέα. Αυτό το δικαίωμα δεν ισχύει μόνο για την προφορική διαδικασία στο ακροατήριο, αλλά επίσης και για τα έγγραφα αλλά και κατά το στάδιο της προετοιμασίας της υπεράσπισης*».

Το ίδιο και στην απόφαση *Saman κατά Τουρκίας* (5-7-2011), που αναφέρει «*Finally, the Court has ruled that the assistance of an interpreter should be provided during the investigation stage unless it can be demonstrated in the light of the particular circumstances of the case that there are compelling reasons to restrict this right*», ήτοι κατά πιστή μετάφραση «*σε τελική ανάλυση, το Δικαστήριο κρίνει ότι η αρωγή ενός διερμηνέα θα πρέπει να παρέχεται κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, εκτός εάν καταδεικνύεται, βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της υπόθεσης, ότι υπάρχουν λόγοι που αναγκάζουν τον περιορισμό του δικαιώματος αυτού*».

¹⁹⁶ βλ. Μανωλκίδη Σ., Το δικαίωμα του αλλοδαπού κατηγορουμένου για γνώση της κατηγορίας σε γλώσσα που κατανοεί και η καταχρηστική προβολή του μετά το τέλος της προδικασίας, ΠοινΧρ 2/2009, σελ. 108 επ.

¹⁹⁷ βλ. την παραπάνω απόφαση *Kamasinski v Austria* σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["kamasinski"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57614"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

γνωστοποιείται σε γλώσσα που κατανοεί μόνο ο συνήγορος υπερασπίσεως και εκείνος αναλαμβάνει την πληροφόρηση του εντολέα του¹⁹⁸.

3. Δικαίωμα υπεράσπισης και ευλόγου χρόνου για την προετοιμασία της

3.1.-Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 εδ. β' ΕΣΔΑ κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα «*όπως διαθέτει τον χρόνο και τις αναγκαίες ευκολίες προς προετοιμασία της υπερασπίσεώς του*», ενώ κατά την παρ. 3 εδ. γ' κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα «*όπως υπερασπίσει ο ίδιος εαυτόν ή αναθέσει την υπεράσπισή του σε συνήγορο της εκλογής του, εν ή δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώσει συνήγορο να του παρασχεθεί τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης*».

3.2.-Το **δικαίωμα υπεράσπισης**, ως απορρέει από τη διάταξη της παρ. γ' του ως άνω άρθρου, αποτελεί ίσως την αντιπροσωπευτικότερη έκφραση του δικαιώματος ακρόασης του κατηγορουμένου. Αποτελεί, ακόμη, **θεμελιώδες στοιχείο της δίκαιης δίκης**, καθώς συνδέεται στενά με την **αρχή της ισότητας των όπλων** στην ποινική διαδικασία¹⁹⁹, το αληθινό της οποίας, ως εφαρμόζεται από το ΕΔΔΑ, έγκειται στην εξασφάλιση της αναγκαίας ισορροπίας και στην παροχή στον κατηγορούμενο της δυνατότητας να συμμετέχει και να εκθέτει τη δική του εκδοχή για την αποδιδόμενη κατηγορία όχι από μειονεκτική αλλά υπό τους όρους που ισχύουν και για τους δημόσιους παράγοντες της δίκης²⁰⁰. Ως εκ τούτου, **η παραβίαση της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. γ' συνεπιφέρει αυτομάτως παραβίαση και της παρ. 1 του αυτού άρθρου, ως έχει αποφανθεί και το ΕΔΔΑ**²⁰¹.

3.3.-Εξάλλου, στο δικαίωμα υπεράσπισης περιλαμβάνεται και το δικαίωμα **εμπιστευτικής επικοινωνίας του συνηγόρου με τον πελάτη του**, ενώ ιδιαίτερης σημασίας είναι ο εντοπισμός του χρονικού σημείου κατά το οποίο ενεργοποιείται το ως άνω δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Τόσο από τη στενή σύνδεση της υπό εξέταση διάταξης με την αρχή της δίκαιης δίκης του άρθρου 6 παρ. 1, όσο και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, προκύπτει αδιστακτως ότι **η ΕΣΔΑ εγγυάται το δικαίωμα υπεράσπισης ήδη από το στάδιο της ποινικής προδικασίας**. Ειδικότερα, στην απόφαση *Quaranta κατά Ελβετίας* (24-5-91)²⁰² το ΕΔΔΑ δέχτηκε ότι η παρουσία του κατηγορουμένου ενώπιον του ανακριτή

¹⁹⁸ βλ. *Harris, O' Boyle and Warbrick*, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, second edition, 2009, σελ 309 «*article 6 (3) is complied with if the required information is given in a language that the accused or his lawyer understands*»

¹⁹⁹ βλ. *Κατσογιάννου Μ.*, σε *Κοτσαλή Λ.*, ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 584

²⁰⁰ βλ. *Ανδρουλάκη Ι.*, σε ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, ως ανωτ., σελ. 357

²⁰¹ βλ. απόφαση *Condron κατά Ην. Βασιλείου* (2-5-2000) «*The Court recalls that the guarantees in paragraph 3 of Article 6 are specific aspects of the right to a fair hearing set out in paragraph 1 (see Rowe and Davis cited above, § 59). Having regard to its finding on the applicants' complaint under Article 6 § 1, the Court considers that the issues which they raise from the standpoint of paragraph 3 (b) and (c) amount in reality to a complaint that they did not receive a fair hearing. For that reason, it concludes that it is unnecessary to examine them*».

²⁰² κατά το πρωτότυπο κείμενο της απόφασης «*In the circumstances of the case, his appearance in person before the investigating judge, and then before the Criminal Court, without the assistance of a lawyer, did not therefore enable him to present his case in an adequate manner. This defect was not cured either in the Criminal Court of Cassation of the Canton of Vaud, despite the presence of a lawyer paid by the*

χωρίς συνήγορο του στέρησε τη δυνατότητα επαρκούς υποστήριξης της υπεράσπισής του, ενώ στην απόφαση *Imbrioscia κατά Ελβετίας* (24-11-93)²⁰³ δέχεται ότι η παρουσία του κατηγορουμένου σε ανακριτικές πράξεις χωρίς συνήγορο δεν επάγεται παραβίαση της παρ. 3 εδ. γ' εφόσον η μη νόμιμη αυτή διεξαγωγή τους δεν προβληθεί από το κατηγορούμενο ή τον (μετέπειτα) διορισθέντα συνήγορό του και τα ευρήματα αυτών δεν αμφισβητηθούν στην πορεία της υποθέσεως. Εξάλλου, το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει το στάδιο κατά το οποίο κάποιος αναγνωρίζεται ως διαθέτων το εν λόγω δικαίωμα κατηγορουμένου, δεν είναι απαραίτητα η στιγμή που του αποδίδονται επισήμως κατηγορίες αλλά και νωρίτερα²⁰⁴. Όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, εξάλλου, σε αντιστοιχία με την ως άνω νομολογία του ΕΔΔΑ και σε αντίθεση με κάποιες εθνικές νομοθεσίες²⁰⁵, στην Ελλάδα το δικαίωμα υπεράσπισης τόσο του κατηγορουμένου, όσο και του υπόπτου, προστατεύονται πλήρως κατά την ποινική διαδικασία, δυνάμει του πλέγματος των διατάξεων του άρθρων 100, 104 και 105 ΚΠοινΔ, καθώς και του άρθρου 171 παρ. 1 ΚΠοινΔ σύμφωνα με το οποίο η παραβίαση των ως άνω άρθρων του ΚΠοινΔ επιφέρει απόλυτη ακυρότητα. Μάλιστα, ο ελληνικός ΚΠοινΔ παρέχει ευρύτερη προστασία του εν λόγω δικαιώματος καθώς προβλέπει και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ενημερώνεται εγκαίρως για τις υπερασπιστικές του δυνατότητες (αρ. 103ΚΠοινΔ) κάτι το οποίο απουσιάζει από την ΕΣΔΑ, θεσπίστηκε όμως προσφάτως στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ποινικοδικονομικού δικαίου (οδηγία 2012/13/EU), ως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια.-

3.4.-Παραίτηση από το ως άνω δικαίωμα υπεράσπισης χωρεί μόνο εφόσον διατυπώνεται *οικειοθελώς, ρητώς και κατά τρόπο σαφή και αναμφίβολο*²⁰⁶, ως εκ τούτου δεν μπορεί να συναχθεί απλά από την συμπεριφορά του κατηγορουμένου²⁰⁷. Άλλωστε, το

applicant, or in the Federal Court, although he was accorded free legal assistance before that court, because of the limits on the scope of the review which may be carried out by those two courts (see, as the most recent authority, mutatis mutandis, the Weber judgment of 22 May 1990, Series A no. 177, p. 20, para. 39). In conclusion, there has been a violation of Article 6 para. 3».

²⁰³ βλ. το πρωτότυπο κείμενο της απόφασης, κατά το οποίο «*Mr Fischer received the case file on 27 February 1985 and went to see his client in prison on 1 March. When he returned it to the district prosecutor on 4 March, he did not raise the issue of the non-attendance by a lawyer at the earlier interrogations of which he had inspected the transcripts (see paragraph 14 above). The district prosecutor questioned Mr Imbrioscia on 8 March, 11 April and 6 June 1985. It appears that the applicant was able to talk to his counsel before and after each of these interviews (see paragraphs 14, 15 and 18 above). Mr Fischer did not, however, attend the first two. It was not until 17 April that he complained that he had not been given notice that they were taking place (see paragraph 18 above). Thereupon the district prosecutor allowed him to attend the last interview, which concluded the investigation; the lawyer did not then put any questions, nor did he challenge the findings of the investigation (see paragraph 19 above), which he was aware of as he had received the relevant transcripts. Furthermore, the hearings in the Bülach District Court and the Zürich Court of Appeal were attended by adequate safeguards: on 26 June 1985 and 17 January 1986 the judges heard the applicant in the presence of his lawyer, who had every opportunity to examine him and his co-defendant (see paragraphs 21 and 23 above) and to challenge the prosecution's submissions in his address. A scrutiny of the proceedings as a whole therefore leads the Court to hold that the applicant was not denied a fair trial. There has thus been no breach of paragraphs 1 and 3 (c) of Article 6 (art. 6-1, art. 6-3-c) taken together».*

²⁰⁴ η λεγόμενη εγγυητική ισοδυναμία μεταξύ υπόπτου-κατηγορουμένου, όσον αφορά τα παρεχόμενα δικονομικά δικαιώματα

²⁰⁵ βλ. Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 578

²⁰⁶ βλ. απόφαση *Jones κατά Ην. Βασιλείου* (9-6-03)

²⁰⁷ βλ. απόφαση *Zana κατά Τουρκίας* (25-11-97), ως παραπέμπεται από Κατσογιάννου Μ., ως ανωτ., σελ. 595, κατά την οποία παραβιάστηκε το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου από τις τουρκικές αρχές, λόγω του αυθαίρετου συμπεράσματος τους ότι ο Κούρδος προσφεύγων είχε παραιτηθεί από το δικαίωμα αυτοπρόσωπης υπεράσπισης λόγω άρνησής του να απολογηθεί στην τουρκική γλώσσα

δικαίωμα υπεράσπισης εκτείνεται και στον δωρεάν διορισμό συνηγόρου στην περίπτωση κατά την οποία ο κατηγορούμενος δεν διαθέτει τα μέσα για να διορίσει τον συνήγορο επιλογής του, γεγονός το οποίο δεν αφήνει λογικό περιθώριο εξήγησης για ποιο λόγο κάποιος να μην επιθυμεί τη συνδρομή συνηγόρου στις προανακριτικές ή ανακριτικές πράξεις στις οποίες υποβάλλεται από τις δικαστικές αρχές, ίσως μόνο στην περίπτωση κατά την οποία θέλει να υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του, πεπεισμένος ότι η αθωότητά του προκύπτει ευκόλως και αυτό αρκεί για να τον απαλλάξει από ενδεχόμενη παραπομπή σε δίκη. Ο δωρεάν διορισμός συνηγόρου θεσπίστηκε ως απόρροια του *συμφέροντος της δικαιοσύνης*, το οποίο κρίνεται υπέρτερο όταν συνδυάζεται με²⁰⁸ α) σοβαρότητα αποδιδόμενης κατηγορίας ή ποινής, β) αυξημένη πιθανότητα στέρησης της ελευθερίας του κατηγορουμένου, γ) πολυπλοκότητα υπόθεσης και δ) ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κατηγορουμένου. Από τη στιγμή, δε, που, ως προεξετέθη, το δικαίωμα υπεράσπισης εκτείνεται και στην προδικασία, το αυτό ισχύει και για την υποχρέωση της εκάστοτε πολιτείας να διορίσει δωρεάν συνήγορο κατά το στάδιο αυτό. Έτσι, στην απόφαση *Berlinski κατά Πολωνίας*²⁰⁹ (20-6-02), το ΕΔΔΑ έκρινε ότι έλαβε χώρα παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. γ' ΕΣΔΑ διότι παρότι από τους προσφεύγοντες είχε ζητηθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα, ήδη στο στάδιο της προδικασίας, να τους διοριστεί συνήγορος, η νομική αυτή αρωγή τους παρασχέθηκε τελικώς μετά από ένα έτος, καθώς αρχικά το αίτημά τους είχε αγνοηθεί.

3.5.- Σε κάθε περίπτωση, για να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά το δικαίωμα υπεράσπισης, πρέπει να πληρούνται και η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. β' ΕΣΔΑ, ήτοι ο **αναγκαίος χρόνος για την προετοιμασία αυτής της υπεράσπισης**. Η διάθεση του αναγκαίου αυτού χρόνου εκ μέρους του κατηγορουμένου εξαρτάται, άλλωστε, και από το δικαίωμα για έγκαιρη ενημέρωσή του ως προς την κατηγορία, ως αναλύθηκε παραπάνω, ιδίως δε από την έγκαιρη πρόσβαση στη δικογραφία. Αλλά και μετά την πρόσβαση στη δικογραφία και την ικανοποίηση του δικαιώματος ενημέρωσης, στον κατηγορούμενο και το συνήγορό του πρέπει να παρασχεθεί ο απαραίτητος χρόνος για την ετοιμασία της υπερασπιστικής γραμμής. Κριτήρια για τον καθορισμό, ανά περίπτωση, του χρονικού διαστήματος που κρίνεται αναγκαίο για την υπεράσπιση, αποτελούν η πολυπλοκότητα της υπόθεσης, ο φόρτος εργασίας του συνηγόρου, η τυχόν αυτοπρόσωπη υπεράσπιση του κατηγορουμένου κτλ, παρ' όλα αυτά οι σύντομες προθεσμίες δεν κρίνονται εξ ορισμού αντίθετες στο άρθρο 6 παρ. 3 εδ. β'²¹⁰. Κατά το στάδιο της προδικασίας, ο αναγκαίος χρόνος για την υπεράσπιση του κατηγορουμένου αφορά, προδήλως, την παρεχόμενη προθεσμία για κάθε είδους εξέτασή του ενώπιον προανακριτικής ή ανακριτικής αρχής, ήτοι

²⁰⁸ βλ., για τα ως άνω κριτήρια, την απόφαση *Croissant κατά Γερμανίας* (25-9-92)

²⁰⁹ βλ. πρωτότυπο κείμενο απόφασης, το οποίο αναφέρει «*Thus, Article 6 - especially paragraph 3 - may be relevant before a case is sent for trial if and so far as the fairness of the trial is likely to be seriously prejudiced by an initial failure to comply with its provisions. The manner in which Article 6 §§ 1 and 3 (c) is to be applied during the preliminary investigation depends on the special features of the proceedings involved and on the circumstances of the case d of a fair hearing (also see the Brennan case cited above, ibid.). The Court observes that it is undisputed that the applicants lacked means to employ a private representative in the context of criminal proceedings against them. It is also uncontested that the applicants' request for an official lawyer to be appointed was ignored by the authorities, with the result that they had no defence counsel for more than a year. Given that a number of procedural acts, including questioning of the applicants and their medical examinations, were carried out during that period the Court finds no justification for this restriction which deprived the applicants of the right to adequately defend themselves during the investigation and trial. Accordingly, there has been a breach of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention*»

²¹⁰ βλ. Κωστοπούλου Μ-Α., σε Σισιλιανό Λ-Α, ως ανωτ., σελ. 273

την προθεσμία για το προανακριτικό του υπόμνημα ή την απολογία του. Στην πράξη προβλήματα χρονικού τύπου δημιουργούν λχ. ποινικές δικογραφίες, αφορώσες κυρίως αδικήματα φοροδιαφυγής ή απάτης, οι οποίες περιλαμβάνουν ογκώδη εμπορικά και φορολογικά στοιχεία εταιρειών, συχνά, δε, σε ξένη γλώσσα τα οποία, όταν πρέπει να προσκομιστούν από τον κατηγορούμενο ως σχετικά υπεράσπισης ενώπιον πχ του εισαγγελέα δίωξης ή του ανακριτή, πρέπει να έχει προηγηθεί η επισκόπηση και η πιστή τους μετάφραση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το μήκος της προθεσμίας για την κατάθεση του υπομνήματος του υπόπτου/κατηγορουμένου, το ορθότερο είναι πως δεν μπορεί να ορίζεται υπό κριτήρια κοινής ποινικής κατηγορίας, όπως πχ. κατοχή ναρκωτικών ή σωματική βλάβη κλπ.

3.6.-Σε νομολογιακό επίπεδο, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι η δίκη λίγες ώρες μετά τη σύλληψη προσώπου που δεν εκπροσωπείτο, προανακριτικώς, από συνήγορο επαγόταν παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. β'²¹¹, το ίδιο, δε, έκρινε και για τη χορήγηση προθεσμίας δύο εβδομάδων στους δικηγόρους του κατηγορουμένου, για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή του σε υπόθεση της οποίας η δικογραφία απαρτιζόταν από 17.000 σελίδες²¹².

4. Δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων

4.1.-Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' κάθε κατηγορούμενος έχει δικαίωμα «να εξετάσει ή ζητήσει όπως εξεταστούν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχει την πρόσκληση και εξέταση των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας». Το εν λόγω δικαίωμα αποτελεί έκφραση του γενικότερου δικαιώματος αποδείξεως του κατηγορουμένου, ως αναφέρεται αυτό από μέρος της θεωρίας²¹³, αλλά και του δικαιώματος ακροάσεως και απολογίας του. Ουσιαστικά, η εν λόγω διάταξη της ΕΣΔΑ διαπνέει ξεκάθαρα την αντίστοιχη του άρθρου 273 παρ. 2 εδ. α' ΚΠοινΔ, κατά την οποία ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να υποδείξει στον ανακρίνοντα τα μέσα της υπεράσπισής του. Αυτό σημαίνει ότι ο τελευταίος είναι υποχρεωμένος να εξετάζει τους προτεινόμενους, από τον κατηγορούμενο, μάρτυρες υπεράσπισης, εφόσον έχει προηγουμένως εξετάσει μάρτυρες κατηγορίας²¹⁴.

4.2.-Κατά το στάδιο της προδικασίας, η εξέταση μαρτύρων κατηγορίας από τον κατηγορούμενο δεν εμπίπτει στο πλαίσιο εφαρμογής εν λόγω διάταξης της ΕΣΔΑ, εφόσον δεν συνοδεύεται από διαδικαστικές εγγυήσεις²¹⁵. Ειδικότερα, στην απόφαση *Melnikov κατά Ρωσίας*²¹⁶ (14-10-2010) το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα της παρ. 3 εδ. δ' διότι το δικαστήριο βασίστηκε σε μαρτυρία του, απόντος από τη δίκη, συγκατηγορουμένου

²¹¹ βλ. απόφαση Galstyan κατά Αρμενίας (15-11-07), παρ. 84-88, ως παραπέμπεται από Κωστοπούλου Μ-Α., ως ανωτ., σελ. 273

²¹² βλ. απόφαση Ocalan κατά Τουρκίας, (12-5-05), παρ. 130 επ., ως παραπέμπεται από Κωστοπούλου Μ-Α., ως ανωτ., σελ. 273-274

²¹³ βλ. Καρρά Α., Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, Σάκκουλας, 1989, σελ. 195

²¹⁴ βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2007, σελ. 423

²¹⁵ βλ. Κωστοπούλου Μ-Α., ως ανωτ., σελ. 285

²¹⁶ βλ. πρωτότυπο κείμενο απόφασης, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ, παρ. 70-84,

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["melnikov"\],"documentcollectionid2":\["GR ANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-96703"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

του προσφεύγοντος κατά την προδικασία, η οποία δόθηκε αρχικώς χωρίς την παρουσία του προσφεύγοντος και του συνηγόρου του και άρα χωρίς τη δυνατότητα εξέτασής του από εκείνον, ενώ η μετέπειτα εξέτασή του μάρτυρος (συγκατηγορουμένου) κατ' αντιπαράσταση με τον προσφεύγοντα διεξήχθη με την παρουσία μεν του προσφεύγοντος χωρίς όμως αυτή του συνηγόρου του, ενώ η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του ανακριτή ενώπιον του οποίου έλαβε χώρα η εν λόγω εξέταση, δεν κρίθηκε επαρκής.-

4.3.-Κατά συνέπεια, η δυνατότητα του κατηγορουμένου να εξετάζει μάρτυρες κατηγορίας και κατά το στάδιο της προδικασίας, σύμφωνα με την υπό εξέταση διάταξη της ΕΣΔΑ, αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε περίπτωση που κατά την μετέπειτα επ' ακροατηρίω διαδικασία, η μη εμφάνιση εκείνων στο δικαστήριο, οδηγήσει σε ανάγνωση τυχόν προανακριτικών τους καταθέσεων, οι οποίες δόθηκαν χωρίς τη δυνατότητα του να τους εξετάσει. Η ελληνική νομολογία έχει ενσωματώσει την εν λόγω διάταξη της ΕΣΔΑ, κρίνοντας, κατ' επανάληψη, ότι η ανάγνωση προανακριτικών καταθέσεων μαρτύρων κατά το αποδεικτικό στάδιο της κύριας διαδικασίας επάγεται απόλυτη ακυρότητα, λόγω παραβίασης του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' ΕΣΔΑ, μόνον εφόσον έγινε παρά τη ρητή εναντίωση του κατηγορουμένου²¹⁷.

4.4.-Η παραπάνω στάση της ελληνικής νομολογίας τελεί, άλλωστε, υπό την επίδραση και του, καθιερωμένου από το ΕΔΔΑ, κανόνα περί «αποκλειστικού ή αποφασιστικού» αποδεικτικού μέσου. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο κανόνα, εάν η καταδίκη ενός κατηγορουμένου βασίζεται κατά τρόπο αποκλειστικό ή αποφασιστικό σε αποδείξεις που παρασχέθηκαν από μάρτυρα τον οποίο ο κατηγορούμενος δεν εξέτασε σε κανένα στάδιο της δίκης ή της προδικασίας, τα υπερασπιστικά του δικαιώματα πλήττονται παρανόμως.²¹⁸ Εξάλλου, ο εν λόγω κανόνας του ΕΔΔΑ έχει προφανώς ασκήσει επίδραση και στην διαμόρφωση του άρθρου 211^A του ΚΠοινΔ, κατά το οποίο μόνο η κατάθεση ή η απολογία συγκατηγορουμένου για την ίδια πράξη δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου.-

III. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΡΧΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 13 ΕΣΔΑ. ΤΟ «ΔΙΚΑΙΩΜΑ» ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

1. Άρθρο 13 και άρθρο 6 ΕΣΔΑ

1.1.-Σύμφωνα με το άρθρο 13 ΕΣΔΑ «Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής (...)». Η υποχρέωση θέσπισης κατάλληλου ενδίκου μέσου εκ μέρους της εσωτερικής έννομης τάξης αποτελεί, βάσει του

²¹⁷ Έτσι δέχτηκαν, ενδεικτικά, οι ΑΠ 580/01, ΑΠ 650/01, ΑΠ 242/06, ΑΠ 1698/08, δημοσιευμένες σε ΤραπΝομπληρ. ΔΣΑ-Ισοκράτης

²¹⁸ βλ. Κωστοπούλου Μ-Α., ως ανωτ., σελ. 291 και απόφαση ΕΔΔΑ ΑΙ-ΚΗawaja and Tahery κατά ην. Βασιλείου (15-12-2011), παρ. 131, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Saidi"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER"},"itemid":\["001-108072"\]](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

εν λόγω άρθρου, κριτήριο αποτελεσματικής εφαρμογής της ΕΣΔΑ²¹⁹. Στην ουσία με το παρόν άρθρο η ΕΣΔΑ προσφέρει στον βλαβέντα το δικαίωμα να προσφύγει στο ΕΔΔΑ, ελλείψει πρόβλεψης ενδίκου μέσου στο εσωτερικό δίκαιο με το οποίο να προσβάλλεται η ενέργεια ή η κατάσταση για την οποία παραπονείται. Το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί ότι δικαίωμα πραγματικής προσφυγής έχει όποιος διαθέτει ένα υποστηρίξιμο ισχυρισμό (arguable claim) σχετικά με την παραβίαση ενός δικαιώματος²²⁰.

1.2.-Αναφορικά με τη σχέση μεταξύ του άρθρου 13 και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, έχει κριθεί ότι η διάταξη περί της δίκαιης δίκης υπερισχύει της διάταξης περί πραγματικής προσφυγής, ως *lex specialis*, ενώ το ΕΔΔΑ όπου διαπιστώνει παραβίαση του άρθρου 6 κρίνει ότι παρέλκει η εξέταση των ίδιων πραγματικών περιστατικών και υπό το πρίσμα του άρθρου 13²²¹. Ωστόσο, το ζήτημα της αυτόνομης εξέτασης του άρθρου 13 σε σχέση με το 6 αναδείχτηκε κυρίως με αποφάσεις που αφορούν την Ελλάδα, όπου η έλλειψη δυνατότητας πραγματικής προσφυγής συνδυάστηκε με την χρονική υπερέκταση της διάρκειας της ποινικής δίκης, έχοντας ως αποτέλεσμα την καταδίκη της χώρας σε πολλές εξ' αυτών²²². Ειδικότερα, λόγω του ότι το εσωτερικό ποινικοδικονομικό δίκαιο δεν προβλέπει ένδικο μέσο ή προσφυγή για τον κατηγορούμενο όταν παραβιαστεί η εύλογη διάρκεια της ποινικής δίκης σε βάρος του, ως αυτή ορίζεται στο άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, το άρθρο 13 του παρέχει τη δυνατότητα να προσφύγει αποτελεσματικά στο ΕΔΔΑ για την αδυναμία του να προσφύγει ενώπιον εθνικού δικαστικού οργάνου. Ωστόσο, η προσφυγή βάσει του άρθρου 13 λόγω παραβίασης της εύλογης διάρκειας της δίκης, ως ορίζεται στο άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, εκφεύγει της παραβίασης δικαιώματος του κατηγορουμένου κατά την προδικασία, καθώς η εν λόγω διάταξη αφορά το σύνολο της ποινικής δίκης. Αντιθέτως, η προσφυγή του άρθρου 13 ΕΣΔΑ θα μπορούσε να ασκηθεί, για την ίδια αιτία, βασισμένη στη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3 ΕΣΔΑ (να παραπεμφθεί συντόμως), η οποία αφορά την προδικασία. Ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση υπάρχει η προσφυγή του άρθρου 5 παρ. 4 η οποία και αυτή με τη σειρά της υπερισχύει του άρθρου 13, ως *lex specialis*.

2. Άρθρο 13 ΕΣΔΑ και τεκμήριο αθωότητας

2.1.-Εντούτοις, παρά το γεγονός ότι ο συνδυασμός των άρθρων 6 και 13 αφορά συνήθως την υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης και κατά συνέπεια εφαρμόζεται συνήθως επί παραβίασης που προβάλλεται μέχρι και την έκδοση αμετάκλητης απόφασης, το ΕΔΔΑ αντιμετώπισε και άλλα ζητήματα που άπτονται της εφαρμογής του άρθρου 6 και συγκεκριμένα περίπτωση παραβίαση του *τεκμηρίου αθωότητας* του κατηγορουμένου.

2.2.-Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ «*Παν πρόσωπον κατηγορούμενο επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του*». Η εν

²¹⁹ βλ. Μίχα Ε., σε Σισιλιάνο Λ-Α, ΕΣΔΑ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, σελ. 481

²²⁰ βλ. απόφαση *Boyle και Rice κατά Ην. Βασιλείου* (27-4-88) παρ. 54, σε επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ

²²¹ βλ. Μίχα Ε., ως ανωτ., σελ. 489

²²² βλ., μεταξύ άλλων, Κόντη-Αρβανίτη κατά Ελλάδας (10-4-2003) παρ. 29-30, Γετίμης κατά Ελλάδας (10-1-2012) παρ. 27, Γρυπαιός κατά Ελλάδας (7-2-2012) παρ. 38, Βουτυράς κατά Ελλάδας (10-1-2012) παρ. 27 κλπ.

λόγω διάταξη θεσπίζει την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας από την ΕΣΔΑ, προστασία η οποία καταλαμβάνει το σύνολο της ποινικής διαδικασίας, καλύπτει δε τον κατηγορούμενο ήδη από το στάδιο της προδικασίας²²³, αλλά και κατά στάδιο εκδόσεως οριστικής αλλά μη τελεσίδικης απόφασης. Εν προκειμένω, στην απόφαση *Κώνστας κατά Ελλάδας* (24-5-2011)²²⁴ το ΕΔΔΑ έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του τεκμηρίου της αθωότητας του προσφεύγοντος, διότι πριν την έκδοση αμετάκλητης απόφασης επί της ενοχής του σχετικά με το αποδιδόμενο αδίκημα, δημόσια πρόσωπα όπως ο Υπουργός Δικαιοσύνης ή ο Υφυπουργός Οικονομικών αναφέρονταν σε αυτόν, με δημόσιες δηλώσεις τους, ως ένοχο και μάλιστα κατά τρόπο εμφαντικό.-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΥΡΩΕΝΩΣΙΑΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ι. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ ΩΣ ΑΠΟΡΡΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Χώρος Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης

1.1.-Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣυνθΕΕ και ΣΛΕΕ ενοποιημένες), καταργείται η διάκριση μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Κοινότητας και η Ε.Ε μετατρέπεται σε υπερκρατικό οργανισμό²²⁵ με νομική προσωπικότητα, ως ορίζει και το άρθρο 47 ΣυνθΕΕ. Παράλληλα, δομεί τον λεγόμενο **Χώρο Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης** (στο εξής ΧΕΑΔ), χωρίς εσωτερικά σύνορα, ο οποίος προβλέπεται ρητά στο άρθρο 3 παρ. 2 ΣυνθΕΕ και εκ του οποίου έχει ως στόχο, μεταξύ άλλων, την οριοθέτηση ενός **ενιαίου ποινικού χώρου** μεταξύ των κρατών-μελών της, με σεβασμό,

²²³ βλ. Τριανταφύλλου, σε ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, ως ανωτ., σελ. 478

²²⁴ βλ. πρωτότυπο κείμενο απόφασης, το οποίο αναφέρει « *In conclusion, the Court finds that the remarks made by the Deputy Minister of Finance on 11 June 2007 and the Minister of Justice on 12 February 2008 went far beyond a mere reference to the applicant's conviction by judgment no. 2444/2007. The Court pays particular attention to the fact that the remarks were made by high-ranking politicians and even, in the case of the Minister of Justice, by a person of authority whose position required him to show particular restraint when commenting on judicial decisions. The above considerations are sufficient for the Court to be able to conclude that there has been a violation of Article 6 § 2 of the Convention in respect of the proceedings pending before the Athens Court of Appeal, on account of the statements made by the Deputy Minister of Finance and the Minister of Justice.* », επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["konstas"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-104858"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

²²⁵ βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι Μ.*, Ευρωπαϊκό ποινικό δίκαιο και Συνθήκη της Λισαβόνας, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θες/νικη, 2011, σελ. 13

ωστόσο, των των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των διαφορετικών νομικών συστημάτων των κρατών-μελών (βλ. αρ. 67 ΣΛΕΕ παρ. 1).-

1.2.-Έτσι, η υπερκρατική, ως προεξετέθη, οντότητα της ΕΕ δεν ερμηνεύεται απλά ως μια διαδικασία σταδιακής εναρμόνισης των θεσμών των κρατών αλλά η ΕΕ διαθέτει πλέον τη δική της δημόσια εξουσία. Συνεπώς και στο χώρο του ποινικού δικαίου, η ΕΕ έχει, κατ' αρχάς, την εξουσία να θεσπίζει, να παράγει δίκαιο. Ωστόσο, ο ΧΕΑΔ αποτελεί, σύμφωνα με το αρ. 4 παρ. 2 στοιχ. 1 ΣΛΕΕ, τομέα **συντρέχουσας αρμοδιότητας** της ΕΕ, μπορεί, με άλλα λόγια, να θεσπίζει ποινικές διατάξεις (ουσιαστικού ή δικονομικού περιεχομένου) στο βαθμό που της επιτρέπει η **αρχή της δοτής αρμοδιότητας** (αρ. 5 παρ. 1-2 ΣΕΕ) και όντας συνεπής στην τήρηση της **αρχής της επικουρικότητας** και της **αναλογικότητας** (αρ. 5 παρ. 3 και 4 ΣΕΕ)²²⁶. Έτσι, ενώ λ.χ. η κοινή νομισματική ή εμπορική πολιτική της ΕΕ αποτελεί τομέα **αποκλειστικής** αρμοδιότητας της ΕΕ (βλ. αρ. 3 ΣΛΕΕ), η ποινική εξουσία της ΕΕ αποτελεί αρμοδιότητα ενταγμένη στα πλαίσια του ΧΕΑΔ και άρα **συντρέχουσα** με την αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Στην ουσία, τα προαναφερθέντα έχουν την έννοια ότι η Ε.Ε. αναλαμβάνει δράση στον τομέα του ποινικού δικαίου (ως κομμάτι του ΧΕΑΔ), ήτοι παρεμβαίνει δικαιοπαραγωγικά, μόνον εφόσον α) η εν λόγω δράση αποτελεί μέρος των ανατεθειμένων με τις Συνθήκες αρμοδιοτήτων της ΕΕ στο πλαίσιο των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων με τα κράτη μέλη, β) ο στόχος της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και γ) το περιεχόμενο και η μορφή της δράσης δεν υπερβαίνουν τα απαιτούμενα για την επίτευξη των στόχων που ορίζονται από τις Συνθήκες²²⁷.-

1.3.-Όλα τα ανωτέρω εφαρμόζονται υπό μια συγκεκριμένη διαδικασία: τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Ενταγμένη στο κεφάλαιο 4 της ενότητας «Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης» της ΣΛΕΕ και ειδικότερα στα άρθρα 82-86 ΣΛΕΕ, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις είναι η συνιστώσα του ΧΕΑΔ μέσω της οποίας (προκύπτει και ορολογικά άλλωστε) αποδίδεται, αρχικά, ο διακυβερνητικός χαρακτήρας της συλλειτουργίας των κρατών-μελών ως προς την επίτευξη στόχων σε συγκεκριμένο νομοπαραγωγικό τομέα²²⁸. Ωστόσο, μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας και την κατάργηση της δομής των τριών πυλώνων στην Ε.Ε, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις σηματοδοτεί ένα πιο σύνθετο πρότυπο συνεργασίας: διαπιστώνουμε, πλέον, «μια σύμπραξη της δικαιοπαραγωγικής εξουσίας ενός συνόλου κυρίαρχων κρατών με την αντίστοιχη ενός μεταπολιτειακού, υπερεθνικού μορφώματος με την δική του δημόσια εξουσία»²²⁹.-

1.4.-Σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ. 1 ΣΛΕΕ, η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις βασίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων. Η εν λόγω αρχή συνδέεται, εξάλλου, και με τη θέσπιση κοινών ελαχίστων κανόνων στον

²²⁶ Βλ. Κιούπη Δ, Παπαδοπούλου Ρ-Ε, Μουζάκη Δ., Το ποινικό δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 111

²²⁷ Βλ. Κιούπη Δ, Παπαδοπούλου Ρ-Ε, Μουζάκη Δ., οπ. ανωτ., σελ. 23

²²⁸ Βλ. Τσόγκα Ο., πανεπιστημιακές σημειώσεις του ΠΜΣ Ποινικό Δίκαιο και Θεωρία του δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

²²⁹ Βλ. Τσόγκα Ο., οπ. ανωτ.

τομέα του ποινικού δικονομικού δικαίου, ως προκύπτει από το άρθρο 82 παρ. 2 ΣΛΕΕ. Συνεπώς, διαπιστώνουμε ότι η έκδοση μιας νομικής πράξης, εκ μέρους της Ε.Ε., αφορώσας λ.χ. την ενίσχυση ή τον περιορισμό ενός ή περισσοτέρων δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία, υπάγεται στην εν λόγω αρχή και θα διαπιστώσουμε αμέσως παρακάτω τί σημαίνει πρακτικά αυτή η παραδοχή.-

2. Η αμοιβαία αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων και το ζήτημα της συμβατότητας της με τις θεμελιώδεις αρχές του εγχώριου ποινικού δικονομικού δικαίου

2.1.- Η επιλογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στην οριοθέτηση της δράσης της ΕΕ στο χώρο του ποινικού δικαίου, ουσιαστικού και δικονομικού, είναι λογική εάν αναλογιστούμε τον βαθμό κατά τον οποίο εν η λόγω δράση επεμβαίνει σε ευαίσθητες πτυχές της κρατικής δικαιοταξίας. Ωστόσο, ακόμη και έτσι, πολλές αντιρρήσεις έχουν διατυπωθεί σχετικά με το δημοκρατικό έλλειμμα της εν λόγω δράσης της ΕΕ. Το ουσιαστικό διακύβευμα θα πρέπει, δε, να εντοπιστεί στο εάν τελικά η ποινική νομοπαραγωγική εξουσία της ΕΕ καταφέρνει να μην αποτελεί πρωτοβουλία αποκλειστικά θεσμικών οργάνων (πχ. Επιτροπή) και διαδικασιών στους οποίους δεν αντιπροσωπεύονται (μέσω εκλογών) οι λαοί-ψηφοφόροι των κρατών-μελών της Ε.Ε. Πώς προκύπτει ωστόσο ότι, ως προαναφέρθηκε, οι λαοί των κρατών-μελών διαδραματίζουν (εμμέσως έστω) ρόλο στις νομοθετικές εξελίξεις στον χώρο του ευρωενωσιακού ποινικοδικονομικού δικαίου, όπως λχ όταν ψηφίζεται και κυρώνεται ένας νόμος από το εθνικό κοινοβούλιο, και ειδικότερα στον τομέα των δικονομικών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων/υπόπτων;

2.2.- Το άρθρο 82 ΣΛΕΕ ορίζει ρητά ότι η ΕΕ νομιμοποιείται να λαμβάνει μέτρα αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων και προσέγγισης των νομοθετικών διατάξεων των κρατών-μελών μέσω της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, η οποία περιγράφεται αναλυτικά στο άρθρο 294 ΣΛΕΕ. Το σημαίνον στοιχείο για τον έλεγχο του δημοκρατικού ελλείμματος, ωστόσο, εντοπίζεται στο άρθρο 289 παρ. 1 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με το οποίο «η συνήθης νομοθετική διαδικασία συνίσταται στην έκδοση κανονισμών, οδηγιών ή αποφάσεων από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής». Έχει υποστηριχθεί από τη θεωρία²³⁰, συνεπώς, ότι με την ως άνω διάταξη επιχειρείται ένας μετριασμός των αντιρρήσεων περί της νομιμοποίησης της ΕΕ - και κάθε μη εθνικής Αρχής εν πάσει περιπτώσει - να παράγει ποινικό δίκαιο, διότι κρίνεται εμφανής η ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην επίμαχη νομοθετική διαδικασία. Η ως άνω διάταξη, σε συνδυασμό με το άρθρο 76 ΣΛΕΕ, κατά το οποίο οι εν λόγω νομικές πράξεις θεσπίζονται είτε μετά από πρόταση της Επιτροπής, είτε μετά από πρωτοβουλία του ενός τετάρτου των κρατών μελών μοιάζει όντως να οριοθετεί ένα περιθώριο για εθνική σύμπραξη στην προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών στα πλαίσια του ΧΕΑΔ που επιθυμεί να παράσχει η ΕΕ²³¹. Συνεπώς, σε πρώτο στάδιο, η ενεργοποίηση αυτής της πρακτικής της συναπόφασης στην έκδοση λ.χ. μιας οδηγίας ή ενός κανονισμού ποινικού περιεχομένου, υπό την έννοια ότι, κατά το άρθρο 294 ΣΛΕΕ, το Ευρωπαϊκό

²³⁰ βλ. Κιούπη Δ, Παπαδοπούλου Ρ-Ε, Μουζάκη Δ., οπ. ανωτ., σελ. 11, 112

²³¹ βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., όπως ανωτ., σελ. 17

κοινοβούλιο έχει την αρμοδιότητα να εγκρίνει ή να απορρίψει τη θέση του Συμβουλίου επί της έκδοσης μιας νομικής πράξης, αντανακλά – εμμέσως πάντα – τη συμμετοχή (αλλά γιατί όχι και την ευθύνη επικουρικής) του ευρωπαϊού ψηφοφόρου-πολίτη στην θέσπιση του ευρωενωσιακού ποινικού δικαίου.-

2.3.-Ο χώρος των δικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων που εμπλέκονται σε μια ποινική διαδικασία, ωστόσο, είναι ένας τομέας που απαιτεί ακόμη λεπτότερες παρεμβάσεις. Ειδικότερα, η επιλογή του κανονισμού, ως νομικής πράξης άμεσα και αναλλοίωτα εφαρμοστέας στην εθνική έννομη τάξη, είναι αμφίβολο κατά πόσο συμπίπτει με την απομάκρυνση από τη λογική της «ενοποίησης των νομικών και δικαιοσύνης συστημάτων των Κ-Μ» και τη μετάβαση στην αρχή της «διαμόρφωσης κοινών ελαχίστων κανόνων»²³², ως ρεαλιστικού και επιθυμητού (σε πρώτη φάση) στόχου της ΕΕ. Εκεί έγκειται, συνεπώς, η επιλογή αποκλειστικά της οδηγίας για την θέσπιση ελαχίστων κανόνων που αφορούν τα δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία, σύμφωνα με το αρ. 82 παρ. 2 εδ. β! ΣΛΕΕ.

2.4.-Ας μην παροράται δε, ότι η απώλεια της εθνικής κυριαρχίας των κρατών-μελών της ΕΕ στον ευαίσθητο χώρο του ποινικοδικονομικού δικαίου περιορίζεται με το δικαίωμα επείγουσας αναστολής που διατηρούν όταν εκτιμούν ότι μια προτεινόμενη οδηγία θίγει τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν την ποινική τους διαδικασία (αρ. 82 παρ. 3 ΣΛΕΕ), δυνατότητα την οποία, ωστόσο, η Ελλάδα ουδέποτε έχει ασκήσει στην πράξη μέχρι στιγμής. Ο προβληματισμός επί αυτού του ζητήματος θα καταστεί εναργέστερα κατανοητός κατωτέρω, κατά την ανάλυση των προσφάτως κυρωμένων, με το Ν. 4236/2014, οδηγιών που ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα πρόσβασης του κατηγορουμένου στη δικογραφία.-

3. Η (επικείμενη) ίδρυση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής και οι αμφιλεγόμενες συνέπειές της σε επίπεδο δικονομικών δικαιωμάτων υπόπτου/κατηγορουμένου

3.1.-Η Συνθήκη της Λισσαβώνας, ωστόσο, έχει ήδη προδιαγράψει (και επίκειται και η υλοποίησή της) μια πολύ σημαίνουσα αλλά και αμφιλεγόμενη προοπτική τροποποίησης του ανωτέρω μοντέλου θεσμοθέτησης κανόνων στο χώρο του ποινικοδικονομικού δικαίου και αυτή δεν είναι άλλη από την αναμενόμενη ίδρυση της *Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής* (στο εξής Ε.Ε.Α). Η ίδρυση της ως άνω αρχή προβλέπεται στο άρθρο 86 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με το οποίο «*Για την καταπολέμηση των εγκλημάτων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική νομοθετική διαδικασία, μέσω κανονισμών, μπορεί να συστήσει Ευρωπαϊκή Εισαγγελία εκ της Eurojust*». Είναι αρκετά τα ζητήματα που ανακύπτουν προφανώς από την εν λόγω διάταξη.-

²³² βλ. Τσόγκα Ο., Η Συνθήκη της Λισσαβώνας – Ο ΧΕΑΔ ως τομέας συντρέχουσας αρμοδιότητας κράτους και Ε.Ε, σημειώσεις παραδόσεων Μ.Δ.Ε Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2013-2014

3.2.- Κατ' αρχάς, η γέννηση του όρου *Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή* οφείλεται στην Επιτροπή της Ε.Ε, η οποία, θεωρώντας ότι πρέπει να αναζητηθεί τρόπος αποτελεσματικότερης δίωξης των αυτοργών εγκληματικών πράξεων, *οι οποίες θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (τότε), πρότεινε να δημιουργηθεί η, ως άνω, αρχή. Η εν λόγω πρόταση υποβλήθηκε το 2001 και συνοδεύταν από την **«Πράσινη Βίβλο σχετικά με την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας και τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής»**, κείμενο το οποίο υπέχει τη μορφή βοηθητικού μέσου διαβούλευσης και το οποίο συντάχθηκε με στόχο να καταστήσει την σχετική πρόταση διεξοδικότερη και πιο εμπειριστατωμένη.²³³

3.3.- Ήδη, από την περίοδο 1995-2000 η ΕΕ, μέσω μιας επιτροπής εμπειρογνομόνων νομικών, εκπροσώπων παράλληλα των κρατών-μελών, επεξεργαζόταν την δημιουργία ενός πρότυπου Ευρω-κώδικα Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, βασιζόμενη σε ένα μεικτό σύστημα: στο συνδυασμό των Εθνικών και Κοινοτικών συστατικών εν όψει της ποινικής αντιμετώπισης των, ως άνω, εγκλημάτων όχι στο επίπεδο της Ένωσης αλλά στα Κ-Μ. Το αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας ονομάστηκε *«Corpus Juris»*, οι δικονομικές διατάξεις του οποίου αναφέρονται στην Ε.Ε.Α και στο ρόλο που πρέπει να διαδραματίζει κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο. Το ουσιώδες στοιχείο που προκύπτει από τη σύνταξη του, ως άνω, corpus juris είναι ότι στη θέση ενός κλασικού μοντέλου **συνεργασίας** μεταξύ των Κρατών (δικαστική συνεργασία, έκδοση κλπ) επιλέχθηκε η ποινική παρέμβαση βασιζόμενη στην αρχή της **ευρωπαϊκότητας**: ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (αρ. 25 τρις), ανακριτικές πράξεις στον ευρωπαϊκό χώρο (αρ. 20), μεταφορά των συλληφθέντων κλπ.²³⁴

3.4.- Στον επίμαχο τομέα των δικαιωμάτων του υπόπτου/κατηγορουμένου κατά την ποινική προδικασία, το άρθρο 20 παρ. 3 εδ. α' Corpus Juris αναφέρει ότι η εξέταση του υπόπτου, διενεργείται με σεβασμό στα δικαιώματά του, τα οποία και εκτίθενται αναλυτικά στο άρθρο 29 κατά το οποίο: α) **«Ένα πρόσωπο δεν μπορεί να εξετασθεί ως μάρτυρας, αλλά πρέπει να θεωρείται κατηγορούμενος από την στιγμή που διαπιστώνεται, καταγγέλλεται ή αποκαλύπτεται η ύπαρξη σοβαρών και συγκλινουσών υπέρ της ενοχής του ενδείξεων και, το αργότερο, κατά την πρώτη εξέτασή του από το όργανο που γνωρίζει την ύπαρξη αυτών των ενδείξεων»**, β) **«Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας η οποία έχει αρχίσει επ' ευκαιρία ενός από τα ανωτέρω εγκλήματα (αρ. 1 έως 8), ο κατηγορούμενος απολαύει των δικαιωμάτων υπεράσπισης που του αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ του σχετικού με τα πολιτικά και ατομικά δικαιώματα. [Ο κατηγορούμενος] πρέπει να πληροφορείται πριν από κάθε εξέταση ότι έχει το δικαίωμα σιωπής»**, και γ) **«το αργότερο μέχρι την πρώτη εξέταση, ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να γνωρίζει το περιεχόμενο της εναντίον του κατηγορίας»**.-

3.5.- Διαπιστώνουμε (παρ. β' του παραπάνω άρθρου) ότι η **αναγνώριση της ΕΣΔΑ και η προοπτική προσχώρησης της ΕΕ στο δίκαιό της**, την οποία προμηνύει

²³³ Βλ., Πράσινη Βίβλο, σελ: 6

²³⁴ http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/fwk-green-paper-corpus/corpus_juris_el.pdf

η ΣΛΕΕ (αρ. 6) ήδη διαφαίνονταν από την κατάρτιση του *Corpus Juris*. Εξάλλου, οι παραπάνω διατάξεις θα μπορούσαμε να πούμε ότι, ούτως ή άλλως, απηχούν τις θεμελιώδεις αρχές και της ΕΣΔΑ αλλά και της εγχώριας ποινικής δικονομίας. Πράγματι, και η **απαγόρευση μαρτυροποίησης του κατηγορουμένου** της παρ. α' του άρθρου, αλλά και η **αρχή σιωπής και μη αυτοενοχοποίησής του**, (παρ. β' ως άνω άρθρου), εκ της οποίας πηγάζει και η πρώτη ως άνω απαγόρευση, αποτελούν θεμελιώδη δικαιώματα του και στην εγχώρια ποινική δικονομία (για τα οποία έχει ήδη γίνει λόγος παραπάνω). Ακόμη, στο άρθρο 31 *Corpus Juris* προβλέπεται ότι «*Κάθε κατηγορούμενος για κάποιο από τα ανωτέρω εγκλήματα (αρθρ. 1 έως 8) θεωρείται αθώος μέχρι νομίμου αποδείξεως της ενοχής του η οποία έχει προκύψει από αμετάκλητη (définitive) δικαστική απόφαση που έχει αποκτήσει δύναμη δεδικασμένου*».

3.6.-Τελικώς, η μακροχρόνια αυτή θεωρητική προετοιμασία και διαβούλευση **σχετικά με την Ε.Ε.Α**, μετουσιώθηκε σε **πρωτογενές** ενωσιακό δίκαιο στο **αρ. 86 ΣΛΕΕ**. Ωστόσο, η επιλογή της ειδικής νομοθετικής διαδικασίας ως μέσο για την ίδρυση της έχει εγείρει πολλές αντιδράσεις. Συγκεκριμένα, τόσο η επιλογή του Κανονισμού ως αποκλειστικού νομικού μέσου για την θέσπιση της του ως άνω θεσμού, όσο και η απουσία ρήτρας επείγουσας αναστολής του αρ. 82 παρ. 3 ΣΛΕΕ, **αφενός** καταδεικνύουν την έμφαση και το βάρος που αποδίδεται από την ΕΕ στην εξασφάλιση της λειτουργίας δικών της θεσμικών οργάνων στο πεδίο της ποινικής καταστολής²³⁵, **αφετέρου** ωστόσο καθιστά ίσως προβληματική, από πλευράς δημοκρατικής νομιμοποίησης, την σύσταση ενός τόσο κεφαλαιώδους θεσμού δίχως την δικαιοκρατική δικλείδα της συναπόφασης μεταξύ Συμβουλίου και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²³⁶. Πρακτικά, αυτό συνεπάγεται ότι οι κανόνες με βάση τους οποίους αφενός θα κινείται η ποινική δίωξη αφετέρου θα καθορίζεται η μεταχείριση του υπόπτου/κατηγορουμένου εντός του ενιαίου ποινικού χώρου της ΕΕ θα είναι αποτέλεσμα απόφασης αποκλειστικά του Συμβουλίου της ΕΕ, ενώ η ενσωμάτωση τους στα εθνικά δίκαια θα επέρχεται αυτομάτως χωρίς περιθώριο επιλογής των μέσων και των όρων πραγματοποίησής της από τις εθνικές αρχές. Πώς όμως σκοπεύει η ΕΕ να αμβλύνει αυτό το εκ νέου εμφανιζόμενο νομιμοποιητικό έλλειμμα;

3.7.-Κατά την έγκριση της έκθεσης που κατατέθηκε για την επέκταση της Πράσινης Βίβλου, εν έτει 2002, η Επιτροπή τόνισε ότι «*στην πράξη, το έργο της Ε.Ε θα είναι να συγκεντρώνει όλα τα αποδεικτικά στοιχεία υπέρ και κατά του κατηγορούμενου, ώστε να κινηθεί, υπό τη διεύθυνση της, η δίωξη για τα από κοινού καθοριζόμενα αδικήματα προκειμένου να προστατευθούν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης. Θα έχει ειδική δικαιοδοσία που θα υπερισχύει έναντι της δικαιοδοσίας των εθνικών διωκτικών αρχών, αλλά θα συνεργάζεται μ' αυτές ώστε να αποφεύγονται οι διπλές ενέργειες. Επίσης, θα συνεργάζεται με την **Europol** για τη διεξαγωγή ερευνών, αλλά θα διευθύνει τη διενέργειά τους στις υποθέσεις που την αφορούν, με στόχο να διασφαλίζονται σε υψηλότερο βαθμό οι διαδικαστικές εγγυήσεις κατά τις εν λόγω έρευνες. Κατά βάση οι ενέργειες της ευρωπαϊκής εισαγγελικής αρχής, εφόσον ενδέχεται να θίξουν*

²³⁵ Βλ. Τσόλκα Ολ., οπ. ανωτ.

²³⁶ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., όπως ανωτ., σελ. 21.

ατομικές. ελευθερίες και θεμελιώδη δικαιώματα, πρέπει να υπόκεινται στον έλεγχο του εθνικού δικαστή, ο οποίος θα ασκεί καθήκοντα εγγυητή των ελευθεριών. Η Ε.Ε.Α θα έχει, ακόμη την αρμοδιότητα, υπό τον έλεγχο του δικαστηρίου, να παραπέμψει σε δίκη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων τους φερόμενους ως δράστες των αξιόποινων πράξεων που διερευνώνται»²³⁷.-

3.8.-Επίσης, με τη νέα πρόταση της Επιτροπής «οι κατηγορούμενοι για απάτη εις βάρος του προϋπολογισμού της ΕΕ θα αποκτήσουν **περισσότερα δικονομικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα διερμηνείας και μετάφρασης, πρόσβασης στα στοιχεία της υπόθεσης και υπεράσπισης από δικηγόρο.** Η Επιτροπή πρότεινε επίσης, τότε, να επεκταθούν ορισμένα δικαιώματα που ισχύουν ήδη σε ορισμένες χώρες, π.χ. **το δικαίωμα σιωπής και το τεκμήριο αθωότητας καθώς και τα δικαιώματα νομικής συνδρομής, προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων και εξέτασης μαρτύρων.** Εξάλλου, η ΕΕ διαθέτει ήδη υπηρεσία καταπολέμησης της απάτης (OLAF). Μόλις συσταθεί και αρχίσει να λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, η OLAF δεν θα διενεργεί πλέον διοικητικές έρευνες για απάτες ή άλλα εγκλήματα εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, αλλά θα ερευνά για άλλου είδους παρατυπίες, όπως σοβαρά παραπτώματα χωρίς οικονομικές επιπτώσεις, που διαπράττουν υπάλληλοι της ΕΕ²³⁸».

3.9.-Κατά συνέπεια, οι ως άνω αναφορές της Επιτροπής κατά την περίοδο της προτάσεώς της για την έκδοση της Πράσινης Βίβλου για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ (τότε Κοινότητας) και τη δημιουργία του θεσμού του Ευρωπαϊκού Εισαγγελέα, ειδικά σε ότι αφορά τα δικονομικά δικαιώματα των κατηγορουμένων για τα εν λόγω αδικήματα, έχουν μια διττή σημασία: αφενός μαρτυρούν την απόπειρα της Επιτροπής να αμβλύνει το διαφαινόμενο αυτό έλλειμμα νομιμοποίησης της (μετέπειτα) ΕΕ ως προς την επιλεγείσα διαδικασία ίδρυσης της ΕΕ, αφετέρου αποτέλεσαν ίσως τον προπομπό των μετέπειτα ρυθμίσεων της ΣΛΕΕ, σε επίπεδο, πλέον, ΧΕΑΔ.-

4. Οι πρόσφατες οδηγίες της Ε.Ε στον τομέα των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου

4.1.-Προσφάτως η Ε.Ε. εξέδωσε τρεις οδηγίες σχετικές με τη ρύθμιση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία. Η οδηγία 2010/64/ΕΕ²³⁹ αφορά το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση, κατά την *παρ. 13 του προοιμίου* της, δε, στόχος της είναι η διευκόλυνση της εφαρμογής του αντίστοιχου δικαιώματος του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και κατ' επέκταση του δικαιώματος του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη. Περαιτέρω, σύμφωνα με την *παρ. 15 του προοιμίου* της δικαιώματα αυτά πρέπει να εφαρμόζονται *απαραιτήτως* και κατά την εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης. Η ως άνω οδηγία θεσπίζει το δικαίωμα σε διερμηνεία (αρ. 2), το δικαίωμα μετάφρασης ουσιαστών εγγράφων (αρ. 3), ορίζει ότι τα

²³⁷ Βλ. ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-03-412_el.htm?locale=FR

²³⁸ Βλ. ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οπ. ανωτ.

²³⁹ βλ. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:el:PDF>

έξοδα για της διερμηνείας και της μετάφρασης βαρύνουν το κράτος-μέλος της ΕΕ (αρ. 4) και διασφαλίζει το επίπεδο της ποιότητας της διερμηνείας και της μετάφρασης (αρ. 5).-

4.2.- Η δεύτερη σχετική οδηγία είναι η 2012/13/ΕΕ²⁴⁰ και αφορά το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Είναι η οδηγία που καθιερώνει το έγγραφο των δικαιωμάτων, ως θα αναλυθεί παρακάτω, ενώ κατά το άρθρο 2 η οδηγία αυτή *«εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους ότι θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας»*. Η άμεση ενημέρωση του υπόπτου/κατηγορουμένου σχετικά με τα δικαιώματά του, δια του εγγράφου των δικαιωμάτων του, προβλέπεται στα άρθρα 3,4 και 5, ενώ στο άρθρο 6 προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών για λεπτομερή ενημέρωση του κατηγορουμένου για την αξιόποινη πράξη που του αποδίδεται. Στο άρθρο 7, όπου ορίζεται το δικαίωμα πρόσβασης στη δικογραφία, βρίσκεται η πλέον αμφιλεγόμενη διάταξη της οδηγίας. Ειδικότερα κατά την παρ. 4 του ως άνω άρθρου *«Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 2 και 3, εφόσον δεν θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, δεν επιτρέπεται η πρόσβαση σε τμήμα του υλικού αν αυτή ενδέχεται να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο τη ζωή ή τα θεμελιώδη δικαιώματα άλλου προσώπου ή τέτοια άρνηση είναι απολύτως απαραίτητη για την προστασία σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, όπως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η πρόσβαση θα μπορούσε να διακυβεύσει τη διεξαγωγή έρευνας, ή να βλάψει σοβαρά την εθνική ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο διεξάγεται η ποινική διαδικασία. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, σύμφωνα με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, η απόφαση για την άρνηση πρόσβασης σε τμήμα του υλικού σύμφωνα με την παρούσα παράγραφο, να λαμβάνεται από δικαστική αρχή ή τουλάχιστον να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο»*. Η κριτική της εν λόγω διάταξης θα γίνει παρακάτω.-

4.3.- Τέλος, η τρίτη οδηγία, 2013/48/ΕΕ²⁴¹, αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ. καθώς και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας. Η εν λόγω οδηγία στην παρ. 21 του προοιμίου της αναφέρεται στο δικαίωμα της σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του μάρτυρα που καθίσταται στη συνέχεια κατηγορούμενος, ενώ στην παρ. 35 του προοιμίου της αναλύει την ανάγκη παροχής στον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο του δικαιώματος ενημέρωσης τουλάχιστον ενός τρίτου προσώπου της επιλογής του και μάλιστα χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Στο άρθρο 3 της οδηγίας ορίζεται το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, στα πρότυπα του δικαιώματος υπεράσπισης του άρθρου 6 παρ. 3 ΕΣΔΑ, ενώ χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο κατηγορούμενος μπορεί να ζητήσει την παράστασή του με συνήγορο κατά την διέλευση προσώπων για αναγνώριση, την κατ' αντιπαράσταση εξέταση και την αναπαράσταση του εγκλήματος (αρ. 3 παρ. 3 εδ. γ'). Το ως άνω δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου ή των προξενικών αρχών

²⁴⁰ βλ. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:el:PDF>

²⁴¹ βλ. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:294:0001:0012:EL:PDF>

περί της κράτησης του, ορίζεται στα άρθρα 5, 6 και 7, ενώ στο άρθρο 10 ορίζεται ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε συνήγορο πρέπει να παρέχεται και κατά την διαδικασία εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ. Η εν λόγω οδηγία, δεν έχει ακόμη κυρωθεί από την εθνική νομοθεσία, ωστόσο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς το δικαίωμα επικοινωνίας του συλληφθέντος κρατουμένου με τρίτο πρόσωπο, ούτως ώστε να τον ενημερώσει ότι κρατείται, δεν έχει τυποποιηθεί ούτε στην ΕΣΔΑ ούτε και στον ελληνικό ΚΠοινΔ. Στην πράξη, δε, είναι πολύ συχνό το φαινόμενο να μην επιτρέπεται στους συλληφθέντες να κάνουν έστω και ένα τηλεφώνημα για πολλές ώρες μετά τη σύλληψή τους. Πάντως, στο εν λόγω δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου προφανώς δεν εμπίπτει η ενημέρωση του συνηγόρου του κατηγορουμένου, η οποία ούτως ή άλλως ενυπάρχει στο δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο.-

II. Η ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΕΥΣΙΑΚΗ ΔΙΚΑΙΟΘΕΣΙΑ

1. Τα νέα άρθρα 233, 236^A, 238^A, 238B ΚΠοινΔ

1.1.-Οι οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ ενσωματώθηκαν στο εσωτερικό δίκαιο με το νόμο 4236/2014, ο οποίος δημοσιεύτηκε στις 11-2-2014. Ειδικότερα, αντικαταστάθηκε το άρθρο 233 παρ. 1 ΚΠοινΔ το οποίο προβλέπει το δικαίωμα σε διερμηνεία για τον ύποπτο/κατηγορούμενο ρητώς σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, ενώ προστέθηκε το άρθρο 236^A ΚΠοινΔ, το οποίο προβλέπει το δικαίωμα μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων ή χωρίων εγγράφων της διαδικασίας. Στο ίδιο ως άνω άρθρο προβλέπεται ακόμη και η δυνατότητα αίτησης του κατηγορουμένου για το χαρακτηρισμό ενός εγγράφου ως ουσιώδους. Στη διάταξη, ωστόσο, δεν αναφέρεται ποιος είναι ο αρμόδιος να αποφασίσει για τον χαρακτηρισμό ενός εγγράφου ως ουσιώδους ή μη και το εάν αυτή η απόφαση απαιτείται να είναι αιτιολογημένη, ωστόσο παρέχεται και το δικαίωμα υποβολής αντιρρήσεων εκ μέρους του κατηγορουμένου κατά της σχετικής απόφασης (αρ. 236^A παρ. 3 ΚΠοινΔ). Περαιτέρω, προστέθηκε το άρθρο 238^A ΚΠοινΔ κατά το οποίο όταν η εξέταση του υπόπτου/κατηγορουμένου γίνεται με τη συνδρομή διερμηνέα, συντάσσεται ειδική έκθεση αλλά και το άρθρο 238B το οποίο, **σε αντίθεση με το κείμενο της οδηγίας**²⁴², ορίζει ότι τα έξοδα της διερμηνείας αλλά και της μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων βαρύνουν μεν το Δημόσιο, **εκτός εάν αποδεικνύεται ότι ο κατηγορούμενος μπορεί να τα καταβάλει**. Η διατύπωση του εν λόγω άρθρου είναι φανερό ότι δεν ετέθη υπό το πνεύμα διευκόλυνσης του δικαιώματος ενημέρωσεως του κατηγορουμένου περί της αποδιδόμενης κατηγορίας.-

²⁴² «Τα κράτη μέλη καλύπτουν τα έξοδα διερμηνείας και μετάφρασης που προκύπτουν από την εφαρμογή των άρθρων 2 και 3, ανεξάρτητα από την έκβαση της διαδικασίας».

2. Το νέο άρθρο 101 ΚΠοινΔ και οι θεωρητικές αντιδράσεις που επέφερε

2.1.- Η κρισιμότερη τροποποίηση του εσωτερικού δικαίου με βάση τις προεκτεθείσες οδηγίες αφορά το άρθρο 101 ΚΠοινΔ, στο οποίο, δυνάμει της ενσωμάτωσης της οδηγίας 2012/13/ΕΕ, προστέθηκαν οι παράγραφοι 3, 4 και 5. Κατά την παρ. 3 *«Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2, εφόσον δεν θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, οι αρμόδιες αρχές, κατά την ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση, δεν επιτρέπουν την πρόσβαση σε τμήμα του υλικού, αν αυτή ενδέχεται να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο τη ζωή ή τα θεμελιώδη δικαιώματα άλλου προσώπου ή αν τέτοια άρνηση είναι απολύτως απαραίτητη για την προστασία σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, όπως στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η πρόσβαση θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη διεξαγωγή έρευνας ή να βλάψει σοβαρά την εθνική ασφάλεια»*. Η ως άνω διάταξη αδιαμφισβήτητα περιορίζει το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε πρόσβαση της δικογραφίας, και κατ' επέκταση του δικαιώματος ενημέρωσής του για την αποδιδόμενη κατηγορία. Μάλιστα, ο εν λόγω περιορισμός επαφίεται στην ανάγκη προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, ήτοι σε μία προϋπόθεση ιδιαίτερος ασαφή και αυθαίρετη, επί της κατάφασης της οποίας δεν ξεκαθαρίζεται στη διάταξη ούτε καν ποιος θα λαμβάνει την απόφαση. Ως εκ τούτου είναι σαφές, εν προκειμένω, ότι παραβιάζεται και το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη (αρ. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ), το οποίο προϋποθέτει ότι ο ίδιος πρέπει να λάβει γνώση όλων των εγγράφων της δικογραφίας προκειμένου να είναι σε θέση να αντικρούσει την κατηγορία σε βάρος του.

2.2.- Η εξίσου ασαφής διάταξη της παρ. 5 που προστίθεται στο άρθρο 101 ΚΠοινΔ προβλέπει ότι *«ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του έχει το δικαίωμα να υποβάλει αντιρρήσεις κατά της ενδεχόμενης παράλειψης ή άρνησης της αρμόδιας αρχής να παράσχει τις κατά τα ανωτέρω πληροφορίες. Η παράγραφος 3 του άρθρου 236Α εφαρμόζεται αναλόγως»*. Το σίγουρο είναι ότι, παρά το δικαίωμα αντιρρήσεων που θεσπίζει, δύσκολα μπορεί, η προσθήκη αυτή, να μετριάσει τις ανησυχητικές εντυπώσεις της προηγούμενης διάταξης, καθώς εκ νέου δεν προσδιορίζεται ούτε ποίο είναι το αρμόδιο δικαστικό ή εισαγγελικό όργανο το οποίο αποφαινεται επί των σχετικών αντιρρήσεων, ούτε αν η ως άνω απόφαση απαιτείται να έχει την απαιτούμενη από τα αρ. 93 παρ. 3 Σ και 139 ΚΠοινΔ ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία.

3. Το έγγραφο των δικαιωμάτων του συλληφθέντος: η νέα διαδικασία επί αυτοφώρου συλλήψεως

3.1.- Στο άρθρο 99 ΚΠοινΔ προστίθεται άρθρο 99^Α κατά την παρ. 3 του οποίου *«Στον ύποπτο τέλεσης πράξης ή στον κατηγορούμενο, ο οποίος συλλαμβάνεται ή κρατείται, παρέχεται αμέσως έγγραφο στο οποίο καταγράφονται τα δικαιώματά του και του επιτρέπεται να το διατηρεί στην κατοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας του. Το έγγραφο αυτό περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα ακόλουθα δικαιώματα: α) το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο, β) το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών, γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, δ) το δικαίωμα*

διερμηνείας και μετάφρασης, ε) το δικαίωμα σιωπής, στ) το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας, ζ) το δικαίωμα ενημέρωσης των προξενικών αρχών και ενός επιπλέον προσώπου, η) το δικαίωμα σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη, θ) τον ανώτατο αριθμό ωρών ή ημερών κατά τις οποίες ο κατηγορούμενος δύναται να στερηθεί της ελευθερίας του προτού προσαχθεί ενώπιον δικαστικής αρχής και ι) πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες προσβολής του νόμιμου χαρακτήρα της σύλληψης ή της κράτησης». Σχετικά με την ως άνω διάταξη, πρέπει να επισημανθεί ότι είναι σημαντική η αναβάθμιση που αποτυπώνει στο δικαίωμα ενημερώσεως του υπόπτου και του κατηγορουμένου, ως αυτό τυποποιείται στον ελληνικό ΚΠοινΔ, καθώς καθιστά **γραπτή** την υποχρέωση ενημέρωσης του υπόπτου/κατηγορουμένου αναφορικά με τα δικαιώματά του, η οποία μέχρι τώρα ήταν προφορική (αρ. 103 και 273 παρ. 2 ΚΠοινΔ).-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΝΤΑΛΜΑ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΚΖΗΤΟΥΜΕΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΝΑ ΟΔΗΓΗΘΕΙ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

1. Τα δικαιώματα του εκζητούμενου κατά τη διαδικασία του Ε.Ε.Σ προστατεύονται και από την ΕΣΔΑ;

1.1.- Η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων, εν προκειμένω μέσω της απόφασης πλαίσιο για το Ε.Ε.Σ, η οποία αποτελεί την αντιπροσωπευτικότερη ίσως νομική πράξη της Ε.Ε στα πλαίσια της εν λόγω αρχής, απονέμει λειτουργική προτεραιότητα στο δημόσιο συμφέρον μιας «ενοποιημένης» καταπολέμησης του εγκλήματος, μέσω της άμεσης, αποτελεσματικής και απλοποιημένης ποινικής διαδικασίας σε βάρος του εκζητούμενου²⁴³. Από την άλλη πλευρά, οι διατάξεις της ΕΣΔΑ στοχεύουν στον περιορισμό της κρατικής αυθαιρεσίας σε ό, τι αφορά την δύναμη καταναγκασμού την οποία διαθέτει η δικαιοσύνη και την ενίσχυση ενός πλαισίου ενίσχυσης της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου²⁴⁴. Γίνεται αντιληπτό, κατά συνέπεια, ότι παρά την αλληλεπίδραση των δύο συστημάτων και παρά την αναγνώριση των αρχών της ΕΣΔΑ από το δίκαιο της Ε.Ε. (βλ. κεφ. πρώτο, υπό 2.3.), όσον αφορά τα δικαιώματα του εκζητούμενου κατά την διαδικασία εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ σε βάρος του, υφίσταται *prima facie* μια αντιτιθέμενη σχέση στο πνεύμα των διατάξεων τους. Με βάση τα παραπάνω, το ερώτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο είναι σε θέση ο συλληφθείς δυνάμει Ε.Ε.Σ, το οποίο καλείται να εκτελέσει μια ξένη χώρα σε σχέση με τη χώρα καταγωγής του, να επικαλεστεί κατά την δικονομική διαδικασία της εκδόσεώς του ή μη, τις διατάξεις της ΕΣΔΑ για να προβάλλει τυχόν ακυρότητα που συνεπάγεται η προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του, ως αυτά αποτυπώνονται και προστατεύονται στο κείμενο της.-

²⁴³ βλ. Μουζάκη Δ., Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομ. Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 229

²⁴⁴ βλ. Μουζάκη Δ. ως ανωτ., σελ. 228

1.2.-Πράγματι, το Ε.Ε.Σ, αποτελώντας, ως προεξετέθη, την αιχμή του δόρατος στην προσπάθεια της Ε.Ε να εφαρμόσει στην πράξη την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, αντικατέστησε την διοικητική και χρονοβόρα διαδικασία της έκδοσης με έναν απλούστερο, αμεσότερο και αμιγώς δικαστικό μηχανισμό²⁴⁵. Παρά δε τον προσδιορισμό του ως «ευρωπαϊκό» αποτελεί δικαστική απόφαση ενός συγκεκριμένου, κάθε φορά, κράτους-μέλους της Ε.Ε και η εκτέλεσή του από ένα άλλο κράτος-μέλος αποτελεί, κατά τα άνω, την πρακτική εφαρμογή της αρχής αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων εντός του ΧΕΑΔ. Ωστόσο, από τη στιγμή που η δυνατότητα της ΕΕ ως προς τη θέσπιση ελαχίστων κανόνων και εγγυήσεων στο χώρο του ποινικού δικονομικού δικαίου και ειδικότερα στον τομέα των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου αφορά συγκεκριμένους τομείς, προκύπτει ότι πρακτικά υπάρχουν πεδία στα οποία η αναγνώριση αυτή δεν μπορεί να εξομαλύνει τις διαφορετικές έννομες τάξεις των κρατών μελών²⁴⁶. Διότι ενώ διαμορφώνει, μέσω του Ε.Ε.Σ, ένα ενιαίο πλέγμα κανόνων για τις ανάγκες της δίωξης των εγκλημάτων δεν προέβλεψε αντίστοιχα και τη δημιουργία ενός ενιαίου σώματος κανόνων για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων εις βάρος των οποίων κινείται η ποινική αυτή δίωξη²⁴⁷, κάτι το οποίο αποτέλεσε εξ αρχής την όλη φιλοσοφία υιοθέτησης της ΕΣΔΑ εκ μέρους του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1.3.-Από την άλλη πλευρά, είναι γεγονός ότι στο άρθρο 1 παρ. 3 της απόφασης-πλαίσιο για το Ε.Ε.Σ αναφέρεται ότι «η παρούσα απόφαση-πλαίσιο δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως διατυπώνονται στο άρθρο 6 της ΣυνθΕΕ», ήτοι των δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών και τις διατάξεις της ΕΣΔΑ. Η εν λόγω διατύπωση, ωστόσο, κρίνεται ως μη ικανοποιητική υπό την έννοια ότι υποκαθιστά με τρόπο γενικό και αόριστο την απουσία ρητής διάταξης με την οποία θα έπρεπε να συγκαταλέγεται στο κείμενο της Α-Π η **παραβίαση** των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου προσώπου στους λόγους **άρνησης** παροχής δικαστικής συνδρομής²⁴⁸, ήτοι άρνησης εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ από το εκζητούμενο κράτος σε περίπτωση ευθείας παραβίασης των διατάξεων της ΕΣΔΑ στα οποία καταγράφεται η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα πρέπει να προσεγγιστεί σε δύο στάδια. Σε πρώτο επίπεδο εάν όντως τελικά η εφαρμογή ενός Ε.Ε.Σ μπορεί να σημάνει αυτομάτως ρήξη ή έστω αμφισβήτηση των αρχών της ΕΣΔΑ και σε δεύτερο επίπεδο εάν ο εκζητούμενος μπορεί τελικά, σε περίπτωση που όντως υπάρχει παραβίαση

²⁴⁵ βλ. Ζημιανίτη Δ., Η νέα θεσμική αρχιτεκτονική για τον ευρωπαϊκό ποινικό χώρο: ο διάλογος για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, ΠοινΔικ 2013, τευχ. 5, σελ. 439 επ.

²⁴⁶ βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, ΠοινΔικ 2004, τευχ. 5, σελ. 567 επ.

²⁴⁷ βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., ως ανωτ.,

²⁴⁸ βλ. Κυριτσάκη Ι., Η πρακτική εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ΠοινΔικ 2009, τευχ. 6-7, σελ. 759 επ.

της ΕΣΔΑ κατά τη διαδικασία έκδοσής του δυνάμει Ε.Ε.Σ, να προσβάλλει αυτή την παραβίαση ως ακυρότητα (αρ. 510 παρ. 1 εδ. β' ΚΠοινΔ).-

1.4.-Από τη στιγμή που η κάθε νομική πράξη εντός Ε.Ε, άρα και η Α-Π για το Ε.Ε.Σ, εδράζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών της, τότε εξ ορισμού περιττεύει κάθε έλεγχος ή αμφισβήτηση της εντολής που δίδεται στο κράτος εκτέλεσης ενός Ε.Ε.Σ, από το κράτος έκδοσής του²⁴⁹. Περαιτέρω, οι λόγοι άρνησης εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ αναφέρονται περιοριστικά στην Α-Π, επομένως η δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης δεν είναι σε θέση να επικαλεστεί άλλο λόγο προκειμένου να αρνηθεί την εκτέλεσή του²⁵⁰. Κατά την ως άνω ερμηνεία, αλλά και σύμφωνα με την προεκτεθείσα διάταξη του αρ. 1 παρ. 3 της Α-Π, τόσο το κράτος έκδοσης όσο και το κράτος εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ δεσμεύονται από μια γενική τήρηση των αρχών της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του προσώπου εις βάρος του οποίου αυτό εκδίδεται και εκτελείται, έτι παραπάνω από τη στιγμή που όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε είναι ούτως ή άλλως και κράτη συμβαλλόμενα στην ΕΣΔΑ. Επομένως, με βάση τα παραπάνω, κάθε επιφύλαξη ενός κράτους-μέλους αφορώσα την ακολουθούμενη ποινική διαδικασία σε ένα άλλο κράτος-μέλος, αλλά και την διαδικασία έκδοσης μιας απόφασης την οποία το πρώτο κράτος καλείται να εφαρμόσει, περιττεύει, επιπλέον, δε, είναι αυτονόητο ότι όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε εκδίδουν ποινικές αποφάσεις κατόπιν σεβασμού και τήρησης των αρχών της ΕΣΔΑ. Κατά συνέπεια, τυχόν παραβίαση λ.χ. του άρθρου 5 ή 6 της ΕΣΔΑ εκ μέρους του κράτους έκδοσης του Ε.Ε.Σ ούτε αντικείμενο ελέγχου από τις δικαστικές αρχές του κράτους εκτέλεσης αποτελεί, ούτε λόγο άρνησης εκτέλεσης του εν λόγω Ε.Ε.Σ και μη παράδοσης του εκζητούμενου στο εκζητούν κράτος.

1.5.-Ωστόσο, κατά την ορθολογικότερη ίσως ερμηνεία της ως άνω διάταξης του αρ. 1 παρ. 3 της απόφασης-πλαίσιο όσο και της υπ. αριθμ 12 αιτιολογικής σκέψης σε αυτήν, σύμφωνα με την οποία *«η παρούσα απόφαση-πλαίσιο σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται από το άρθρο 6 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και εκφράζονται στο χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης(7), ιδίως δε στο κεφάλαιο VI αυτού»*, καταδεικνύει ότι, τελικά, ο σεβασμός των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου έτσι όπως αυτά ορίζονται στην ΕΣΔΑ αποτελεί προϋπόθεση για την εκτέλεση του Ε.Ε.Σ, υπό την έννοια ότι η δικαστική αρχή εκτέλεσης **μπορεί να αρνηθεί** την εν λόγω εκτέλεση σε περίπτωση παραβίασης, στο πλαίσιο έκδοσής του εκάστοτε Ε.Ε.Σ, των αρχών της ΕΣΔΑ²⁵¹ (και ιδίως του άρθρου 6 αυτής) αναφορικά με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου (εδώ εκζητούμενου). Τί γίνεται όμως εάν παρ' όλα αυτά η Ελλάδα, ως κράτος εκτέλεσης, αποφασίσει να εκτελέσει ένα Ε.Ε.Σ το οποίο εκδόθηκε κατόπιν παραβίασης του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 47 ΧΘΔΕΕ; Έχει ο

²⁴⁹ βλ. Μουζάκη Δ. ως ανωτ., σελ. 359

²⁵⁰ βλ. Μουζάκη Δ. ως ανωτ., σελ. 360

²⁵¹ βλ. Μουζάκη Δ. ως ανωτ., σελ. 362

εκζητούμενος δικαίωμα να προβάλει αυτήν την παραβίαση εναντίον του; Κατά τη γνώμη μου, εφόσον η απόφαση για εκτέλεση ενός Ε.Ε.Σ στηρίζεται σ' ένα πλαίσιο έκδοσης υπό καθεστώς ακυρότητας, και από τη στιγμή που η Ελλάδα έχει συμπεριλάβει ρητή διάταξη ενσωμάτωσης του άρθρου 1 παρ. 3 της Α-Π (βλ. άρθρο 2 ν.3251/04), τότε ο εκζητούμενος έχει δικαίωμα να το προβάλει και κατά την ακρόασή του ενώπιον του ΣυμβΕφ πριν αυτό λάβει την απόφασή του αλλά και ως *ειδικό λόγο* στην *έφεσή* του (κατά της απόφασης εκτέλεσης του ΣυμβΕφ) ενώπιον του ΣυμβΑΠ, υπό την έννοια ότι δυνατότητα άσκησης **αναίρεσης** κατά μιας απόφασης για εκτέλεση Ε.Ε.Σ δεν προβλέπεται.-

1.6.- Σε κάθε περίπτωση, η αμφιβολία των δικαστικών αρχών ενός κράτους περί του εάν οι αναφερόμενοι ως λόγοι άρνησης εκτέλεσης ενός Ε.Ε.Σ απαριθμούνται στο κείμενό της Α-Π (άρθρο 3 και 4 αυτής) περιοριστικά ή η παραβίαση της ΕΣΔΑ αποτελεί και αυτή με τη σειρά της λόγο άρνησης εκτέλεσής του, με βάση το αρ. 1 παρ. 3 αυτής, μπορούν να αποτελέσουν το περιεχόμενο προδικαστικού ερωτήματος τους ενώπιον του Δ.Ε.Ε, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Έτσι, στην υπόθεση C-396/2011²⁵² το Curtea de Apel Constanța (Ρουμανία) αναγκάστηκε να υποβάλλει σειρά προδικαστικών ερωτημάτων στο Δ.Ε.Ε, καθώς στο πλαίσιο ποινικής δίκης αφορώσας την έκδοσή του ή μη στο εκζητούν κράτος, ο εκζητούμενος, Ciprian Vasile RADU, ισχυρίστηκε, αντιτασσόμενος στην παράδοσή του, ότι τα ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης εκδόθηκαν από τις δικαστικές αρχές έκδοσης χωρίς να του έχει παρασχεθεί δυνατότητα ακρόασης, κατά παράβαση των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη, καθώς και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, δε, ο RADU αντιτάχθηκε στην εκτέλεση των ευρωπαϊκών ενταλμάτων σύλληψης που εκδόθηκαν εναντίον του, ισχυριζόμενος ότι **α)** κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης-πλαίσιο, ούτε τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται με την ΕΣΔΑ ούτε εκείνα που απαριθμούνται στον Χάρτη είχαν ενσωματωθεί ρητώς στις ιδρυτικές Συνθήκες της Ένωσης, δυνάμει όμως του άρθρου 6 ΣΛΕΕ, οι διατάξεις τόσο του Χάρτη όσο και της ΕΣΔΑ έχουν καταστεί διατάξεις του **πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης** και επομένως η απόφαση-πλαίσιο 2002/584 πρέπει στο εξής να **ερμηνεύεται** και να **εφαρμόζεται** σύμφωνα με τον Χάρτη και με την ΕΣΔΑ. Υποστήριξε, δε, ακόμη, ότι **β)** οι δικαστικές αρχές του κράτους μέλους εκτέλεσης **οφείλουν να ελέγχουν** αν συντρέχει περίπτωση **προσβολής**, στο κράτος μέλος έκδοσης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, οι ως άνω αρχές μπορούν βεβαίως να **αρνηθούν** να εκτελέσουν το οικείο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, μολονότι ο συγκεκριμένος λόγος μη εκτέλεσης δεν προβλέπεται ρητώς στην απόφαση-πλαίσιο 2002/584.

Με βάση τους ως άνω ισχυρισμούς του εκζητουμένου, το Δικαστήριο υπέβαλλε τα εξής (μεταξύ άλλων) **προδικαστικά ερωτήματα** στο Δ.Ε.Ε:

²⁵² βλ. *Ιστοσελίδα νομολογίας του Δικαστηρίου της Ε.Ε* στον ιστότοπο <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=132981&doclang=EL>

α) εάν αποτελούν οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, της [ΕΣΔΑ], και του άρθρου 6, σε συνδυασμό με τα άρθρα 48 και 52 του [Χάρτη], και λαμβανομένων υπόψη των άρθρων 5, παράγραφοι 3 και 4, και 6, παράγραφοι 2 και 3, της [ΕΣΔΑ] πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ,

β) εάν συνιστά η ενέργεια της αρμόδιας δικαστικής αρχής του κράτους εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, η οποία συνίσταται στη στέρηση της ελευθερίας και στην επιβολή του εξαναγκαστικού μέτρου της παράδοσης άνευ της συναίνεσης του προσώπου που αφορά το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (πρόσωπο του οποίου ζητείται η σύλληψη και η παράδοση) επέμβαση εκ μέρους του κράτους εκτέλεσης του εντάλματος στο δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο δίκαιο της Ένωσης, αφενός, με το άρθρο 6 ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 5, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και, αφετέρου, με το άρθρο 6, σε συνδυασμό με τα άρθρα 48 και 52 του Χάρτη, λαμβανομένων επίσης υπόψη των άρθρων 5, παράγραφοι 3 και 4, και 6, παράγραφοι 2 και 3, της ΕΣΔΑ, και

γ) εάν δύναται η αρμόδια δικαστική αρχή του κράτους εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης να αρνηθεί, χωρίς η άρνηση της να στοιχειοθετεί παράβαση των υποχρεώσεων που αυτή υπέχει από τις Ιδρυτικές Συνθήκες και τους λοιπούς κανόνες του δικαίου της Ένωσης, την παράδοση για τον λόγο ότι δεν πληρούνται σωρευτικώς οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και από το άρθρο 6, σε συνδυασμό με τα άρθρα 48 και 52, του Χάρτη, λαμβανομένων επίσης υπόψη των άρθρων 5, παράγραφοι 3 και 4, και 6, παράγραφοι 2 και 3, της ΕΣΔΑ.

Επί των ως παραπάνω ερωτημάτων το Δ.Ε.Ε αποφάνθηκε ότι (η έμφαση δική μου):

«Διαπιστώνεται κατ' αρχάς ότι το διασφαλιζόμενο με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δικαίωμα ακρόασης, στο οποίο αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο με τα ερωτήματά του, κατοχυρώνεται πλέον στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη. Επιπλέον (...) η απόφαση-πλαίσιο 2002/584, θεσπίζοντας ένα νέο, απλουστευμένο και αποτελεσματικότερο σύστημα παράδοσης των προσώπων που έχουν καταδικαστεί ή είναι ύποπτα για αξιόποινες πράξεις, αποβλέπει στην επιτάχυνση και τη διευκόλυνση της δικαστικής συνεργασίας προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη του σκοπού τον οποίο έχει θέσει η Ένωση, να καταστεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με θεμέλιο τον **υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης** που πρέπει να υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών. Βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της απόφασης-πλαισίου 2002/584, τα κράτη μέλη καταρχήν **υποχρεούνται** να εκτελούν **κάθε** ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της απόφασης-πλαισίου, τα κράτη μέλη μπορούν να μην εκτελέσουν ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης **μόνο** σε περίπτωση που συντρέχει ένας από τους λόγους **υποχρεωτικής μη εκτέλεσης** που προβλέπονται στο **άρθρο 3** της απόφασης αυτής ή ένας από τους απαριθμούμενους στα **άρθρα 4 και 4α** λόγους **προαιρετικής μη εκτέλεσης** (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 1ης Δεκεμβρίου 2008, C-388/08 PPU, Leymann και Pustovarov, Συλλογή 2008, σ. I-8983 σκέψη 51, και της 16ης Νοεμβρίου 2010, C-261/09, Mantello, Συλλογή 2010, σ. I-11477, σκέψη 37). Επιπλέον, η δικαστική αρχή εκτέλεσης δεν μπορεί να εξαρτήσει την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης από άλλες προϋποθέσεις πέραν εκείνων στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 5 της απόφασης-πλαισίου. Ασφαλώς, βάσει του άρθρου 4α της

απόφασης-πλαίσιου 2002/584, η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας στη διάρκεια ποινικής δίκης που κατέληξε στην ερήμην έκδοση καταδικαστικής απόφασης ενδέχεται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να συνιστά λόγο μη εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης εκδοθέντος προς εκτέλεση της οικείας στερητικής της ελευθερίας ποινής. Αντιθέτως όμως, **το γεγονός ότι εκδόθηκε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης, χωρίς οι δικαστικές αρχές έκδοσης να έχουν προηγουμένως παράσχει στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης, δεν καταλέγεται μεταξύ των λόγων μη εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης** τους οποίους προβλέπουν οι διατάξεις της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ. Εν αντιθέσει προς τα όσα υποστηρίζει ο C. V. Radu, η τήρηση των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη δεν επιβάλλει να αναγνωρίζεται στη δικαστική αρχή κράτους μέλους το δικαίωμα να μην εκτελέσει ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης το οποίο έχει εκδοθεί στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης, για τον λόγο ότι δεν παρασχέθηκε από τις δικαστικές αρχές έκδοσης στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης πριν την έκδοση του εντάλματος αυτού. Διαπιστώνεται ότι **μια τέτοια υποχρέωση των δικαστικών αρχών έκδοσης να παρέχουν στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης πριν την έκδοση εντάλματος θα υπονόμυε αναπόφευκτα την ίδια την ουσία του συστήματος παράδοσης που θεσπίζει η απόφαση-πλαίσιο και, ως εκ τούτου, την πραγμάτωση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, δεδομένου ότι, ιδίως προκειμένου να αποτραπεί το ενδεχόμενο φυγής του ενδιαφερομένου προσώπου, το ένταλμα σύλληψης πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένα στοιχείο αιφνιδιασμού.** Εν πάση περιπτώσει, ο Ευρωπαίος νομοθέτης μερίμνησε να εξασφαλίσει τον σεβασμό του δικαιώματος ακρόασης στο κράτος μέλος εκτέλεσης κατά τρόπον ώστε να μη διακυβεύεται η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Συγκεκριμένα, από τα άρθρα 8 και 15 της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ προκύπτει ότι, πριν αποφασίσει να παραδώσει τον καταζητούμενο στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης, η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να ασκεί ορισμένο έλεγχο επί του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Εξάλλου, βάσει των άρθρων 14 και 19 της απόφασης-πλαίσιου 2002/584/ΔΕΥ, ο καταζητούμενος, όταν δεν συναινεί στην παράδοσή του και εκκρεμεί εις βάρος του εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης εκδοθέντος στο πλαίσιο ποινικής δίωξης, έχει δικαίωμα ακρόασης από τη δικαστική αρχή εκτέλεσης, υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται σε συμφωνία με τη δικαστική αρχή έκδοσης. Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι **η απόφαση-πλαίσιο 2002/584 έχει την έννοια ότι οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης δεν μπορούν να αρνηθούν να εκτελέσουν ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης που έχει εκδοθεί στο πλαίσιο της άσκησης ποινικής δίωξης για τον λόγο ότι πριν την έκδοση του εντάλματος αυτού δεν παρασχέθηκε στον καταζητούμενο δυνατότητα ακρόασης στο κράτος μέλος έκδοσης».**

2. Η ιδιότητα του εκζητούμενου ως αποφασιστικό κριτήριο για την ορθή ερμηνεία του παραπάνω ζητήματος

2.1.-Την παραπάνω διχοστασία ίσως θα μπορούσε να επιλύσει, ως κριτήριο ερμηνείας του Ε.Ε.Σ ως ποινικής διαδικασίας, η ιδιότητα του εκζητούμενου. Συγκεκριμένα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αποσαφηνιστεί εάν, τελικά, η ιδιότητα και η θέση του «εκζητουμένου» είναι ταυτόσημη με αυτήν του «κατηγορουμένου». Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα, απαραίτητο είναι να εξετάσουμε πρώτα σε τί ακριβώς αντιστοιχεί η διαδικασία έκδοσης ενός Ε.Ε.Σ και εκτέλεσης ή μη ενός Ε.Ε.Σ.

2.2.-Έχει υποστηριχθεί²⁵³ ότι η σύλληψη και η κράτηση του εκζητούμενου δυνάμει Ε.Ε.Σ. μπορεί να υπαχθεί στην περίπτωση του **άρθρου 5 παρ. 1 εδ. γ' ΕΣΔΑ** (βλ. παραπάνω, κεφ. τρίτο) υπό την έννοια ότι η εν λόγω ενέργειες αποσκοπούν στο να παραδοθεί αυτός στο εκζητούν κράτος και να καταστεί δυνατή η άσκηση της ποινικής δίωξης ή όχι σε βάρος του από τις δικαστικές αρχές του εν λόγω κράτους, ενώ η ίδια η έκδοση του Ε.Ε.Σ. αποτελεί «*έγερση ποινικής κατηγορίας*» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με την παραπάνω άποψη, η σύλληψη και η κράτηση δυνάμει Ε.Ε.Σ δεν έχει ως αμιγή σκοπό την έκδοση αλλά την απονομή κατηγορίας. Επομένως, η έννοια εκζητούμενος εφάπτεται της έννοιας κατηγορούμενος (ήτοι ο εκζητούμενος πρακτικά έχει καταστεί κατηγορούμενος και απομένει η τυπική απόδοση της ιδιότητας αυτής όταν θα παραδοθεί στο εκζητούν κράτος) και άρα η παραβίαση όχι μόνο του άρθρου 5 αλλά και του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, κατά την έκδοση ενός Ε.Ε.Σ, συνιστά ακυρότητα του και άρα λόγο άρνησης εκτέλεσής του από το αντίστοιχο κράτος.

2.3.-Δεδομένου, ωστόσο, ότι η επιδίωξη ενός Ε.Ε.Σ προσιδιάζει σε αυτήν της έκδοσης, παρά τις λειτουργικές διαφορές τους ως διαδικασιών, επικρατέστερη έχει κριθεί η άποψη ότι η νομιμότητα της σύλληψη και κράτηση δυνάμει Ε.Ε.Σ μπορεί να στηριχθεί στη διάταξη του **άρθρου 5 παρ. 1 εδ. στ' ΕΣΔΑ**, κατά την οποία «*μπορεί κάποιος να στερηθεί την ελευθερία του μόνο εάν πρόκειται περί νόμιμης σύλληψης ή κράτησης του με σκοπό να εμποδιστεί από το να εισέλθει παράνομα στη χώρα ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως*». Με βάση την παραπάνω άποψη, το Δ.Ε.Ε ορθώς δεν έκρινε την προσβολή του δικαιώματος ακρόασης του εκζητουμένου κατά την έκδοση του Ε.Ε.Σ σε βάρος του, διότι το περί ου ο λόγος δικαίωμα δεν στην ως άνω περίπτωση του άρθρου 5 της ΕΣΔΑ, παρά μόνο στην περίπτωση του άρθρου 6 αυτής. Ωστόσο, ομοίως με βάση την παραπάνω άποψη, οι διατάξεις του τελευταίου ως άνω άρθρου δεν εφαρμόζονται επί της διαδικασίας εκτελέσεως Ε.Ε.Σ διότι ο εκζητούμενος δεν είναι κατηγορούμενος, η δε αρμοδιότητα και εξουσία στέρησης της ελευθερίας του εκ μέρους του κράτους εκτέλεσης εκτείνεται μέχρι την παράδοσή του στο κράτος έκδοσης του Ε.Ε.Σ. Με άλλα λόγια, για το κράτος εκτέλεσης ο εκζητούμενος δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα πρόσωπο που πρέπει να παραδοθεί σε μια συγκεκριμένη χώρα, βάσει μιας συγκεκριμένης απόφασής της (Ε.Ε.Σ), η οποία είναι αυτομάτως εκτελεστή σε όλη την Ε.Ε.-

2.4.-Εξάλλου, διαφορετικό είναι το ζήτημα της ιδιότητας που υπέχει ο εκζητούμενος στο κράτος έκδοσης του Ε.Ε.Σ. Πράγματι, σύμφωνα με το **άρθρο 1 της απόφασης-πλαίσιο**, «*το Ε.Ε.Σ είναι δικαστική απόφαση η οποία εκδίδεται από κράτος μέλος προς το σκοπό της σύλληψης και της παράδοσης από άλλο κράτος μέλος **προσώπου που καταζητείται για την άσκηση ποινικής δίωξης***». Όσον αφορά δε την ενσωμάτωση της ως άνω διάταξης στην εγχώρια έννομη τάξη, το **άρθρο 1 παρ.1 ν. 3251/2004** αναφέρει ότι «*Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης είναι απόφαση ή διάταξη δικαστικής αρχής κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εκδίδεται με σκοπό τη σύλληψη και την προσαγωγή προσώπου, το οποίο ευρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον το πρόσωπο αυτό ζητείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους έκδοσης του εντάλματος στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας: α) προκειμένου **σε πρόσωπο στο οποίο ήδη***

²⁵³ βλ. Μουζάκη Δ., ως ανωτ., σελ. 375

έχει αποδοθεί η αξιόποινη πράξη να ασκηθεί ποινική δίωξη (...)». Με βάση, δε, και το άρθρο 72 ΚΠοινΔ «Την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά εκείνος (...) στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη», προκύπτει ότι, σύμφωνα με τον ελληνικό ΚΠοινΔ, ο εκζητούμενος έχει όντως την ιδιότητα του κατηγορουμένου, κάτι το οποίο, ωστόσο, ενδιαφέρει μόνον εφόσον η Ελλάδα είναι κράτος έκδοσης και όχι κράτος εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ. Διότι μόνο ως κράτος έκδοσης του Ε.Ε.Σ πρέπει η Ελλάδα να αντιμετωπίσει τον εκζητούμενο ως κατηγορούμενο (αν π.χ κατά τη διάρκεια κύριας ανάκρισης κατηγορούμενων για εγκληματική οργάνωση προκύψουν σοβαρές υπόνοιες συμμετοχής και ατόμου-ων, τα οποία φυγοδικούν και εντοπιστούν σε άλλο Κ-Μ). Σε αυτή την περίπτωση η Ελλάδα δεσμεύεται και από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, παραβίαση του οποίου, ωστόσο, πρακτικά δεν γίνεται να υπάρξει πριν την παράδοση του στις ελληνικές δικαστικές αρχές, τυχόν δε προβολή τέτοιας παραβίασης από τον εκζητούμενο μπορεί να γίνει μόνο ενώπιον των ελληνικών αρχών.-

2.5.-Κατά συνέπεια, από όλα τα παραπάνω προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, πως η οποιαδήποτε προσφυγή του εκζητούμενου, υπό την έννοια της πραγματικής προσφυγής του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ, για τυχόν παραβίαση δικαιωμάτων του ως **κατηγορουμένου**, μπορεί να ασκηθεί μόνο ενώπιον των αρχών του κράτους έκδοσης του Ε.Ε.Σ.

2.6.-Εξάλλου, αντικείμενο της διαδικασίας εκτελέσεως του Ε.Ε.Σ δεν είναι η κατάφαση της ενοχής ή της αθωότητας του καταζητούμενου, αλλά το αν πληρούνται οι ρητώς και περιοριστικώς αναφερόμενες στο νόμο, προϋποθέσεις για την παράδοσή του στο κράτος έκδοσης του²⁵⁴. Επομένως, με βάση και την εν λόγω θεώρηση, το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δεν έχει πεδίο εφαρμογής στην διαδικασία (και το κράτος) εκτελέσεως του Ε.Ε.Σ.

3. Τα δικονομικά δικαιώματα του εκζητούμενου στη διαδικασία εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ σύμφωνα με το ν. 3251/2004

3.1.-Ανεξάρτητα από την κατάφαση ή την αμφισβήτηση της ισχύος των διατάξεων των άρθρων 5, 6 και 13 της ΕΣΔΑ (βλ. ακριβώς παραπάνω) κατά τη διαδικασία εκτέλεσης ενός Ε.Ε.Σ, ο νόμος 3251/04 (ο οποίος ενσωμάτωσε την σχετική Α-Π) προβλέπει συγκεκριμένα δικονομικά δικαιώματα του (φυγόδικου ή φυγόποινου) εκζητούμενου κατά την σύλληψή του δυνάμει Ε.Ε.Σ, η παραβίαση των οποίων του δίνει τη δυνατότητα να προσφύγει ενώπιον των εθνικών αρχών. Εξάλλου, η υποχρέωση των δικαστικών αρχών περί ενημέρωσής του για την κατηγορία αλλά και το δικαίωμα του εκζητούμενου σε ακρόαση και παράσταση του με συνήγορο (ως αναφέρονται παρακάτω), ούτως ή άλλως φαίνεται να λαμβάνουν υπόσταση στο άρθρο 2 ν.3251/04, υπό την έννοια ότι πράγματι υπάρχουν άρθρα του νόμου που έχουν τυποποιήσει ρητώς δικαιώματα για τον εκζητούμενο τα οποία εξισώνονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου, ως αυτά προβλέπονται από τα άρθρα 5 και 6 της ΕΣΔΑ. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 15 ν.3251/04, αρχικώς του χορηγείται αμέσως έγγραφο το οποίο περιγράφει τα δικαιώματά του (παρ. 1 εδ. α'). Περαιτέρω, έχει δικαίωμα πληροφόρησης περί της ύπαρξης του Ε.Ε.Σ

²⁵⁴ βλ. Μουζάκη Δ., ως ανωτ., σελ. 379

εναντίον του και κυρίως του περιεχομένου του, πληροφορίες τις οποίες υποχρεούται να του παράσχει πάραυτα ο αρμόδιος ΕισΕφ, ως επίσης και δικαίωμα συμπαράστασης με συνήγορο και διερμηνέα σε περίπτωση που δεν κατανοεί την ελληνική (παρ. 1 εδ. β! και παρ. 5). Ακόμη, έχει εξαρχής δικαίωμα να λάβει, με δική του δαπάνη, αντίγραφα της σχηματισθείσας σε βάρος του δικογραφίας (παρ. 2). Διαπιστώνουμε, *prima facie*, ότι στον εκζητούμενο αναγνωρίζονται εξαρχής όχι απλά τα δικαιώματα που παραδοσιακά προβλέπονταν και κατά το καθεστώς σύλληψης με βάση εθνικό ένταλμα εισαγγελία ή ανακριτή (βλ. αρ. 276 παρ. 3 και αρ. 273 παρ. 2 ΚΠοινΔ) ή κατά το καθεστώς της έκδοσης αλλά και ένα επιπλέον το οποίο ως ήδη διαπιστώσαμε ενσωματώθηκε στην εγχώρια ποινικοδικονομική νομοθεσία μόλις φέτος με το ν. 4236/2014 (αρ. 99^A ΚΠοινΔ): το δικαίωμα να λαμβάνει **το έγγραφο, το οποίο τον πληροφορεί για όλα τα δικαιώματα**, τα οποία δικονομικώς διαθέτει. Μέχρι πρότινος, το εν λόγω δικαίωμα ενημέρωσης οριζόταν στο άρθρο 103 ΚΠοινΔ, σύμφωνα με το οποίο, τα δικαιώματα του κατηγορουμένου εξηγούνταν σε αυτόν *προφορικώς* από την ανακριτική ή προανακριτική αρχή και όχι γραπτώς.-

3.2.-Το δικαίωμα πληροφόρησης του εκζητούμενου περιλαμβάνει, εξάλλου, την υποχρέωση του εισαγγελέα εφετών να τον ενημερώσει με σαφήνεια, όχι μόνο για το περιεχόμενο του Ε.Ε.Σ και την αποδιδόμενη πράξη, ως προεξετέθη ανωτέρω, αλλά και για τις συνέπειες της συγκατάθεσης στην προσαγωγή του, της παραίτησης από τον κανόνα της ειδικότητας που αναφέρεται στο άρθρο 34 του παρόντος, καθώς και για το δικαίωμα του να παρίσταται με συνήγορο όπως και με διερμηνέα (αρ. 17 παρ. 1).-

3.3.-Εξάλλου, σύμφωνα με το **άρθρο 15 παρ. 4** ν.3251/2004 «*Ο συλληφθείς κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαιούται, αμφισβητώντας την ταυτότητα του, να προσφύγει στο συμβούλιο εφετών, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την προσαγωγή του στον εισαγγελέα εφετών. Το συμβούλιο εφετών ορίζει δικάσιμο εντός δέκα ημερών από την άσκηση της προσφυγής και αποφασίζει αμετάκλητα εντός πέντε ημερών αφότου λήξει η διαδικασία και αφού ακούσει τον συλληφθέντα και τον συνήγορο του. Η προσφυγή μπορεί να γίνει και προφορικά στον εισαγγελέα εφετών, οπότε συντάσσεται σχετική έκθεση*». Η ως άνω προσφυγή αντιστοιχεί στην αμφισβήτηση εκ μέρους του συλληφθέντος, δυνάμει εθνικού εντάλματος, της ταυτότητας που του αποδίδεται (αρ. 279 παρ. 2 ΚΠοινΔ), με τη διαφορά ότι κατά το προαναφερθέν άρθρο η ταυτότητα του συλληφθέντος ελέγχεται από τον προανακριτικό υπάλληλο και εφόσον όντως δεν ταυτοποιείται, τότε απολύεται αμέσως, ενώ η αντίστοιχη αντίρρηση του εκζητούμενου θα κριθεί από το Συμβούλιο Εφετών ή τον Εισαγγελέα Εφετών.-

3.4.-Εν συνεχεία, στην περίπτωση που μετά τη σύλληψη του εκζητούμενου κριθεί αναγκαία η προσωρινή του κράτηση από τον Εισαγγελέα Εφετών, το πρόσωπο αυτό δικαιούται εντός δύο ημερών από την έκδοση της σχετικής διάταξης να προσφύγει στο συμβούλιο εφετών (αρ. 16 παρ. 2 ν.3251/04). Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη η σχετική απόφαση του συμβουλίου είναι *αμετάκλητη*, ωστόσο σε συνδυασμό τόσο με την αμέσως παρακάτω διάταξη της παρ. 3 του αυτού άρθρου, όσο και με το άρθρο 18 και 22 του παρόντος νόμου, προκύπτει ότι στην πράξη υπάρχει η δυνατότητα άσκησης έφεσης εκ μέρους του εκζητούμενου, διότι συνήθως η απόφαση του συμβουλίου περι-

προσωρινής κράτησης του ή όχι εκδίδεται μαζί με την απόφαση του συμβουλίου επί της εκτέλεσως ή όχι του Ε.Ε.Σ. Ειδικότερα, αν ο συλληφθείς δεν συγκατατίθεται στην προσαγωγή του, ο εισαγγελέας εφετών διαβιβάζει το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και όλα τα σχετικά έγγραφα στο αρμόδιο συμβούλιο εφετών (αρ. 18 παρ. 1). Και σε αυτή την περίπτωση τα δικαιώματα του εκζητούμενου παραμένουν απαραβίαστα καθώς σύμφωνα με την παρ. 2 του αυτού άρθρου *«έχει δικαίωμα αυτοπρόσωπης εμφάνισης και ακρόασης ενώπιον του συμβουλίου εφετών. Το πρόσωπο αυτό δικαιούται να παραστεί με συνήγορο της επιλογής του και διερμηνέα ή, αν δεν έχει, να ζητήσει να διοριστεί συνήγορος από τον πρόεδρο εφετών»*. Σε περίπτωση, λοιπόν, μη συγκατάθεσης του εκζητούμενου στην προσαγωγή του, η απόφαση είναι τελεσίδικη και όχι αμετάκλητη (αρ. 21 παρ. 2), προβλέπεται ,δε, ρητά η άσκηση έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου του Αρείου Πάγου (αρ. 22 παρ. 1), το οποίο μπορεί κάλλιστα να αποφανθεί και επί του ζητήματος της προσωρινής κράτησης του, άλλως περί των επιβαλλόμενων ή όχι περιοριστικών όρων²⁵⁵.-

3.5.-Αντιθέτως, το παραπάνω δικαίωμα προσβολής της απόφασης εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ ενώπιον συμβουλίου δεν παρέχεται στον εκζητούμενο σε περίπτωση συγκατάθεσής του ακόμα και αν μετέπειτα αλλάξει γνώμη και αναιρέσει την συναίνεσή του αυτή. Συγκεκριμένα, στο αρ. 17 παρ. 1 αναφέρεται ότι ο Εισαγγελέας Εφετών ενημερώνει αμέσως τον εκζητούμενο για το αμετάκλητο της δηλωθείσας ενώπιόν του συναίνεσης στην έκδοση του. Έτσι, η μετέπειτα πληροφόρηση του εκζητούμενου για την ύπαρξη εις βάρος του και άλλων Ε.Ε.Σ και η άρνηση του στην έκδοσή του βάσει αυτών δεν ασκεί επιρροή στο αμετάκλητο της συγκατάθεσής του ως προς το Ε.Ε.Σ με το οποίο ήδη συνελήφθη, τυχόν δε ασκηθέν ένδικο μέσο κατά της εκτέλεσης του Ε.Ε.Σ κρίνεται ως απαράδεκτο²⁵⁶. Ακόμη, έχει κριθεί ότι η μη δυνατότητα προσβολής της απόφασης του Προέδρου Εφετών για την εκτέλεση Ε.Ε.Σ κατόπιν συγκατάθεσης του εκζητούμενου (και μετέπειτα εκκαλούντος) στην έκδοσή του είναι και παραδεκτή αλλά και συμβατή με το άρθρο 6 παρ. 1 και 2 ΕΣΔΑ και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ καθώς, όπως έκρινε η **ΑΠ 462/2010** *«απόκειται στον εθνικό νομοθέτη να προβλέπει ή όχι και να περιορίζει ή να καταργεί τα ένδικα μέσα σε ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων με σκοπό την ταχύτερη διεξαγωγή των δικών και την αποτελεσματικότερη λειτουργία της δικαιοσύνης, χάριν της κοινωνικής γαλήνης στην οποία προβλέπει η απονομή αυτής. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω η προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 ν.3251/04 όπως και αυτή του άρθρου 21 παρ. 1 του ιδίου νόμου που ορίζουν την προθεσμία και τη διαδικασία εκδόσεως από τον Πρόεδρο Εφετών που είναι αρμόδιος της αποφάσεως για την εκτέλεση του Ε.Ε.Σ, στην περίπτωση που ο εκζητούμενος έχει συγκατατεθεί στην προσαγωγή του, χωρίς να προβλέπουν την άσκηση του ενδίκου μέσου της εφέσεως (...) δεν αντίκεινται στις διατάξεις του αρ. 20 παρ. 1 Σ, του αρ. 6 παρ. 1 και 2 ΕΣΔΑ και του αρ. 2 παρ. 1 του από 22-11-84 στο Στρασβούργο 7^ο πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο που καταδικάστηκε για αξιόποινή πράξη από το δικαστήριο έχει το δικαίωμα της επανεξετάσεως από ανώτερο δικαστήριο της απόφασης με την οποία κηρύχθηκε ένοχος ή της αποφάσεως με την οποία του επιβλήθηκε ποινή (...)*».

²⁵⁵ βλ. ΣυμβΑΠ 126/07, ΣυμβΑΠ 342/07 και ΣυμβΑΠ 775/08, όλες σε ΤΝΠ ΔΣΑ Ισοκράτης

²⁵⁶ έτσι ΣυμβΕφΔωδ 68/2010, δημ. σε ΤρΝομΠληρ. ΝΟΜΟΣ.

Διαπιστώνουμε, συνεπώς, ότι στην πράξη η δήλωση αυτή αποκτά χαρακτήρα παραίτησης από το δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου, κατά το άρθρο 475 παρ. 1 ΚΠοινΔ και γι αυτό το λόγο θα πρέπει να περιβάλλεται τον τύπο που απαιτεί το άρθρο 474 ΚΠοινΔ για την άσκηση του ενδίκου μέσου (αρ. 475 παρ. 1 εδ. β'), ήτοι της σύνταξη της αντίστοιχης έκθεσης ενώπιον του γραμματέα του δικαστικού οργάνου που θα εκδώσει την απόφαση.-

3.6.- Η ως άνω δυνατότητα έφεσης του εκζητούμενου, ωστόσο, υπόκειται σε προθεσμία 24 ωρών, η οποία μπορεί να κριθεί το λιγότερο ανεπαρκής και λόγω των σύνθετων νομικών ζητημάτων που συνήθως συνοδεύουν την εκτέλεση ενός Ε.Ε.Σ²⁵⁷, αλλά και λόγω αδυναμίας τελεσφόρου επικοινωνίας και συνεννόησης μεταξύ ενός έγκλειστου κατηγορούμενου και του συνηγόρου του, μέσα σ' ένα τόσο μικρό χρονικό διάστημα. Προβλέπεται ακόμη στην ίδια διάταξη ότι για την άσκηση της εν λόγω έφεσης ισχύει η διαδικασία την οποία ορίζει το άρθρο 451 ΚΠοινΔ, ήτοι κατάθεσή της ενώπιον του γραμματέα Εφετών, ο οποίος και συντάσσει την σχετική έφεση. Πρακτικώς, τα παραπάνω συνεπάγονται ότι ένας ξένος υπήκοος ο οποίος έχει συλληφθεί στην Ελλάδα δυνάμει Ε.Ε.Σ, πρέπει μέσα σε 24 ώρες από την απόφαση του συμβουλίου εφετών περί της εκτέλεσης του εντάλματος αυτού σε βάρος του, να έχει φροντίσει να πληροφορηθεί την απόφαση αυτή, να γνωρίζει από πού θα λάβει αντίγραφο της, να επικοινωνήσει με συνήγορο, να τον εξουσιοδοτήσει να λάβει αντίγραφο της απόφασης και να καταθέσει έφεση εκ μέρους του και όλα αυτά χωρίς να ομιλεί την γλώσσα του κράτους εκτέλεσης του εντάλματος και όντας κρατούμενος. Η εφαρμογή της ως άνω διάταξης κρίθηκε, μάλιστα, από τον Άρειο Πάγο ως αποκλειστική, ήτοι χωρίς περιθώρια εφαρμογής και του άρθρου 474 παρ. 1 ΚΠοινΔ που προβλέπει την άσκηση έφεσης και με δήλωση ενώπιον του διευθυντή των φυλακών όπου κρατείται²⁵⁸. Τα ως άνω βουλεύματα θέτουν πράγματι εν αμφιβόλω έννοιες όπως η *δίκαιη δίκη* (αρ. 6 ΕΣΔΑ) και το *δικαίωμα ακροάσεως*²⁵⁹ (αρ. 20 Σ), ιδίως εάν αναλογιστεί κανείς ότι ο Άρειος Πάγος έχει κρίνει ότι οι ειδικοί λόγοι της έφεσης πρέπει να διατυπώνονται στο σώμα της κατά τρόπο σαφή και ορισμένο ειδάλλως απορρίπτεται αυτή ως *απαράδεκτη*²⁶⁰. Χαρακτηριστικά δε, ως *απαράδεκτη* απορρίφθηκε η έφεση Βούλγαρου εκζητούμενου κατά της απόφασης του Συμβουλίου Εφετών για εκτέλεση Ε.Ε.Σ εις βάρος του και έκτιση ποινής στη Βουλγαρία, στο κείμενο της οποίας ως λόγοι της αναφέρονται τα ακόλουθα: « Έχω κάνει πάλι φυλακή στη Βουλγαρία πέντε χρόνια και επειδή έχω δημιουργήσει βεντέτα με τους φύλακες εκεί φοβάμαι να πάω. Η οικογένειά μου είναι εδώ και δεν έχω κανέναν στη Βουλγαρία, εδώ έχω μόνιμη κατοικία και εργάζομαι. Είμαι ασφαλισμένος στο ΙΚΑ και πληρώνω την εφορία μου ως φορολογούμενος» Η ως άνω έφεση απορρίφθηκε ως *απαράδεκτη*,

²⁵⁷ Βλ. Καρρά Α. Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, 2008, σελ. 854, ως παραπέμπεται από Μουζάκη Δ. Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 582

²⁵⁸ έτσι συμβΑΠ 1325/05, συμβΑΠ1919/2005 και συμβΑΠ 2027/08 σε ΤραπεζοΝομΠληρ Νόμος

²⁵⁹ Βλ. παρατηρήσεις Φυτράκη Ε. ΠοινΔικ 2006, σελ 220, ως παραπέμπεται από Μουζάκη Δ., ως ανωτ., σελ. 583

²⁶⁰ έτσι, μεταξύ άλλων, ΣυμβΑΠ 2180/05, ΠρΛογ ΠΔ, σελ 72 επ, ΣυμβΑΠ 1813/08 ΠρΛογ 08, σελ 1144, ΣυμβΑΠ 157/09 ΠοινΔικ 09, σελ. 1050.

σύμφωνα με το **συμβΑΠ 118/2013**²⁶¹, καθώς, σύμφωνα με τα όσα δέχτηκε στο διατακτικό του «*με το περιεχόμενο αυτό η έφεση είναι αόριστη, διότι δεν αναφέρεται σ' αυτή κανένα συγκεκριμένο σφάλμα, ούτε καμία πλημμέλεια της προσβαλλόμενης αποφάσεως, ούτε διατυπώνονται παράπονα για εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων του νόμου που εμποδίζουν την εκτέλεση του περί ού ο λόγος ενταύθα Ε.Ε.Σ*».-

3.7.-Αντιθέτως, το δικαίωμα ακρόασης του εκζητούμενου φαίνεται, κατ' αρχήν, να διατρέχει όλα τα στάδια της διαδικασίας εκτέλεσης ενός Ε.Ε.Σ με σκοπό τη δίωξη. Πράγματι, μετά τη σύλληψή του και την δήλωση ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών περί του αν συγκατατίθεται στην προσαγωγή του ή όχι, ο εκζητούμενος έχει δικαίωμα ακρόασης ενώπιον του Προέδρου Εφετών στον οποίο και διαβιβάζει τη δικογραφία ο ως άνω Εισαγγελέας Εφετών (αρ. 17 παρ. 3). Εν συνεχεία, εάν δεν συναινεί στην προσαγωγή του, ο εκζητούμενος έχει δικαίωμα ακρόασης και ενώπιον του αρμοδίου Συμβουλίου Εφετών το οποίο θα αποφασίσει για την εκτέλεση ή μη του Ε.Ε.Σ, μάλιστα δε το εν λόγω δικαίωμα ακρόασης του παρέχεται και δια αυτοπρόσωπης εμφάνισής του ενώπιον του ανωτέρω Συμβουλίου εφόσον το επιθυμεί (αρ. 18 παρ. 2). Περαιτέρω, το δικαίωμα ακρόασης του εκζητουμένου επεκτείνεται και ενώπιον του Συμβουλίου του Αρείου Πάγου το οποίο συνεδριάζει ως δευτεροβάθμιο σε περίπτωση έφεσής του, καθώς ο ΕισΑΠ υποχρεούται να τον κλητεύσει είκοσι τέσσερις ώρες πριν την συζήτηση για να εκθέσει τις απόψεις του (αρ. 22 παρ. 2). Όλες οι παραπάνω επιμέρους πρακτικές εκφάνσεις του δικαιώματος ακρόασης που διαθέτει ο εκζητούμενος κατά τη διαδικασία εκτέλεσης ενός Ε.Ε.Σ, άλλωστε, ενισχύονται και με την απαραβίαστη, τυπικά έστω, αρχή την οποία θεμελιώνει η διάταξη του άρθρου 23 παρ. 1, κατά την οποία «*Όταν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει εκδοθεί προς το σκοπό της δίωξης, η δικαστική αρχή που αποφασίζει για την εκτέλεση του εντάλματος υποχρεούται: α) είτε να δεχθεί σε ακρόαση τον εκζητούμενο (...) β) είτε να δεχθεί την προσωρινή μεταγωγή του εκζητουμένου στο κράτος έκδοσης του εντάλματος*». Εντούτοις²⁶², ο Άρειος Πάγος προξένησε ρωγμές και στην ως άνω αρχή, καθώς έκρινε ότι εφόσον ο εκζητούμενος εμφανίστηκε αυτοπροσώπως ή δια του συνηγόρου του ενώπιον του πρωτοβάθμιου (ΣυμβΕφ) ή του δευτεροβάθμιου (ΣυμβΑΠ) Συμβουλίου, κατά τα άρθρα 18 παρ. 2 και 22 παρ. 2, τότε ο σκοπός της ακρόασης του αρ. 23 παρ. 1 έχει ήδη εκπληρωθεί²⁶³. Αναφορικά δε, με το είδος της ακυρότητας την οποία επάγεται η παράλειψη της εν λόγω υποχρέωσης ακρόασης του αρ. 23 παρ. 1²⁶⁴, ο Άρειος Πάγος έχει αποφανθεί ότι πρόκειται περί σχετικής, η οποία και καλύπτεται εφόσον δεν προτάθηκε εγκαίρως από τον εκκαλούντα²⁶⁵.-

²⁶¹ βλ. Τραπεζομπληρ ΝΟΜΟΣ

²⁶² βλ. Μουζάκη Δ., ως ανωτ., σελ. 584

²⁶³ έτσι συμβΑΠ 924/2005, ΠοινΧρ. ΝΕ', σελ. 844

²⁶⁴ βλ. Μουζάκη Δ., ως ανωτ., σελ. 584

²⁶⁵ έτσι συμβΑΠ 1255/05, ΠοινΧρ. ΝΕ', σελ. 846

Συμπεράσματα-Προτάσεις

1.-Οι αρχές της ΕΣΔΑ και του δικαίου της Ε.Ε είναι αναντίρρητο ότι έχουν αναβαθμίσει εντυπωσιακά τη θέση του υπόπτου και του κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία. Η εγγυητική ισοδυναμία μεταξύ των δύο ως άνω ιδιοτήτων, άλλωστε, ως αυτή αποδίδεται από την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ αλλά (προσφάτως) και από τις οδηγίες της ΕΕ στο πεδίο της ποινικής δικονομίας, καταδεικνύει ότι στόχος του σύγχρονου ευρωπαϊκού ποινικοδικονομικού δικαίου είναι η προστασία του ατόμου από κάθε είδους αστυνομική ή δικαστική αυθαιρεσία, ήδη από τη στιγμή της σύλληψης. Περαιτέρω, η τυποποίηση τυχόν παραβίασης των δικονομικών δικαιωμάτων του υπόπτου/κατηγορουμένου που προβλέπονται από την ΕΣΔΑ, ως λόγο ίδρυσης απόλυτης ακυρότητας και αναίρεσης μετέπειτα βουλεύματος ή απόφασης είναι ίσως η σημαντικότερη σύγχρονη εθνική νομοθετική πρόβλεψη σχετικά με την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των ως άνω προσώπων.-

2.-Παρ' όλα αυτά, στην πράξη, υπάρχουν ακόμη πολύ σκοτεινά σημεία στην ποινική διαδικασία, ιδίως κατά το στάδιο συλλήψεως, της αστυνομικής προανάκρισης και της κράτησης συλληφθέντος μέχρι να οδηγηθεί στον εισαγγελέα και τον ανακριτή. Είναι πολύ συχνά τα φαινόμενα μαρτυροποίησης υπόπτων, εξευτελισμού τους, άσκησης βίας και απειλών σε βάρος τους και απαγόρευσης της επικοινωνίας τους με τον συνήγορό τους. Η αυτόφωρη διαδικασία, ιδίως επί σοβαρών ή τρομοκρατικών ή πολιτικών αδικημάτων, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη αυθαιρεσία με αποτέλεσμα η αποτελεσματική εφαρμογή του σύγχρονου πλέγματος προστασίας των παραβιασθέντων δικαιωμάτων των προσώπων αυτών να κρίνεται απολύτως αναγκαία.-

3.-Εξάλλου, δεδομένου ότι ο χώρος του δικαίου είναι άμεσα συνυφασμένος με την πολιτική βούληση, η υπερνομοθετική ισχύς της ΕΣΔΑ και του ποινικοδικονομικού δικαίου της ΕΕ στο εσωτερικό δίκαιο αποτελεί δικλείδα περιορισμού της κρατικής αυθαιρεσίας που επιδεικνύεται σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, τόσο ως προς την ανοχή απέναντι σε αστυνομικά και έτερα κρατικά όργανα τα οποία παραβιάζουν σωρηδόν τόσο τα θεμελιώδη όσο και τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων, όσο και ως προς την ίδιες τις διαδικαστικές πράξεις τις οποίες εφαρμόζουν οι δικαστικές αρχές κατά την ποινική διαδικασία σε βάρος τους. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι η Ελλάδα κατέχει πολύ υψηλή θέση στον πίνακα των χωρών που παραβιάζουν κατά κόρον τις αρχές της ΕΣΔΑ, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΕΔΔΑ.-

4.-Όσον αφορά τις εσωτερικές διατάξεις, αρκετές εκ των οποίων αποτελούν πλέον ενσωματωμένο ευρωπαϊκό δίκαιο, προβληματισμό προκαλεί το νέο άρθρο 101 ΚΠοινΔ, σχετικά με την πρόσβαση του κατηγορουμένου στη δικογραφία (ως προξετέθη), ενώ πιστεύω ότι περαιτέρω εκσυγχρονισμός απαιτείται και στον ιδιαίτερα επαχθή θεσμό της προσωρινής κράτησης (αρ. 282 ΚΠοινΔ). Είναι αλήθεια ότι τα κριτήρια για την επιβολή της κατέστησαν με τις τελευταίες τροποποιήσεις του ως άνω άρθρου αρκετά σαφέστερα, ωστόσο αυθαίρετη κρίνεται η συχνότατη επίκληση της κατηγορίας της *εγκληματικής οργανώσεως* από τους εισαγγελείς δίωξης και τους

ανακριτές, ακόμη και για οικονομικά αδικήματα ή αδικήματα σχετικά με τα υπομνήματα (πλαστογραφίες), προκειμένου να επιβάλλεται αδιστάκτως το εν λόγω μέτρο ποινικής μεταχείρισης. Ως εκ τούτου, έχει υποστηριχθεί, ορθώς κατά τη γνώμη μου, ότι η απόφαση για την επιβολή της προσωρινής κράτησης πρέπει να λαμβάνεται από δικαστικό συμβούλιο και όχι από τον ανακριτή και τον εισαγγελέα καθώς η εν λόγω πρακτική θα μπορούσε να θεωρηθεί, κατά μία έννοια, και ως κάμψη του κατηγορητικού συστήματος, υπό την έννοια ότι καλείται να αποφασίσει για την επιβολή ενός δικονομικού μέτρου-ποινή το όργανο το οποίο συνέταξε το κατηγορητήριο του απολογούμενου. Σε αυτή την πρόταση, θα μπορούσε να προστεθεί και ο ρητός αποκλεισμός κάποιων κακουργημάτων (πχ. των οικονομικών) από τα εγκλήματα τα οποία επιδέχονται προσωρινή κράτηση και η αντικατάσταση του εν λόγω μέτρου με την επιβολή υψηλότατων χρηματικών εγγυήσεων, ιδίως όταν γίνεται λόγος για απάτη ή υπεξαίρεση ή φοροδιαφυγή μεγάλων ποσών.-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ:

Ανδρουλάκης Ν., Οι θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 3^η έκδοση, 2007

Ζημιανίτης Δ., Η νέα θεσμική αρχιτεκτονική για τον ευρωπαϊκό ποινικό χώρο: ο διάλογος για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, ΠοινΔικ 2013, τευχ. 5

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφαλείας και δίκαιη ποινική δίκη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα, ΠοινΔικ 2004, τευχ. 5

Καλφάλης Γ., Οι τελευταίες τροποποιήσεις στο καθεστώς της προσωρινής κράτησης και ιδιαίτερα στο μέγεθος της επικινδυνότητας, με το ν.3811/09, ΠοινΔικ 12/2009

Καλφάλης Γρ., Η περάτωση της ανακρίσεως, Εκδόσεις Σάκκουλα Θεσ/νίκη, 1995

Καρράς Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2^η έκδοση, 1998, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

Καρράς Α., Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 1989

Κιούπη Δ, Παπαδοπούλου Ρ-Ε, Μουζάκης Δ., Το ποινικό δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Κονταξής Α., ΚΠοινΔ, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 1994

Κονταξής Α., ΚΠοινΔ, συνδυασμός θεωρίας και πράξης, Σάκκουλας, 4^η έκδοση, 2006

Κοτσαλής Γ., ΕΣΔΑ και Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014

Κυριτσάκη Ι., Η πρακτική εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στο πεδίο της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ΠοινΔικ 2009, τευχ. 6-7

Μαγκάκης Γ., Ο Συνήγορος, μια παράδοση κατάκτηση του πολιτισμού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992

Μανωλεδάκης Ι. - Παρασκευόπουλος Ν., Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Σάκκουλας, 1999

Μανωλκίδης Σ., Το δικαίωμα του αλλοδαπού κατηγορουμένου για γνώση της κατηγορίας σε γλώσσα που κατανοεί και η καταχρηστική προβολή του μετά το τέλος της προδικασίας, ΠοινΧρ 2/2009

Μαργαρίτης Α., ΚΠοινΔ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος 1^{ος} και 2^{ος} , εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012

- Μαργαρίτης Α.*, Εμβάθυνση στην ποινική δικονομία, Θεωρία-Νομολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006
- Μαργαρίτης Μ.*, Ερμηνεία ΚΠοινΔ, Σάκκουλας, 2008
- Μπάκας Χρ.*, Η θέση του κατηγορουμένου τις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1983
- Μουζάκης Δ.*, Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Νομ. Βιβλιοθήκη, 2009
- Μπρακουμάτσος Π.*, ΕγκΕισΠρωτΠειρ, ΠοινΧρ ΝΓ', σελ 1018
- Παπαδαμάκης Α.*, Ποινική Δικονομία, η δομή της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Γ' έκδοση, 2006
- Παπαδόπουλος Κ.*, Η ποινική δίωξη πριν και μετά τον Ν. 4055/2012, ΠοινΔικ 7/2012, σελ. 650 επ.
- Παπανδρέου Π.*, Η προκαταρκτική εξέταση, ΠοινΔικ 2/2006,
- Παπανδρέου Π.*, Η προπαρασκευαστική διαδικασία-Μέρος Β', ΠοινΔικ 10/2008,
- Παпанεοφύτου Α.*, Ποινικό δίκαιο, Κράτος και τεχνολογικοί κίνδυνοι, Σάκκουλας, 2007, Τόμος Α
- Ρούκουνας Ε.*, Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Εστία, 1995,
- Σισιλιανός Α-Α.*, ΕΣΔΑ-Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013,
- Συμεωνίδη Δ.*, Το δικαίωμα του υπόπτου να λαμβάνει γνώση όλων των εγγράφων στην προκαταρκτική εξέταση. Συγχρόνως ορισμένες σκέψεις για τη νέα μορφή της προκαταρκτικής εξέτασης υπό το πρίσμα του ν. 3160/03, ΠοινΧρ ΝΕ
- Τσόλκα Ολ.*, Το δικαίωμα στη μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο της αθωότητας, ΠΧ ΝΔ, σελ. 98

Ξένη Βιβλιογραφία

- Harris, O' Boyle and Warbrick, Law of the European Convention on Human Rights, Second Edition, Oxford University Press, σελ. 124

Ιστοσελίδες

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-03-412_el.htm?locale=FR

(δελτίο τύπου Ευρωπαϊκής Επιτροπής)

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{ "fulltext":\["kamasinski"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\] }](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

(επίσημη ιστοσελίδα ΕΔΔΑ)

<http://www.dsnet.gr/1024x768.htm>

<https://lawdb.intrasoftnet.com/>

<http://www.areiospagos.gr/>

http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/fw-green-paper-corpus/corpus_juris_el.pdf

(corpus juris)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=132981&doclang=EL>

(Ιστοσελίδα ΔΕΕ)